

גיליון מס' 444 פרשת נח
תשפ"ב שנה עשירית

לקראת השנה החדשה הבעל"ט
בואו והקדישו את יקיריכם ע"ג הגליון
והיו שותפים בהפצת תורתו של
רבינו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

והיה לך ולהם לאכלה (ו, כא)

אמר מו"ר שליט"א: לכאורה תיבת "לאכלה" מיותרת, אך הנה יש ספר "מנחה בלולה" (קדמון, היה הכהן רפפורט הראשון שמקובלנו שהם מיוחסים), ורוצה לחדש שכמו שבשביעית כתוב "לאכלה" ודרשינן לאכלה - ולא להפסד, הוא הדין מה שכתוב אצל המן (שמות ט"ז, ט"ו) "אשר נתן ה' לכם לאכלה" היינו שאסור להפסידה. ולפי"ז יש לומר גם כאן אצל נח דכתיב "לאכלה" היינו ולא להפסד.

ונשאל מו"ר ממה שאמרו במדרש תנחומא (סי' ב') בנח שהיה זן ומפרנס הבהמה: "דבילה היו כולן אוכלין כמ"ש והיה לך ולהם לאכלה", והרי פליגי בגמרא אם מאכל אדם לבהמה הוי הפסד. והשיב מו"ר כי המג"א (או"ח סי' קע"א סק"א ע"ש במח"ש) פוסק שמותר לבהמה, ועוד כי מה שאכלו הבהמות היה מקולקל.

שאלה: הרי ר"ע לומד זאת מוהיה לך ולהם לאכלה, משמע שהמדובר על אותו מאכל, והאוכל שהוא אכל הם אכלו. תשובה: אפשר קאי על הסוג אוכל, ועוד כי מה שנשאר מהם, אכלו הבהמות.

שאלה: בפסוק הנ"ל "ואתה קח לך וגו' והיה לך ולהם לאכלה", מדוע ברישא דקרא לא כתיב "קח לך ולהם" כנאמר בסיפא דקרא.

תשובה: לקח לעצמו, והם אכלו שיריים ממאכלו. אכן בחז"ל איתא שהביא לכל אחד מאכלו הראוי לו, ולכן יש לומר לפי מה שכתבו התוס' (ע"ז ו', א' ד"ה השתא) בשם מד"ר והיה לך ולהם לאכלה - הם טפלים לך ואי אתה טפל להם, ולכן הדגיש קודם "לך" - שאתה עיקר והם טפלים לך.

מכל הבהמה הטהורה וגו' (ז, ב), וברש"י: "העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה". שאלה: הנה הקשו מניין ההכרח שלמד נח תורה, הרי במסכת זבחים (קט"ז, א') אמרו שכל שהתיבה קולטתו אותו שלא חטא או שמאליהן באו, וא"כ י"ל שגם לגבי שבעה טהורים באו מאליהם שבעה שבעה והתיבה קלטתם.

תשובה: ממה נפשך, אם באו מאליהם למה הוצרך לצוותו מה יכניס, וע"כ שהוא מצידו היה מצווה להכניסם, ורק שהיה נס שבאו לבד, ואם לאו הנס היה יודע כיצד להכניסם, וע"כ שלמד תורה. (ועי' מהרש"א בח"א זבחים קט"ז, א' ד"ה אמר).

(דרך שיחה)

וציותי את ברכתי

הלכות שביעית ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

כיצד אוכלים פירות שביעית (א)

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה

א. אמרה התורה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, והוא הדין שמותר לשנות או לסוך שהם בכלל אכילה. ויש לנהוג בפירות שביעית כפי שהדרך לנהוג בהם תמיד, ויבואר להלן בס"ד.

אין מצוה בעצם האכילה

ב. כתב החזו"א שאין מצוה באכילת פירות שביעית, וממילא אם אינו מעוניין לאכול, מותר להניחם שירקבו מעצמם. אך כמובן שלא יזרוק אותם לאשפה כל עוד ראויים למאכל.

בדרך אכילת

ג. מהמקרא והיתה שבת הארץ לכם "לאכלה" דרשו חז"ל - ולא להפסד, משום כך אסור לשנות את הפירות מצורת ברייתן, אלא יש לאוכלן דרך אכילתן הרגילה אצל אנשים. ולכן, דבר שרגילים לאכול חי כבריתו, כגון רוב פירות האילן אסור לרסקם, אבל אלו שרגילים לרסקם כגון בננות, עגבניות, תפוחי אדמה, גזר סלק, תפוחי עץ - מותר.

דרכו לבשל תמיד

ד. פרי שאוכלים אותו רק כשהוא מבושל או אפוי כגון חיטין, אסור לאוכלו חי וכן שמן שאין דרך ללגום בפני עצמו אלא לתת במאכל או משקה, אסור לאוכלו בפני עצמו.

ירקות במרק

ה. מותר לתת במרק ירקות לבישול כדרכו כל השנה, אבל לא יסחוט את הירקות לתוך התבשיל להוציא מימיהן אלא יכניסם למרק כרגיל. וכן פירות שרגילים לבשלם ולהכין ריבה מותר.

ו. שום, וכן בצל, מותר לאוכלו בין חי ובין מבושל, שכן רגילים תמיד.

(מתוך ספר "שיח השמיטה" הלכות שביעית עם פסקי רבינו שליט"א)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

הגאון רבי יהושע הכהן כ"ץ זצ"ל

הגר"י כץ זצ"ל (במרכז התמונה יושב עם
טלית) בשיעור משניות הקבוע
שאחרי תפילת ותיקין

מרגלית יקרה נעקרה השבוע מהיכלה של בית הכנסת 'לדרמן' בשיכון
חזון איש בני ברק, וממנין 'ותיקין' בפרט, עם הסתלקותו בשיבה טובה
של הגאון הצדיק רבי יהושע הכהן כץ זצ"ל, שקבע את מקום תפילתו
במנין ותיקין במשך קרוב ליובל שנים, במנין הראשי בו התפלל
להבחל"ח רבינו שליט"א. וגם זכה לברך אותו מידי בוקר בברכת כהנים.

עוד טרם התחילה התפילה, כבר היה ניתן להבחין ברבי יהושע זצ"ל
כשהוא מוכן על מקומו, ומיושב בדעתו במלא הרצינות להתחיל את
עבודתו שבלב. גם בשנים האחרונות שהתקשה מאוד בהליכה, היה יוצא
מספר שעות (!) טרם זמן התפילה, מביתו, כדי שלא להפסיד את המקום
הקבוע בבית הכנסת.

קשר מיוחד היה לו עם להבחל"ח רבינו שליט"א, כאשר היה ממכריו,
וגם היו קוראים בקביעות מידי יום ביחד, עשרה פרקי תהילים מתוך
ה'תהילים מקלף' לפני שחרית, יחד עם קבוצה מצומצמת ממתפללי בית
המדרש.

עובדא מענינת בלתי ידועה, אירעה עם המנוח זצ"ל. היה בזה בשנת תש"מ בערך, באותה עת עמדה פרשיה
ציבורית על הפרק, כשרבינו מרן הסטייפלר ביקש מבנו רבינו מרן שליט"א, לברר מה דעתו המדויקת של מרן
הגר"ש אלישיב, היות ונאמרו לו בזה מספר שמועות. בעקבות זה רבינו הגר"ח שליט"א חיפש לשוחח בענין
עם חמיו מרן הגר"ש.

מכיון שהיה זה יום שישי אחרי צהרים, והזמן היה דחוק, הציע מאן דהוא שמרן שליט"א ישוחח במכשיר
הטלפון עם חמיו שליט"א. באותה תקופה המכשיר לא היה מצוי בכל בית, אך בביתו של הגר"ר יהושע ז"ל היה
מכשיר טלפון (עם ה'מחוגה' המפורסם).

מרן שליט"א פנה איפה לחתנו הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א, שהתגורר דלת מול דלת בשכנות לרבי
יהושע, וביקש שיסייע לו בענין.

ואכן, השנים הגיעו למשפחת כץ, כשרבי שרגא מחייג במכשיר ומרן הצד השני משיב מרן הגר"ש, השנים
שוחחו מספר רגעים, וכך הובררו הדברים (מפי מרן הגר"ש שטינמן שליט"א).

בהליתו של רבי יהושע זצ"ל שיצאה סמוך ממש לכניסת שבת, השתתפו רבים מתושבי האזור, תלמידיו
ומוקירו זכרו. מפאת הזמן הקצר כמעט שלא נישאו הספדים, הספד קצר נשא הגאון רבי מרדכי אריאל שליט"א
בשם מתפללי בית הכנסת 'לדרמן', הוא עמד על דקדוק ההלכה של המנוח זצ"ל והיראת שמים שלו המופלגת.
ת.נ.צ.ב.ה.

ויסכרו מעינות תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן השמים (ח' ב')

בגמרא (תענית דף ח') מסופר על אמימר, שהתבטא ואמר שהיה יכול להתפלל שיפסיק לרדת גשם, כי זה
מפריע להולכים לבית המדרש ללמוד, כי יש שלוליות בדרך, אלא שאינו עושה כיון שאנשים צריכים את
הגשם.

ורואים שכאשר יורד הגשם אמנם יש בזה ברכה גדולה אבל הוא קושי גדול
לבריות. אמנם, הנהגת האדם צריכה להיות שעד כמה שהוא יכול לא לוותר
על שום מצוה, עם כל הקושי.

וסיפר נהגו הקבוע של רבינו, הר"ר ישעי' אפשטיין שליט"א, שלא פעם היו
יוצאים מן הבית בימי גשם וכפור, בשביל להיות סנדק בברית, ולא אחת
היה שואל את רבינו, אולי כדאי לוותר היום כי הכפור חזק וגם הגשם יורד
ללא הפוגה, ורבינו היה מבטל את כל הדברים, והיה אומר, כי לא קורה
כלום אם יורד קצת גשם בחוץ... ולא הפסיק מסדר יומו כהוא זה.

רחוב רשב"ם סמוך למעונו של
רבינו מוצף בגשמים עזים

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

משא רבינו שליט"א בבית המדרש הגדול דחסידי ויזניץ

לרגל חנוכת ביהמ"ד החדש יום המישי ב' חוה"מ סוכות

שמחה שיש בה עבודת יוצר הכל

ועתה אנו עומדים בחג הסוכות, הנקרא 'זמן שמחתנו', וכפי שאומרים בתפילה: ותיתן לנו השם אלוקינו את יום חג הסוכות הזה זמן שמחתנו, והיינו שהוא זמן של שמחה, וזוהי הודאה, שאנו מודים לריבונו של עולם על שזכינו לזמן שמחתנו כזה.

ויש להתבונן מה היא השמחה ומה משמח, בדרך הטבע כשיש לאדם דבר שהוא אוהב זה משמח, וכגון חמדת הממון והכבוד, שהם דברים המשמחים, אבל וכי זוהי שמחת יום טוב? יש דין של שמחה ביום טוב, אבל במה צריכה להיות השמחה? שמחה של מצוה!

וכך כתב הרמב"ם בהלכות יום טוב (ו, כ) "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא יימשך ביין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר תחת אשר לא עבדת את השם אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות", ע"כ. והיינו ששמחת יום טוב צריכה להיות שמחה שהיא עבודה, שמחה בעבודת השם, לעבוד את השם בשמחה.

וזהו גם ענין 'זמן שמחתנו', לשמוח בעבודת השם, שמחה במצות סוכה, לולב וארבעה מינים, ושמחה בכלל, בתפילה, ובתורה, ושמחה בסוכה, שיש בה קדושת הסוכה, שמחה בקדושה! זהו זמן שמחתנו, ועל זה אנו נותנים שבח והודאה לריבונו של עולם שזכינו לזמן שמחתנו.

שמחה בהקב"ה בתורתו ובמצוותיו

ומצינו עוד במדרש (שיר השירים רבה א, לב) על הפסוק בסוף הלל "זה היום עשה השם נגילה ושמחה בו", אין אנו יודעים במה לשמוח, אם ביום או בהקב"ה, והיינו כי בפסוק כתוב 'זה היום', וכתוב 'עשה השם', ועל זה נאמר 'נגילה ושמחה בו', והשאלה היא במי לשמוח, אם ביום או בהקב"ה, ומביא על זה המדרש פסוק נוסף בשיר השירים "נגילה ושמחה בד", וכאן כבר מפורש שהשמחה היא בהקב"ה, ומפרש המדרש: בד בהקב"ה, בד בישועתך, בד בתורתך, בד ביראתך, בד בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורה (כי המילה 'בד' היא בגימטריא כ"ב).

וזהו השמחה שאנו שמחים, שמחה בתורה, שמחה בהקב"ה, שמחה שזכינו להיות עבדי השם, ושמחה שיש לנו ריבונו של עולם שנתן לנו את התורה ונתן לנו תרי"ג מצוות, ואנו שמחים ומודים שזכינו לזה, עם כל המעלות המיוחדות שיש בכלל ישראל.

ואמרו חז"ל (בבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, והם מעלות מיוחדות שיש רק בכלל ישראל ולא באומות העולם, רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים.

וכיצד זה נהיה? מריבונו של עולם! במעמד הר סיני בקבלת התורה, ומהאבות הקדושים, והכל סיעתא דשמיא, שיש לנו כזו מדרגה של רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, כזו מציאות אחרת מכולם, אחרת מאומות העולם, מי נתן לנו את זה? ריבונו של עולם! ולכן עלינו לשבח, שלא עשנו כגויי הארצות, וזהו חובתנו, להודות ולשבח.

סייעתא דשמיא לאהבת תורה

אמרו בגמרא (ברכות סג, ב) פותחין בכבוד אכסניה, כשנמצאים באכסניה צריכים לכבד את האכסניה, ולדבר דברי כבוד שמכבדים את האכסניה, וזהו חיוב, לפתוח בכבודה של אכסניה.

אנו נמצאים כאן באכסניה של ציבור, ברוך השם ציבור בעלי מדרגה, ומה הכוונה של הציבור כאן? לשם מה הם באו? לשמוע דברי תורה, ומדוע רוצים לשמוע דברי תורה? מאהבת התורה, וזו מדרגה, שיש כאן אהבת תורה, שהציבור רוצה לשמוע דברי תורה.

ואהבת התורה אינה דבר פשוט. יש תפילה שמתפללים בברכת ראש חודש 'חיים שתהא בנו אהבת תורה', היינו שצריכים תפילה על זה, ובלי תפילה לא מקבלים אהבת תורה, צריכים סיעתא דשמיא לאהבת תורה, ואין זה דבר שבא ממילא, אלא בסיעתא דשמיא, ולציבור כאן יש סיעתא דשמיא של אהבת תורה, שהיא מדרגה.

וכאמור בכל חודש יש תפילה על זה, וכשיש תפילה ידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אם אדם רוצה רוחניות, ורוצה קדושה, יש סיעתא דשמיא! וכך אמרו בגמרא (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו – ההוא בדברי תורה כתיב, היינו שבדברי תורה 'הרחב פיך', אם אדם רוצה תורה, רק צריך לבקש, הרחב פיך, ואמלאהו! וזהו הזכות לאהבת תורה.

הציבור שנמצא כאן יש להם מדרגה של אהבת תורה, והאידן מגיעים וזוכים לזה? שיש לציבור זכות של אהבת תורה, צריכים תפילה וסיעתא דשמיא לזה, וכאן יש סיעתא דשמיא שהרבי שליט"א משפיע, השפעה של אהבת תורה, וזהו הזכות, ההשפעה של הרבי.

כבוד שמים – ברב עם הדרת מלך

וגם יש כאן עכשיו שמחה של חנוכת הבית, שחונכים בית גדול לתורה ולתפילה, לקיים מה שנאמר (משלי יד, כח) ברב עם הדרת מלך, ועושים חנוכת הבית של כזה בית גדול, להרבות כבוד שמים, כי ככל שהציבור יותר גדול זהו יותר כבוד שמים, ויש כאן כבוד שמים וקידוש השם, בריבוי הציבור העוסקים בתורה ובתפילה.

ומצינו ברש"י על הפסוק (ויקרא כו, ח) "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו", ופירש רש"י: וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו? אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה, ע"כ.

והיינו שהרי 'חמישה מאה' זהו אחד כפול עשרים, ואילו 'מאה רבבה' זהו אחד כפול מאה, ואם כן אין החשבון דומה, והטעם לזה, מפני שאינו דומה מרובים העושים למועטים העושים, ומרובים העושים זהו מדרגה אחרת, שיש בה סיעתא דשמיא.

וברוך השם יש כאן מרובים העושים, והם מרובים עם השפעה, שמושפעים, השפעה של תורה, ויראת שמים, ומידות טובות, ואמונה, וזהו הזכות של הציבור.

והמקום הקדוש של ציבור גדול גם משפיע קדושה מסביב, כידוע שבמקום שיש ישיבה זה משפיע על כל הסביבה, כשיש בית מדרש שמתפללים ולומדים, מקום קדוש, זה משפיע על כל הסביבה, וכאן ברוך השם יש מי שמשפיע, יראת שמים ומידות טובות ואהבת תורה.

סקרנות לתורה ולא לדברים בטלים

ובנוגע למעשה, איך תהיה הנהגה כל היום הנהגה יהודית (א) אידישע הנהגה), הנהגה על פי התורה, הנה בדרך הטבע יש לאדם סקרנות, שמתעניין ורוצה לדעת חדשות, 'נייעס', ואף שאין בזה שום נפקא מינה, כך הטבע שיש סקרנות ורוצים לדעת.

אבל כתוב ברש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך", שדברי תורה צריכים להיות אצל האדם כדיוטגמא חדשה, והיינו כמו חוק חדש מהמלכות, שכולם רוצים לדעת מהו החוק, האם זה צודק או לא צודק, כי זה דבר חדש, ויש סקרנות לזה, כך צריכים לעסוק בדברי תורה, מתוך סקרנות לדעת מה כתוב בתורה, מה אומרת הגמרא ומה אומר רש"י ומה אומרים התוספות, מתוך סקרנות 'כחדשים' כאילו ניתנו היום (רש"י שם יא, יג).

וזו באמת המציאות, שיש סקרנות ומתיקות בדברי תורה, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים, ועוד אמרו (ב"ק יז, א) שדברי תורה נמשלו למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, כל מיני טעמים יש בתורה, ועסק התורה הוא מאד נעים (זייער גישמאק), מפני שהוא חיוב, ולכן באמת זה מאד נעים, וריבונות של עולם עשה כך, כיון שיש חיוב של תורה וכיון שזה שלמות האדם, לכן זה נעים ומתוק, וכידוע שזה מתוק.

ולמעשה כל אדם יכול לגמור את הש"ס, בלי קשיים, כמו שכתוב (משלי יא, יג) קובץ על יד ירבה, ולמשל יש דף היומי, שהוא דבר פשוט, ללמוד ש"ס בשבע שנים, אך אפילו אם לא דף היומי, בדרך כלל יש זמן ריק שמתבזבז, ורק צריכים לנצל את הזמן, ובמקום סקרנות לדברים אחרים יש סקרנות לגמרא, מה אומרת הגמרא ומה אומר רש"י, ועם סקרנות וניצול הזמן כראוי כל אחד יכול לגמור ש"ס!

לא להכניס את הגיהנום בכיס

אבל היום יש בעיה, שיש מכשירים, כאלה מכשירים שהם הגיהנום בעצמם, מכשירים קטנים שאפשר להכניס בכיס, היצר הרע נמצא בכיס! והגיהנום בכיס! וזה מושך, וזהו יצר הרע חזק מאד.

ספרי מוסר מחנכים איך להיות יהודי

והעצה היחידה היא לעסוק בספרי מוסר, יש חובות הלבבות ושערי תשובה, ארחות צדיקים ומסילת ישרים, וספרי המוסר הם התבלין, כמו

שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכל דברי תורה הם תבלין, אבל כתוב במשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"ב) שהתבלין המועיל ביותר הוא תורת היראה, דברי תורה של יראת שמים, והיינו התורה שבספרי המוסר כמו שערי תשובה וחובות הלבבות.

וספר חובות הלבבות נקרא 'תורת חובות הלבבות', שאינו מידת חסידות אלא חובות, ומסביר מהו החוב של לב יהודי, איך צריך להיות לב של יהודי, מהו לב כשר וכיצד זה לב כשר של יהודי.

וזהו העצה למעשה, שתהיה קביעות בכל יום משהו, ואין זה משנה כמה זמן, אם חצי שעה, או עשר דקות, או חמש דקות, כשיש קביעות של ספרי מוסר האדם נהיה אדם אחר.

ומעשים שהיו בבעלי משפחות שהקבוצים אמרו להם: נהיית אדם אחר! כי הוא למד בכל יום כמה דקות בספרי מוסר, ונהיה בזה אדם אחר, ואין זו עצבות אלא להפך, זה נותן שמחה, וכל החיים נהיים אחרים, חיים שמחים ומאושרים, על ידי הקביעות היומית בספרי מוסר, וגם המשפחה נעשית מאד מאושרת, ונהיית אווירה טובה מסביב.

והבא ליטהר מסייעין אותו, אם באים ליטהר יש סייעתא דשמיא, ומי שלומד מוסר הוא 'בא ליטהר' ומסייעין אותו בסייעתא דשמיא! וזהו העצה למעשה איך להיות יהודי, יהודי אמיתי (א) אמת'ער איד), לעסוק בספרי מוסר, וללמוד תורה כל אחד לפי יכולתו.

ומצינו בגמרא (ב"ב ח, א) לגבי תשלום שכר שמירה, שבני העיר צריכים לשלם שכר שמירה לשומרי העיר, אבל רבנן פטורים ואינם צריכים לשלם, וכתב הרא"ש שם (סימן כ"ו) מי נקרא רבנן? אפילו אדם שאין תורתו ואומנותו, כגון שיש לו משפחה וצריך פרנסה, אבל הוא לא מחפש עשירות, אלא רק כמה שצריך כדי חיו, אם הוא מתעסק בפרנסה רק כדי חיו ובכל שאר הזמן הוא לומד ועוסק בתורה, יש לו גם כן דין 'רבנן' ופטור מלשלם שכר שמירה, כי אין זה תלוי כמה זמן הוא לומד, אלא האם הוא לומד כמה שהוא יכול, וזהו רבנן.

אשרינו מה טוב חלקנו שכל אחד יכול להיות 'רבנן', אבל צריכים את החיזוק, ללמוד חובות הלבבות שערי תשובה ושאר ספרי מוסר, שהם נותנים את החיזוק, ובעזרת השם נזכה כולנו לשמחת יום טוב בשלמות ונזכה לכל המדרגות של חובות הלבבות. חג שמח!

להמשיך את שמחת התורה – בלימוד בהתמדה!

עברנו כעת את חג שמחת תורה, וכולם רקדו ושרו ושמחו עם התורה, וניגנו שירים של אהבת תורה, 'תורת השם תמימה משיבת נפש', 'עדות השם נאמנה מחכימת פתי', והיה ניכר שמחשיבים את התורה, ושמחים בה בכל לב ונפש, ולכאורה אם כן היה צריך להיות שלאחר שמחת תורה כולם ילמדו בהתמדה גדולה, שאם אכן התורה חשובה בעינינו, וכל כך אנו שמחים בה, הרי צריכים גם אחר כך להמשיך את השמחה, וללמוד תורה בהתמדה בלי הפסק.

ונתבונן האם באמת כך היא המציאות, הרי לא ידוע שרוב הציבור עושים כן, ולא ניכר שיש התמדה מיוחדת בקרב הציבור דווקא לאחר שמחת תורה, בפרט שהימים ימי בין הזמנים, ורק חלק מועט של הציבור, לומדים בהתמדה מתוך שמחה והכרת חשיבות התורה, ורבים אין ניכר אצלם שינוי מיוחד לאחר שמחת תורה.

והסיבה לכך מפני שזהו טבע האדם, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) כי האדם ישן והיצר הרע אינו ישן. שהאדם לפעמים מסיח דעתו מהחובות שצריך לקיים, אבל היצר הרע אינו מסיח דעת אף לרגע, ועומד על המשמר תמיד לפתות את האדם, ורוצה שישמח בדברים אחרים ולא בתורה, ואמנם בשמחת תורה היה ניכר ששמחים בתורה באמת וברצינות, אבל במשך הזמן היצר הרע משכיח, ומפתה ומושך לדברים אחרים.

והעצה היא כפי שאנו אומרים תמיד, על ידי לימוד קבוע של ספרי מוסר, שזה משפיע על האדם לזכור ולא לשכוח את חובתו בעולמו, והלימוד צריך להיות מתוך התעניינות, בספר מוסר שמעניין ומושך את הלב, ולא בספר שמשעמם, שאם הלימוד הוא בלי טעם ומתוך כפייה עצמית, אין בכך שום תועלת, אלא יש ללמוד בספר מוסר המשפיע ומושך את הלב, ואז בודאי תהיה בזה תועלת גדולה.

(מתוך שיחה תשרי תשע"ה)

לכבוד כלולות

שרגא בן הרב אבידן מאיר

עב"ג תמר בת הרב אברהם שתחי'

מוקדש לכבוד בר המצוה

של נכדנו

צבי בן הרב ישראל אליעזר דוב נ"י

לעילוי נשמת רבי יוסף ורמברנד זצ"ל

ב"ר יונה ה"ד

תלמיד ותיק למרן רבינו רה"י שליט"א

נלב"ע ליל יוה"כ פ' דהאי שתא - תנצב"ה

שיחה מהגה"צ רבי נח חפץ שליט"א - ה' יחזקאל וירפאהו

מספרו חלון התיבה מועדים

אסרו חג סוכות= העבודה שאחר תשרי

{ "יה"ר שיתללו עמנו בצאתינו מהסוכה ולהיות עלינו שמירה מעולה להצילנו מחטא ועון }

הרבה מבני העליה אחר שמיני עצרת, יום שמחת תורה, אחר העבודה הגדולה והקדושה בימים הנוראים ובימי חג הסוכות שזכינו בהם בסייעתא דשמיא, בהתעלות ובהתרוממות הרוח, בתשובה שלימה, בקיום המצוות מתוך שמחה של מצוה, בדבקות בה' יתברך, **יש להם לפעמים הרגשת כבדות, הרגשה של ירידה ח"ו**, שהנה כעת באים אנו לימים שהם כבחינת "ימים אשר אין בהם חפץ", אשר אין בהם השגה והרגשת התעלות והדבקות בו יתברך חלילה.

ובודאי אין זה הרגשה נכונה ואפשר לזכות הרבה אחר הימים האלו ובזכות ימי הדין והרחמים וחג הסוכות ולהתחיל השנה בהתחדשות בראשית כפי שנבאר

נאמר בתהלים [ק"ח, כז] "א-ל ה' ויאר לנו אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח". ומובא במסכת סוכה [מה, ב] "א"ר ירמיה משום ר"ש בן יוחי ור' יוחנן משום ר"ש המחזוי משום ר' יוחנן המכותי כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח".

בשלחן ערוך [או"ח תכ"ט סעיף ב] כתב "ונוהגין להרבות קצת באכילה ושתייה ביום אחר החג והוא אסרו חג".

בשער הכוונות [דרושי אסרו חג דרוש א] כתב סוד יום אסרו חג וז"ל **"לכן ביום שלאחר יום טוב עושים אסרו חג שהוא בחינת המשכת אור קדושת יום טוב ממקום העליון אל מקום התחתון שירד בו עתה כנזכר"**.

היינו, ענינו של אסרו חג הוא להמשיך את האור הקדוש שהאיר לנו בימי החג, לימות החול.

ויש לעיין ולטכס עיצה האין נזכה להמשיך את אותם אורות שהאירו כזוהר הרקיע בימים הנוראים, ובחג הסוכות, במצותיהם ובדיניהם, לכל ימות השנה הרגילים, בחינת מקום תחתון כלשון האר"י הק' כנ"ל.

ונראה בס"ד דהנה באם נשים לב נזכה ונראה שמוצאים אנו את כל סדר העבודה שבימים נוראים, בימי השנה כולה, בכל מעשי המצות של היום יום במצוות דאורייתא ומדרבנן, רק שבאים הם בצורה אחרת ובאופן תמידי וכדלהלן, ועלינו ללמוד מהימים שעברו עלינו בהתרוממות הרוח בעשיית המצות ובהדבקות בו יתברך, כך גם להתחזק בעשיית כל מצוות שבכל יום ויום לעשותם בשמחה בדבקות בהתעלות ובהרגשת קרבה יתירה למלך מלכי המלכים אב הרחמים, כפי שאנו עושים בכל אותם מצות שצורתם מתחדשת מזמן לזמן, ולא כמצות אנשים מלומדה.

ועל ידי כך נבין שכל המחשבות הנ"ל של הרגשת חסרון וכבדות, הם עצת היצר, להחלישנו, בהרגשה שהנה ימים אחרים של ירידה ברוחניות חלילה באים אלינו, ועלינו אדרבא לדעת, שכל עבודת הימים הנוראים הם לימוד דרך עץ החיים לחיי היום יום שכולם מלאים באותם עבודת קודש והשגות שזכינו בימים הנוראים, רק שהם בגדר של ימי חולין, ונפרטם כדלהלן.

***

תשובה והמתקת הדינים בכל יום לישראל בלבד

הנה בכל ימי הדין והרחמים שבחדש תשרי, שמחייבים ומרוממים אותנו לשוב מחטאינו, ולשוב אל ה' יתברך ביראה ובאהבה, **ובכך זכינו להמתק הדינים, הנה יש בחינה זו בכל יום** דמובא בגמרא במסכת ר"ה [טז, א] "ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר [איוב ז, יח] ותפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנאמר [שם] לרגעים תבחננו".

ובספר שערי אורה [שער ה עמ' מט] כתב שיש בזה **הבדל בין ישראל לאומות העולם** וז"ל "דע כי ה' יתברך סדר המערכות העליונות וצורת המרכבה בסוד ע' שרים, שבהן נראית מלכותו במעלתה הגדולה, והשרים הם כעבדים העומדים מחוץ לבית המלך... וכולם עיניהם צפיות לשם הוי"ה יתברך, לתת להם כח ומזון וקיום ופרנסה במה שיתקיימו ויוכלו כל אחד מהם לפרנס אומה שלו, וכולם אין להם כח ולא אור מעצמם, כי אם משם ה' יתברך שהוא המקור והמעייין... ובדרך זה כל ראש השנה שבעולם, נותן ה' יתברך חלק לכל שר ושר מכל שרי האומות, במה שיפרנס ארצו ואומתו וזהו סוד ועל המדינות בו

יאמר, איזו לרעב, ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות כו', ואין לשום אומה בעולם כח להוסיף לה, על החלק שנתנו לשר שלה בראש השנה ואפילו התפלל אותה האומה בתוך השנה כדי שיוסיפו לה טובה ומזון על מה שנגזר בראש השנה כל תפלותיהם לריק.

אבל ישראל אינם כן, שהם חלק ה' יתברך, ואע"פ שעמדו לדין ראש השנה, כל יום שירצו יקרעו אותו הדין ויחדשו עליהם טובה וזהו שאמר בתורה [דברים ד, ז] ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, התבונן מאוד גדולת פסוק זה, וכתוב לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו, כלומר בכל יום ויום יכולין ישראל לקרוע הדין שנגזר עליהם בראש השנה ולחדש אותו לטובה, מה שאין אומה בעולם יכולה לעשות שאין שום אחד מכל שבעים שרים יכול להוסיף לאומתו יותר מאותו פרס וחלק שנתנו לו בראש השנה, ולפיכך תקנו בתפלה של ראש השנה עלינו לשבח כו'...".

דהיינו שכל יהודי יכול להמשיך את ימי ראש השנה, לשנות מצבו בכל יום לקרוע רוע גזר דינו, לשוב אליו יתברך, ולזכות להתקרב לקב"ה כפי מדת ההתקרבות שחש האדם בימים נוראים, כפי הכוחות שיקדיש להתעלות ולהתקרב.

זמנים המסוגלים לתשובה בכל השנה

כנגד מצות התשובה שבארבעים יום מר"ח אלול עד יום הכיפורים, יש לנו ב"ה בכל השנה זמני תשובה כמובא בחז"ל, וכתבם בספר פלא יועץ [אות תשובה] וז"ל "והנה זמן תשובה הוא כל ימי חיי האדם מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכמאמר רבי אליעזר [אבות ב, י] שוב יום אחד לפני מיתתך. וכבר אמרו בזוהר הקדוש שראוי לאדם שבכל לילה קדם שכבו יפשפש במעשיו של אותו יום, ואם ימצא שעבר עברה ואשר לא טוב עשה, יתודה ויתחרט ויתקן את מעותו כאשר יוכל, באיזה סגוף או באיזה קנס לצדקה וכדומה, ואנשים כאלה קראם הזהר הקדוש מארי דחשבנא. ופרש בזוהר הקדוש שעל זה הזהירה תורה [דברים כא, כג] לא תלין נבלתו, שלא ילין עם החטא כי נבלה הוא. וכתבו המפרשים שהשב תכף באותו יום, בנקל יוכל לתקן את מעותו, שדומה לדין לחה שבנקל יוכל להמחק ולהקנח, לא כן כשהיא יבשה.

ואם לא שב באותו יום, לפחות ישוב ביום הששי שבאותו שבוע שגם הוא זמן תשובה. וראוי לאדם להקדים הרהורי תשובה כדי שיוכל לומר הקידוש שהוא עדות, והרשע פסול לעדות, וגם כדי שיזכה לתוספת נפש רוח נשמה ולהארת קדשת שבת, ומזיו שפעת קדושתו ישפע עליו לימות החל לשוב בתשובה ולעבד את בוראו עבודה שלמה. ולכן טוב לגבר שיפנה מעסקיו קדם קבלת שבת וישפך שיחה, ידרש סליחה, ואחר כך ילך לבית הטבילה, וימצא תועלת לנפשו וטהרו וקדשו.

וכן יום ערב ראש חדש הוא זמן תשובה, על אשר חטא באותו חדש. וכבר רבים מאנשי מעשה נוהגים להתענות בכל ערב ראש חדש ומרבית בתחנונים, ונקרא שם היום בפי ספרים, יום כפור קטן. וכבר כתבנו כי לא התענית היא העיקר, אלא התשובה שישבו מדרכו הרעה ויהא מודה ועוזב אז ירוחם. בחינת יום הכיפורים, שהוא זמן המסוגל למחילה סליחה וכפרה, להטהר ולהתקדש, זוכים אנו בכל ערב ראש חדש שנקרא יום כיפור קטן כנ"ל.

ואם כל השנה הלך בשרירות לבו ויצרו הפיל עליו תרדמה, הנה בהגיע ימי חפץ ימי רצון, חדש רחמים ועשרת ימי תשובה, לא עת לנום ולישן כי מלך במשפט יעמיד ארץ [משלי כט, ד], וחרדה ילבש ויתעורר כאיש אשר יעור משנתו, עכ"ל.

***

ענין עבודת המלכויות שבימי ראש השנה, מקיימים אנו בכל יום במצות קריאת שמע שחרית וערבית, שהיא קבלת עול מלכות שמים, כמבואר בגמרא מסכת ברכות [יד, ב]. וכן מצות הנענועים שמקיימים אנו בארבעת המינים שהוא כדי להמליכו ולייחד שמו כנגד כל רוחות העולם, כפי שאומרת הגמרא [סוכה לו, ב] "א"ר יוחנן מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו", כך גם במצות קריאת שמע מובא בשו"ע [או"ח סי' ס"ק ו] להטות הראש כנגד כל רוחות העולם.

בזוהר הק' [במדבר רנה, ב] מובא "ח"י נענועים כנגד ח"י אזכרות שבקריאת שמע וח"י ברכות שבשמונה עשרה".

עורו ישנים דכל השנה במצות מזוזה

גם ענין מצות שופר מתקיים במשך כל השנה על ידי מצות מזוזה כפי שלמדים אנו מלשון הרמב"ם שלגבי מצות שופר כתב [הל' תשובה ג, ד] וז"ל "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר, עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו

אשר לא טובה..."

כעין זה כתב הרמב"ם [הל' מזוזה ו, יג] במצות מזוזה וז"ל "חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם".

***

סוכה דכל השנה עטיפת הטלית והציצית

מצות הסוכה, שמצילה מקיפה ומגינה מכל מיני מקטרגים משטן ומיצר הרע כמובא בזוהר הק' [במדבר רנה, ב]. כמו כן מצות ציצית ועטיפת הטלית מקיפה את האדם ושומרת. כמובא בגמרא במסכת מנחות [מג, ב] "ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן... רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא". כפי שאומרים אנו לפני העטיפה ב"לשם יחוד... ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי רוחי ונשמתי ותפילתי מן החיצונים, והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם..."

בחינת ארבע מינין דכל השנה

בחג הסוכות בו נוטלין אנו ארבעת המינים **כנגד עיקרי אברי האדם** [עי' שיחה ארבעת המינים] כמובא במדרש רבה [ויקרא ל, יד] "רבי מני פתח [תהלים לה, י] כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב, השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, וההדס דומה לעין, וערבה דומה לפה, והאתרוג דומה ללב, אמר דוד אין בכל האיברים גדול מאלו, שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי כל עצמותי תאמרנה".

ומובא בספר זרע קדש להרה"ק מראפשיץ זיע"א [סג, א], שהעלין שיוצאין מן הלולב למעלה מהשדרה רומז למוח שממנו נמשכת השדרה. היינו, שארבעת המינים הם כנגד עיקרי אברינו שבהם יש לנו לפעול לקדשם ולטהרם, **וכך בכל יום, מצווים אנו להניח תפילין של יד כנגד הלב ושל ראש כנגד המוח, לשמור על העינים מראות ברע, ולהתנהג עם כל אדם בעין טובה, ובשפתיים לדבר דיבורי תורה ותפילה ולא ח"ו דיבורים אסורים ודיבורי חולין.**

כמובא בספר החינוך [מצוה שכ"ד] מצות נטילת לולב. "משרשי המצוה. כבר כתבתי לך בני כמה פעמים במה שקדם, שהאדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה תמיד, ורעיוניו וכל עשתונותיו נתפשות אחרי פועל ידיו, אם טוב ואם רע. ועל כן כי רצה המקום לזכות את עמו ישראל אשר בחר, הרבה להם מצות להיות נפשם מתפעלת בהן לטובה תמיד כל היום. ומכלל המצות שצונו להתפס מחשבנתו בעבודתו בטהרה, היא מצות התפילין להיותן מונחות כנגד אברי האדם הידועים בו למשכן השכל. והם הלב והמוח, ומתוך פעלו זה, תמיד ייחד כל מחשבותיו לטוב, ויזכור ויזהר תמיד כל היום לכוון כל מעשיו בישר ובצדק... יש בארבעה מינין אלו... שהם דומים לאברים שבאדם היקרים, שהאתרוג דומה ללב, שהוא משכן השכל, לרמז שיעבד בוראו בשכלו, והלולב דומה לשדרה שהיא העיקר שבאדם לרמז שיישיר כל גופו, לעבודתו ברוך הוא, וההדס דומה לעינים, לרמז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמר האדם כל מעשהו בדבור, לרמז שישים רסן בפיו ויכון דבריו ויירא מהשם יתברך אף בעת השמחה..."

שמחת תורה דכל השנה

כמו כן, יום שמחת תורה ושמייני עצרת שהוא יום שמחה של ישראל עם הקב"ה לבד, כמובא בגמרא מסכת סוכה [נה, ב] "א"ר אליעזר הני שבעים פרים כנגד מי כנגד שבעים אומות, פר יחידי למה כנגד אומה יחידה משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך".

ברש"י [ויקרא כג, ל] כתב וז"ל "עצרת הוא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמן להפטר אמר בני בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם".

גם הארת יום זה ממשיכין אנו על ידי השבת קדש שזה בחינה של אות היא ביני ובין בני ישראל. ובשמחתו לא יתערב זה, כמובא באור החיים הק' [שמות לא, יז] וז"ל "ואומרו ביני ובין בני ישראל פירוש אין זר אתנו בעולם הלז... עוד ירצה ביני ובין בני ישראל יהיה סוד הדברים האמורים ולא ידעם אדם בעולם, והוא מאמרם ז"ל [ביצה טז, א] שאמרו נשמה יתירה לא

אודעינהו כי אין חפץ לה' שידעו האומות סתרי אל חי, והוא אומרו [תהלים קמ"ז, יט-כ] "...חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי... ואומרו אות היא לעולם פירוש כיון שכל זה יהיה סוד לישראל ולא יגלו הדבר אם כן הבא לישראל על מצות היום מה היום מימים מה אות נעשה בו לעשות בו כל השינויים מה תהיה תשובתנו אליו, לזה אמר אות היא לעולם פירוש שיהיה נגלה לבאי עולם כי ששת ימים וגו' וביום השביעי שבת וגו' טעם זה יהיה נגלה לזולתינו ועם בני ישראל טעמים כמסע עמם חתום באוצרות החיים".

אכן ברמב"ן על הפסוק [ויקרא כג, לו] "עצרת היא", כתב ביותר על הקשר בין שבת לשמיני עצרת וז"ל "עצרת אתכם לפני כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנו ליפטר אמר בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד שקשה עלי פרידתכם לשון רש"י ואגדה זו שנויה בויקרא רבה, ועל דרך האמת כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ [שמות כ, יא] ויום השביעי הוא שבת ואין לו בן זוג וכנסת ישראל היא בת זוגו שנאמר ואת הארץ והנה היא שמינית "עצרת היא", כי שם נעצר הכל...".

שעת רחמים ורצון

כל ימי חסד האלו, ימי הרחמים והסליחות, אפשר אף להמשיך לזכות לאורם על ידי מה שאמרו חז"ל [חגיגה יב, ב] "אמר ר"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום ובלילה שירה עמי".

נמצא, שכל הארת המצוות, והימים והזמנים הנעלים שזכינו להם בחודש תשרי, אפשר להשיג בכל יום בעבודת ה' תמידית בכל מצוות והנהגות שבכל יום ויום, להדבק בו יתברך, ליראה ולאהבה אותו כל הימים.

***

זמני עליה וירידה = בחינת רצוא ושוב

ובאמת שאחר חג הסוכות צריך להיות התחזקות ולא ליפול חס ושלוש כי דוקא חג הסוכות הוא זה שמכין את נפשות ישראל להתחזק לימים שאחריו וכפי שנבאר.

דהנה הזוהר הק' [ויקהל ריג, ב] אומר "זָכָא חוּלְקִיָּה מֵאֵן דְּעָאֵל וְנִפְקָא, וְיָדַע לְאַסְתָּפְלָא בְּרָזִין דְּמֵאֲרִיָּה, וְלֹאֲתִדְבָּקָא בֵּיהּ". ובפרשת האזינו [רצב, א] "זָכָא חוּלְקִיָּה דְּמֵאֵן דְּעָאֵל וְנִפְקָא, וְיָדַע אֲוֶרְחִין דְּלֹא יִסְטִי לִימִינָא וְלִשְׁמֵאלָא. וּמֵאֵן דְּלֹא עָאֵל וְנִפְקָא, טַב לִיָּה דְּלֹא אֲבָרִי. וְכִתִּיב [הושע יד, י] כִּי יִשְׂרָאֵל יִדְרָכִי יְיָ". [תרגום זכאי האדם שיודע להכנס ולצאת כשמתחבר ומסתכל ברזי התורה ומתדבק בהם, ויודע לצאת ולהכנס מבלי לסטות ימין ושמאל ומי שלא יודע זאת טוב לו שלו נברא כי ישרים דרכי ה'] בפשטות נראה דדברי הזוהר באים להורות על מי שנכנס לפרד"ס שצריך לדעת להכנס ולצאת בלא ליפגע ח"ו מלבוא בסוד ה' לדעת את ה', כפי שמביא בפרשת האזינו [שם] את הפסוק "כי ישרים דרכי ה'...". היינו שלא להיות בכלל אלו שנאמר עליהם סוף הפסוק "ופושעים יכשלו בהם".

אולם בספר ליקו"ה [ו, ד-ז] גילה לנו שיש בדברי הזוהר הק' עומק נוסף וז"ל "וכשרוצה אדם לילך בדרכי התשובה... וצריך להיות לו שני יכולות, היינו להיות בקי ברצוא, בקי בשוב, כמו שכתוב, [זוהר הק' ויקהל ר"ג, ב. האזינו רצ"ב, א] "זכאה מאן דעיל ונפיק" וזה בחינת [תהלים קל"ט, ח] "אם אסק שמים שם אתה", בחינת עייל, בחינת בקי ברצוא. "ואציעה שאול הנך", בחינת ונפיק, בחינת בקי בשוב. וזה [שיר השירים ו, ג] "אני לדודי ודודי לי". "אני לדודי", זה בחינת עייל. "ודודי לי" זה בחינת ונפיק. [וזה סוד כונת אלול]... וכשבקי בשני דרכים אלו הנ"ל, אזי הוא הולך בדרכי התשובה... שמי שרוצה לילך בדרכי התשובה, צריך לחגור מתניו, שיתחזק עצמו בדרכי ה' תמיד, בין בעליה בין בירידה, שהם בחינת "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך" וכו', היינו כשיזכה לאיזו עליה, לאיזו מדרגה גדולה, אף על פי כן אל יעמד שם, ולא יסתפק עצמו בזה, וצריך שיהיה בקי בזה מאד, לידע ולהאמין שהוא צריך ללכת ולעלות יותר ויותר גם באסק שמים עדיין "שם אתה" מרחוק ה' נראה לי וכו', שזהו בחינת בקי ברצוא, בבחינת עייל, שהוא בחינת "אם אסק שמים שם אתה". אולם צריך לידע ולהיות בקי בהיאך לעלות מדרגה לדרגה

וכן להיפך, שאפילו אם נופל האדם חס ושלוש למקום שיפול, אפילו בשאול תחתיות, גם כן אל יתיאש עצמו לעולם, ותמיד יחפש ויבקש את השם יתברך, ויחזק עצמו בכל מקום שהוא, בכל מה שיוכל, כי גם בשאול תחתיות נמצא השם יתברך, וגם שם יכולין לדבק את עצמנו אליו יתברך, וזה בחינת "ואציעה שאול הנך". וזה בחינת בקי בשוב, כי אי אפשר לילך בדרכי התשובה, כי אם כשבקי להלך בשני הבחינות האלו".

והיינו, יש לכל אדם זמנים של "עייל" של התעלות, של "רצוא" היינו ריצה אל ה' יתברך להדבק בקודשא בריך הוא ושכינתא, בבחינת "אם אסק שמים שם אתה", אולם יש זמנים בהכרח של "נפיק", של "שוב" היינו יציאה וירידה מהדבקות העליונה מחמת הזמן והמקום, וצרכי האדם הגשמיים, בבחינת "ואציעה שאול" אבל מכל מקום הקב"ה בבחינת "הנך" קרוב עד מאד, בכדי שנתקרב אליו, ועל זה אומר הזוהר הק' "זַפְאָה חוּלְקִיָּה דְמָאן דְעָאֵל וְנָפִיק", היינו זכאי הוא מי שידוע להמשיך את אור קדושת הימים הגבוהים אל הימים הנמוכים, להגביהם בעסק התורה והמצוות שבכל יום ויום.

ויש להוסיף, שבזמנים של "עייל" של התעלות, של "רצוא" היינו ריצה אל ה' יתברך להדבק בקודשא בריך הוא ושכינתא, בבחינת "אם אסק שמים" כאמור, על מצב זה נאמר על הקב"ה כביכול בלשון נסתר "שם אתה", כיון שעל אדם זה לדעת שעדיין יש לו עוד עבודת עלייה, להשיג את ה' יתברך, בעבודה יותר נעלה,

מאיך בזמנים שהם בבחינה של "נפיק", של "שוב" היינו יציאה שיבה וירידה רח"ל, כאמור איכא בחינת "ואציעה שאול", אבל מכל מקום אסור לאדם ליפול ליאוש ח"ו מחמת כך, כי אף בשאול תחתית, הקב"ה כביכול הוא ממש בבחינת נוכח "הנך" קרוב עד מאד, בכדי שנתקרב אליו, כפי שמובא בתלמוד ירושלמי [תענית א, א] "אמר רבי יהושע בן לוי אם יאמר לך אדם איכן הוא אלקיך אמור לו בכרך הגדול שבאדום [י"ג שברומי], מה טעמא אלי קורא משעיר, תני ר' שמעון בן יוחאי בכל מקום שגלו ישראל גלת השכינה עמהם...", היינו אף מי שהגיע ר"ל לכרך גדול שברומי, לשפלות הטומאה, גם שם יכול למצוא את הקב"ה בבחינת "הנך", ולהתקרב אליו.

ונבין לאור זה שהכח להתחזק בימים אלו שאחר הסוכה הוא מכח הימים הק' האלו ומכח המצות סוכה שהיא עצמה בחינה מסוימת של רצוא ושוב היינו עליה וירידה

דהנה מתבאר שם סוד מצות ישיבת סוכה וז"ל "זוהי בחינת מצוות סוכה אחר עשיית שאמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, זכר לענני כבוד שסיככו על ישראל כשהלכו במדבר, כי באמת עיקר הקדושה היא בתוך הבית של אדם, כי ידוע שבחוץ הוא מקום שליטת החיצונים... אבל בתוך הבית הוא מקום משומר מהם, ושם עיקר המשכת הקדושה... אבל אע"פ כן האדם מוכרח לצאת לחוץ ולהיות נכנס ויוצא בכל פעם, אך באמת זהו בחינת עייל ונפיק כי אע"פ שהיה ראוי שיהיה האדם דבוק בקדושה תמיד בבחינת עייל אע"פ כן עיקר שלימות הקדושה הוא דווקא כשזוכה האדם להיות עייל ונפיק, כי בהכרח שיצא האדם לפעמים קצת מהקדושה בבחינת ונפיק... ואי אפשר שיעמוד תמיד במדרגה אחת... ואז כשיוצא מן הבית שהוא בבחינת ונפיק אז הוא מברר מקומות החיצונים ומגביה הכל אל הקדושה... בבחינת אם אסק שמים שם אתה "ואציעה שאול הנך" שזהו בבחינת עייל ונפיק...

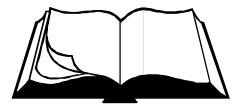
וזה שאחר עשרת ימי תשובה צוותה התורה לישב בסוכה ואמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, זה בחינת ונפיק שצוותה התורה לצאת מן הבית שהוא עיקר גבול הקדושה, זה רמז שעיקר שלימות התשובה היא דייקא כשזוכין להיות בבחינת עייל ונפיק, ובר"ה וביה"כ ובעשיית אז הוא בחינת עייל... ועל כן יוצאים מן הבית אל הסוכה, כי זה שיוצאין מן הבית זה בחינת נפיק כנ"ל.. כאילו יציאה למקום נמוך עד סוכת גנב"ך. אך ה' יתברך חומל עלינו וזיכה אותנו דוקא במקום זה דייקא במצות סוכה, שהוא בחינת ענני כבוד שסיככו על ישראל כשהלכו במדבר... אז דייקא ה' יתברך חופף על ישראל בקדושה גבוהה מאד, בבחינת ענני כבוד בבחינת סוכה שהוא קדושה גבוהה מאד... שהוא בחינת מקיפים ששומרים ומגינים על האדם אז, כשהוא בבחינת ונפיק..."

וא"כ הכח דמצות סוכה הוא להמשיך ענני כבוד למקום מדבר מחוץ לביתו של יהודי סוכת גנב"ך ולהמשיך דוקא במקום נמוך שם שמים על הדפנות ומקום הסוכה {עיין חידושי הרשב"א על סוכת גנב"ך} ובודאי כח הסוכה יתלווה עמנו בצאתנו לזמנים שאחר החג להצילנו מכל עוון

יעזרנו ה' יתברך שמו, להמשיך להתעלות בעבודת ה', בשמחה בהתלהבות דקדושה ובדבקות עליונה, בכל זמני ה"נפיק", הן בימי החול בכלל, הן בזמנים המועדים לכך כימי בין הזמנים, הן בזמן שאדם נישא שריחיים על צוארו שיש בו גם בחינת נפיק, להתחזק בעבודה זו של התעלות וקרבה לה' יתברך, בעסק התורה ומעשי המצות, ויתקיים בנו מה שנאמר [דברים ד, ד] "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום". אמן.

מִי יֵרֵם הָיִי

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 450

מהל' "מוריד הגשם" – "טל מטר", ושאלות המצויות חשון תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

הל' "מוריד הגשם" – "טל מטר"

"משיב הרוח ומוריד הגשם"

בימות הגשמים, אם טעה ואמר "מוריד הטל" אם עדיין לא הזכיר "השם" שבסיום הברכה, יאמר במקום שזכר "משיב הרוח ומוריד הגשם" (שו"ע סי' קי"ד, סעי' ה', ו"ביאור הלכה" ד"ה אין, ופמ"ג שם). ואם נזכר לאחר שאמר "ונאמן אתה", יאמר "מוריד הגשם", ויחזור לומר "ונאמן אתה" וגו' (משנ"ב שם סי' קי"ד, דבענין מעין חתימה סמוך לחתימה). ואם טעה וסיים מיד בלי לחזור, אין זה מעכב בדיעבד (שד"ן סמוך לחתימה מעין החתימה אין זה לעיכובא). ואם סיים הברכה, אינו חוזר כיון שהזכיר "מוריד הטל" (שו"ע שם), ואפילו אם עומד לאחר שהזכיר "השם", לא יאמר "למדני חוקיך", מכיון שאין זה לעיכובא (משנ"ב שם סי' קי"ב). אם אמר רק "מוריד הגשם", ולא אמר "משיב הרוח" אינו חוזר (שו"ע שם סי' ג'). ואפילו אם לא סיים עדיין הברכה, אינו חוזר (משנ"ב סי' קי"ב). ויל"ע למה ב"הזכרת גשמים" אומרים "גשם", ובברכת "ברך עלינו" כשבמקשים גשמים אומרים "מטר" (ועי' "חשק שלמה" ריש מסי תענית, ו"רבינו בחיי" פ' עקב י"א י"ז, ו"ערוך השולחן" סי' קי"ד סעיף ב').

"ותן טל ומטר לברכה"

בארץ ישראל מתחילים לשאול גשמים – "ותן טל ומטר לברכה" בליל ז' בחשוון, ובחז"ל 60 יום אחר תקופת תשרי. ונוהגים להכריז "טל ומטר" קודם שמונה עשרה שבו מתחילים לשאול, ואם לא הכריז אעפ"כ יאמרו (משנ"ב סי' קי"ז סי' ג', ויל"ע מ"ש "ממוריד הגשם" שאם שכחו להכריז אין אומרים אותו וכמבואר בשו"ע סי' קי"ד ב', ומשנ"ב שם).

שכח לומר בברכת "ברך עלינו" ונזכר קודם שגמר ברכת "שמע קולנו", יאמר בברכת "שמע קולנו", ואם סיים ברכת "שמע קולנו" יאמרו שם קודם ברכת "רצה", ואם כבר התחיל ברכת "רצה", יחזור לברכת "ברך עלינו" (שו"ע סי' קי"ז סי' א').

נזכר באמצע "רצה" שלא אמר וחזר לברכת "ברך עלינו" ושוב שכח וכבר אמר "ברוך אתה ד'", ימשיך ויאמר שוב את כל הברכות עד "שמע קולנו" ושם יאמר "ותן טל ומטר" (ולא אמרינן שמאחר שכבר אמר את כל הברכות הללו בפעם הראשונה בלא שאמר "ותן טל ומטר", מה מוסיף בזה שאומרין כך בפעם השנייה, כי מאחר שכבר חל עליו החיוב לחזור ל"ברך עלינו" ולומר משם הכל לפי הסדר, צריך לעשות כן). (הגרי"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

שכח לומר "ותן טל ומטר" וכבר סיים לומר את הפסוק "יהיו לרצון", אפילו שעדיין לא עקר את רגליו, נחשב שסיים את התפילה וחיוב לחזור לראש התפילה (ביאור הלכה סי' קי"ז, ודלא כשיטת "חיי אדם" דסבר שצריך עקירת רגליים ממש, וע"ע לוח א"י).

כל זמן שלא סיים את הפסוק "יהיו לרצון", נחשב שהוא באמצע "שמע קולנו", ויכול לחזור ל"ברך עלינו" (שעה"צ סי' תכ"ב סק"ח).

מסופק אם אמר "ותן טל ומטר", תוך שלושים יום צריך לחזור (שו"ע סי' קי"ד סי' ח'). אם ברור לו שהיה בדעתו להזכיר בתפילה כפי שצריך, ואחרי התפילה מסתפק – אם התעורר הספק מיד אחרי התפילה יש לחזור ולהתפלל, ואם לאחר זמן, תולים שאמר כפי שצריך, ואינו חוזר ומתפלל (משנ"ב סי' קי"ד סי' ל"ח, וסי' תכ"ב סי' י'), ואם זוכר שבתחילת אותה הברכה רצה לומר כמו שצריך מסתבר שלא טעה (הגר"ש אויערבך זצ"ל). ואם אמר תשעים פעם "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה", חזקה שכבר רגיל בכך ואינו צריך לחזור (שו"ע סי' קי"ד, משנ"ב סק"מ).

תפילת "שמע קולנו" של חזרת הש"ץ מצטרפת לש"ץ למנין תשעים (שערי תשובה שם סי' ט').

אמר "טל ומטר" לפני ז' בחשוון

שאלה: אמר בטעות "ותן טל ומטר" לפני ז' בחשוון, האם צריך לחזור?

תשובה: אם שאל מטר בארץ ישראל אחרי סוכות קודם ז' בחשוון יש סוברים שיוצאים בדיעבד, וכמו במדינות שצריכים גשם, שרק משום

עולי רגלים לא מבקשים, משמע שבעצם הוא זמן גשם (ספר "תהלה לדוד" סי' ב', הגה"ת רע"א או"ח סי' קי"ז, הגר"ש אויערבך זצ"ל). ויש סוברים שגם בדיעבד לא יצא דלאחר שתקנו כן חז"ל אין זה זמן גשם ("דינים והנהגות" פרק ד' סעיף כ"ו בשם ה"חזון איש", קובץ "מבית לוי" ח' י"ז בשם בעל "שבט הלוי" זצ"ל). ולמעשה מבואר במשנ"ב (סי' קי"ז סי' י"ג) דגם בשאר המדינות הצריכות גשם יחזור ויתפלל נדבה.

מנין בני חו"ל בארץ ישראל לענין "טל ומטר"

שאלה: קבוצה של בני חו"ל הגיעו לארץ ישראל ליומיים (ועדיין לא התחילו לומר "טל ומטר" בחו"ל), ועשו מנין לעצמם, באיזה נוסח יאמרו את חזרת הש"ץ?

תשובה: מכיון שהם עדיין לא אומרים "טל ומטר", א"כ גם בחזרת הש"ץ יאמרו רק "ותן ברכה", ואין לומר "טל ומטר" ב"שמע קולנו" היות שאותו ציבור אינם חייבים כלל באמירת "טל ומטר" (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"טל ומטר" בברכה אחרת

שאלה: שכח לומר "טל ומטר", וכשהגיע לברכת "על הצדיקים" נזכר ואמר שם "טל ומטר" וסיים תפילתו, האם יצא יד"ח?

תשובה: חז"ל תקנו לומר "טל ומטר" בברכת "ברך עלינו" או בברכת "שמע קולנו", ואם אמרו שלא במקומו אפילו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

חזר בטעות ל"ברך עלינו"

שאלה: שכח "טל ומטר" ונזכר בברכת "ולירושלים עירך", וטעה וחזר ל"ברך עלינו", ולאחר כמה ברכות נזכר שיכול היה להמשיך ולאמרו בברכת "שמע קולנו", מה עליו לעשות?

תשובה: יפסיק במקום שעומד ויחזור לברכת "ולירושלים עירך" ויזכיר "טל ומטר" ב"שמע קולנו" (הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא בספר "אשי ישראל" פרק כ"ג סי' קע"ז, ובענין זה משמע ב"שערי תשובה" סי' קי"ד סי' ט' בשם ספר "מכתם לדוד").

שאלה: ומה הדין אם חזר ל"ברך עלינו" וסיים את התפילה, האם יצא יד"ח?

תשובה: מסתבר שיצא יד"ח, ולא אמרינן כיון שלא היה צריך לחזור ממילא הוי ברכת "ברך עלינו" בפעם השנייה מיותרת, וכאילו הזכיר "טל ומטר" שלא במקומו, אלא עכשיו שחזר ל"ברך עלינו" ותיקנו בודאי יצא בזה (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

ש"ץ ששכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש

שאלה: שליח ציבור שזכר לאחר שסיים תפילת חזרת הש"ץ כי שכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש, האם יצא יד"ח ע"י חזרת הש"ץ?

תשובה: ש"ץ ששכח בתפילת לחש בדבר שמחמתו צריך לחזור אינו חוזר בשחרית ובמנחה, וסומך עצמו על חזרת הש"ץ (עי' שו"ע סי' קכ"ו סעיף ד', ומשנ"ב סק"ז), ואפילו אם לא ידע קודם חזרת הש"ץ מהטעות כיון שהתפלל חזרת הש"ץ, יצא (הגר"ח קרליץ זצ"ל). ויש הסוברים היות שלא כיוון על זה בחזרת הש"ץ לא יצא (הגר"ח קניבסקי שליט"א מובא בספר "אשי ישראל" פרק כ"ד סי' קע"ט).

שאלות המצויות

טלית חדשה באמצע פסוקי דזמרה

שאלה: קנה טלית חדשה והיות שמתפלל עם נץ החמה מתעטף בה באמצע פסוקי דזמרה (כשמתחיל להתפלל הוא קודם זמן עטיפת טלית, ומבדך "להתעטף בציצית", האם מותר גם לברך ברכת "שהחינו"?)

תשובה: ברכת "שהחינו" זו ברכה רק על הנאת הבגד (ולא מדין מצות ציצית), ואין לברך באמצע פסוקי דזמרה, והעצה היא שילבש את הטלית בלילה, או בבוקר לפני זמן עטיפת טלית ויכוון בהדיא לא

לקיים מצות ציצית כדי לא להכניס עצמו לספק ברכה (עי' משנ"ב ס' תקפ"א ס"ק ו'), ויכול לברך ברכת "שהחיינו" גם בלילה, על שמחת לבישת הבגד.

תפילה על חוף הים

ב. בתפילת שמו"ע צריך שיהיה לבו מכוסה (שו"ע ס' צ"א סעיף א'), וה"ה כל גופו יהיה מכוסה (משנ"ב ס"ק ב'), ולכן אין להתפלל עם מכנסיים קצרות או שרוולים קצרים ("הליכות שלמה" פרק ב' סעיף ט"ו), ואם לא כיסה לבו או שנאנס ואין לו במה לכסותו יצא, כיון שכיסה ערוותו (שו"ע שם), ועכ"פ עדיף שלא יתפלל כלל באופן כזה לכתחילה ("ביאור הלכה" שם ד"ה יצא).

תפילה בבגד ים וחולצה או תפילה ביחידות

א. שאלה: הנמצא בחוף הים ומתפללים שם מנחה, האם עדיף להתפלל עמהם בבגד ים וחולצה או להתלבש ולהתפלל ביחידות? תשובה: עדיף להתפלל ביחידות בלבוש מלא, עם חליפה וכובע, ולא להתפלל בבגד ים וחולצה במניין (הגרי"ט וויס שליט"א גאב"ד העדה החרדית ירושלים).

בר מצוה במוצ"ק לענין זימון בסעודה שלישית

א. שאלה: במוצ"ק נעשה בר מצוה, ואת ברכת המזון של סעודה שלישית מברכים כבר לאחר צאת הכוכבים, האם הבר מצוה יכול לזמן? תשובה:

א. אם אכלו את הסעודה ביום כשהיה קטן, אפילו אם בזמן ברכת המזון הוא כבר גדול אינו יכול לזמן, היות שסיבת החיוב היתה עוד בשעה שהיה קטן, (וכעין דברי הגרע"א או"ח ס' קפ"ו, שאם אכל ביום כדי שביעה כשהיה קטן שמא גם בלילה לא חייב ברכת המזון מן התורה היות שבשעת האכילה היה קטן).

ב. אבל אם כולם אוכלים עוד כזית חלה לאחר צאת הכוכבים, נמצא שיש סיבת חיוב גם בלילה כשהוא כבר נעשה גדול, ויכול לזמן (אעפ"כ מזכירים "רצה" בברכת המזון אף שבשבת היה עדיין קטן, בכל זאת כיון שהמשיכו את הסעודה בלילה יש עליו שם סעודת שבת).

הוצאת סיכה בשבת מפאת הראש

א. שאלה: האם מותר להוציא סיכה מפאת הראש, או יש חשש שע"י כך יתלש שיער? תשובה: אם זה פסיק רישא שיתלש מהם שיער אסור לעשות כן בשבת, ומה"ט אסור להשתמש במסרק בשבת (כמבואר בשו"ע ס' ש"ג סעיף כ"ז), אולם אם מוציאה את הסיכה באופן רגוע ועדיין שלא הוי פסיק רישא שיתלש שיער, מותר לעשות כן בשבת.

זכר לחורבן על השוכר או על המשכיר

א. שאלה: השוכר בית ואין שם אמה על אמה זכר לחורבן, האם השוכר צריך לעשות זאת או המשכיר? תשובה: כל דבר קבוע בדירה מוטל על המשכיר, ולכן על המשכיר לתקן אמה על אמה או שביא פועל לעשות כן, ואין זה חיוב על השוכר.

לווה ביצים ונמצא בהן דם

א. שאלה: לווה כמה ביצים משכן, ובכמה מהן היה דם ונאלץ לזרוק את הביצים, האם חייב לשלם עבורן או שמא כיון שגם השכן היה זורק אינו צריך לשלם עבורן? תשובה: כתוב בשו"ע (חוי"מ ס' רל"ב סעיף י"ט) המוכר ביצים ונמצא דם בתוכן, הרי"ז מקח טעות, אבל המנהג שצריך לשלם, ומנהג מבטל הלכה, ע"י שם. לפי"ז לכאורה הלווה היה צריך לשלם כיון שזהו המנהג. אולם י"ל שכל זה אם דעת המוכר למכור את הביצים, ולכן היה מקבל כסף ממקום אחר כגון שהוא בעל חנות, אבל אדם פרטי שהוא בעצמו גם היה זורק אינו צריך לשלם (ספר "קב ונקי" עמ' תקנ"ז בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מסופקת אם אמרה "הרי זו חלה"

א. שאלה: עשתה בצק משלוש קילו קמח, הפרישה חלה עם ברכה ואפתה, וכשהתחילו לאכול מהן הסתפקה שמא שכחה לומר "הרי זו חלה", האם ההפרשה חלה? תשובה: יסוד השאלה הוא, אם רגילים לומר "הרי זו חלה" ממילא שיש אומדנה שלא מכוננת שתחול החלה עד האמירה, והיות שבנד"ד מסופקת אם שכחה לומר מילים אלו, אולי עדיין הוא טבל. תשובה:

א. לכאורה היה אפשר לשאול על הפרשה הראשונה, ושוב להפריש פעם שניה עם ברכה, אולם היות שכבר אכלו חלק מהחלות, אי אפשר לשאול, דנמצא שגורם לכך שאכלו טבל ודאי.

ב. העצה היא שתיקח עכשיו פרוסה אחת של חלה (אפילו שהיא כבר אפויה) ותאמר: "הרי זו חלה" על כל שאר החלות, ועל הצד שמקודם לא היתה הפרשת חלה, כעת תחול הפרשת חלה.

תשלום על טבעת קידושין

א. שאלה: האם לכתחילה החתן צריך לשלם לאביו כשמקבל ממנו את הטבעת כדי לקדש בה?

יסוד השאלה הוא, שלענין ד' מינים כתב המשנ"ב (ס' תרנ"ח ס"ק י') שאלו שקונים ארבעת המינים ומשלמים רק לאחר החג נמצא שעשו רק קנין משיכה בלי קנין כסף, ויש סוברים שהוא רק קנין דרבנן, ע"י שם, האם גם בזה צריך דוקא לשלם כדי שיהיו קידושין מן התורה לכל השיטות.

תשובה:

א. בד' מינים כשעושה משיכה לבד הוא רק קנין דרבנן, אבל טבעת שהיא קטנה ומונחת בידו, כשמקבל את הטבעת יש לו קנין יד שהוא קנין דאורייתא, ואפילו בלי שהחתן שילם כסף לאביו קונה מן התורה, וכעין מה שכתב המשנ"ב (שם) שאם הביא את הד' מינים בתוך ביתו יש קנין דאורייתא משום קנין חצר, ע"י שם.

ב. אבל יש להיזהר מאוד שלפעמים אבי החתן לחוץ בכסף בימים אלו שלפני החתונה, ואין לו כסף לשלם למוכר הטבעת, ומצד שני המוכר הוא "עייל ונפיק אזוזי", ורוצה מאוד את הכסף, וא"כ אבי החתן לא קנה את הטבעת כלל (עי' משנ"ב ס' י"א ס"ק כ"ז לענין ציצית, וכן לענין מצה, שם ס' תנ"ד ס"ק ט"ו, וכן לענין ארבעת המינים, שם ס' תרנ"ח ס"ק י'), וממילא גם הבן החתן לא יכול לקנותה מאביו, ואי אפשר לקדש בטבעת זו.

פתיחת פעוטון בבנין שיש בו כבר פעוטון

א. שאלה: הגיע שכן חדש לבנין, ורוצה לפתוח פעוטון בביתו, וכבר יש פעוטון בדירה אחרת בבנין, האם יכול לעכבו משום שלוקח פרנסת חברו?

תשובה: כל גננת, מלבד מה ששומרת על הילדים יש לה סוג של גישה וחום לכל ילד, וכל גן יש לו גישה שונה לילדים, ובדרך כלל ההורים מבררים לפני כן איך מתנהג הגן, ונמצא שזה כמו שתי חנויות שכל אחת מהן מוכרת מוצר אחר, ולא שייך לומר שזה לוקח פרנסה משל השני (ספר "קב ונקי" עמ' תקמ"ב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

תשלום פיצויים מגרמניה לבנים או לכולם

א. שאלה: קיבלו פיצויים מהגרמנים ימ"ש על דירה שהיתה לאב לפני השואה, הם שלחו את הכסף לכל הילדים, אבל הבנים אומרים שהיות וזה במקום הדירה, לפי דין תורה הדירה היא לבנים ולא לבנות, א"כ גם הכסף שתמורת הדירה הוא רק לבנים, הדין עם מי? תשובה: אם הדירה עצמה עדיין קיימת, מן התורה ירושה היא לבנים ולא לבנות, אבל היות שהדירה כבר לא קיימת וזה רק פיצויים עבורה, ולא מן הדין, אין זה דין ירושה כלל אלא רק מתנה מן הממשלה ושייך גם לבנים וגם לבנות (ספר "קב ונקי" עמ' תקס"ו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

פועל החליף מאוורר לחינם

א. שאלה: היה רעש גדול במקרר והפועל שהוזמן לצורך התיקון החליף את המאוורר בעלות של 400 ₪, למחרת הרעש המשיך והתברר שהרעש הוא לא בגלל המאוורר, האם אפשר לתבוע בחזרה את הכסף מן הפועל היות שהיתה זו הוצאה שלא לצורך (ולא שייך להחזיר את המאוורר הישן)?

תשובה: יש לברר אצל מומחה אחר האם הפועל לא היה יכול לדעת מהי הסיבה והיה צריך רק לנחש, ואם כך זה מה שהיה צריך לעשות ולא שייך לחייבו, אבל אם אפשר היה לבדוק מה בדיוק סיבת הרעש, זה נחשב לפשיעה ועל הפועל להחזיר את דמי התיקון.

התקלקל הטלפון הסלולרי או הרכב ולא שייך לתקנו

א. שאלה: שבר את זכוכית הטלפון הסלולרי, ולמחרת נשבר הטלפון הסלולרי לגמרי ולא שייך לתקנו, האם צריך השובר הראשון לשלם, או כיון שכל החיוב שלו היה לתקנו מה ששבר ובין כך הטלפון הסלולרי התקלקל לגמרי ע"י מישוהו אחר, לא גרם לניזוק הפסד כלל.

וכעין זה מי ששרט דלת של רכב, ולמחרת פגע בו רכב אחר ושבר את כל הדלת וצריך להחליפה, האם הראשון צריך לשלם עבור תיקון הדלת?

תשובה: בשעה שעשה את מעשה הנזק כבר התחייב המזיק לשלם את דמי זכוכית הטלפון הסלולרי או דמי תיקון השריטה שבדלת, ואפילו שבסוף לא יתקנו עדיין חייב לשלם, ואפילו לשיטת הראב"ד שסבר שהמזיק וחופר שדה חברו החיוב הוא לתקן הבורות אפילו אח"כ באו מים ושותפים את כל השדה, עדיין חייב לשלם (ש"ך חוי"מ ס' צ"א ס"ק י"ח).

תורה מגנא ומצלא

א. שאלה: מי שיש לו כאבים בראש, מה עליו לעשות? תשובה: ילמד ספר "תוספות הרא"ש על התורה" ובס"ד יהיה בריא (הגר"ח קניבסקי שליט"א). [השואל הלך לקנות את הספר אצל המו"ל, והתברר שאזלו כל הספרים, ושילם על הוצאה חדשה].

יֵאֵיר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 72 – נח תשפ"ב

מנלן שזה מעלה בכל צדיק

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח. (נח ו, ט)

בבאור הגר"א בשו"ע אוה"ח סי' א' ס"ק א' על דברי הרמ"א ששויתי ה' לנגדי תמיד הוא ממעלות הצדיקים אשר הולכים לפני ה' תמיד וכתב הגר"א מקורו מקרא דנח שנח איש צדיק שהתהלך את האלקים. וצ"ב אפשר שמעלה זו שייכת לצדיק תמים ומנ"ל שמעלת צדיק הוא שויתי.

האם הבנים היו צדיקים

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח.

(נח ו, ט)

יש צדיק וכתב הרמב"ן נוח ניצל בזכות צדקתו הרבה וזוהי זכה עי"ז להציל את בניו והיינו סיוס הפסוק אלה תולדות שבוזכותו ניצלו וצ"ב הרי איתא בחז"ל הביאו הרמב"ן שאברהם התפלל רק עד עשרה יותר מעשרה לא התפלל שהרי נח הוא שמונה ולא ניצלו.

ונראה ע"פ הגר"ז תירגם צדיק תמים זכאה שלים וביאר הגר"ז שהרמב"ם כתב שמדינה שרובה עונות נשחת כולה וא"כ איך ניצל נח ותירץ שכיון דהיה זכאה שלים כבר לא היה עליו כלל להשתתף בפסק עונשם שהרי לא היה גורם. אי"נ י"ל שבניו היו צדיקים אבל רק רוב זכויות לא כנח וא"כ היו בכלל גז"ד של העולם רק ניצלו בזכות נח ואם היו עשרה צדיקים שלא שלמים היה שייך כבר תפילה להצלה.

התיר להם רק ע"י עמל

לכם יהיה לאכלה (נח ט, ג)

ובפרש"י שלא הרשתי לאדם הראשון בשר אלא ירק עשב ולכם כירק עשב.

נראה שכאן התיר להם בשר שלאדם לקבל מאכלים רק ע"י עבודה ועמל וירק עשב היה ע"י תפילה שירדו גשמים ועי"ז צמח כמשי"כ רש"י בבראשית אבל בהמות אף שניזונו מירק הרי אמרו חז"ל שירדו גשמים בזכות הבהמות כשאין זכות לאדם א"כ כל הזכות לקבל בהמות רק אחר שעמל לקיומם וזה היה ע"י נח בתיבה. והיינו כל דבר שאדם מקבל רק ע"י תפילה או עמל וחסד לקיים האוכלים.

מבול בארץ ישראל

הנה בגמ' בזבחים קי"ג ע"א נחלקו רב יוחנן ור"ל אם היה מבול בא"י שר"י ס"ל שלא היה מבול, ור"ל ס"ל שהיה מבול אף בא"י (ונפק"מ לבדוק בא"י מזה) ונחלקו ר"י ור"ל בבאור הפסוק ביחזקאל "בן אדם אמר לה את ארץ לא מטהרה היא לא גושמה ביום זעם", ר"י ס"ל לא גושמה לא ירד בה מבול ור"ל ס"ל בלשון תימה עי"ש, והקשו שם בגמ' איך ניצל עוג מלך הבשן ותיצרו שהיה תלוי בתיבה, וכן הראם הכניס אפו לתיבה, וכל זה לר"ל שהיה גם בא"י מבול, ולר"י קאמרו בגמ' שהראם ברח לא"י, ולענין עוג לא קאמרו איך ניצל, אכן רש"י בנדה סא' כתב שעוג ג"כ ברח לא"י, ועי"ז ניצל, וצ"ל שקאי לר"י שלא ירד מבול בא"י, וכן נמצא במדרש שעוג היה בא"י.

והקשה המהרש"א אם בא"י לא ירד מבול למאי היה צריך נח לבנות תיבה שילך לא"י וינצל שם ותירץ ע"פ רש"י כדי שישאלו אותו בני דורו ויוכיחם שיחזרו למוטב. אכן עדיין צ"ע למאי לא יצא מיד אחרי שהתחיל המבול ובגמ' משמע שהיה נח גם בא"י וקרוב לה שהרי ביום שיצא הקריב קרבן במקום המקדש, אכן לפמשי"ב דר"י ס"ל שאף על נח היה דין להמחות, רק התיבה היתה מקום כפרה להנצל מדינו, א"כ שפיר היה

חייב להיות בתיבה כל הי"ב חודש לידון בה ולצאת כאחר ולא הוא כמשי"כ המש"ח.

האבן עזרא כתב (פ"ח פ' כג') "וימחו מן הארץ", והנה זו תשובה גמורה לחסרי הדעת מאחינו שאומרים שלא היה מבול בכל הארץ, והנה צע"ג שהרי רב יוחנן קאמר שלא היה מבול בא"י וכבר עמדו בזה רבים.

והנה בהרמב"ן כתב שאף שלא ירד מבול בא"י אבל לא היתה א"י כחומה שלא יבואו מים ממקומות אחרים, והראיה שהרי היונה שהביאה עלה זית ואיתא בחז"ל שהביאה מא"י ומקשה הרמב"ן, אם לא היה בא"י כל גשם ומים מה הראיה שכלה המבול, אלא בהכרח שבא"י לא היה הבל וחום ולא ירד אש וגשם אבל מים היו אף בא"י.

והנה בגמ' בסנהדרין קח' ע"ב נפתחו "כל מעיינות" ואח"כ כתיב "ויסכרו מעיינות" ולא כתיב כל מעיינות אמר רבי יוחנן שנשתירו חמי טבריה (עין שפ"ח שקודם המבול לא היה צורך לעולם בחמי טבריה שכולם בריאים היו בלא פגע ומחלה) הרי שהיה המבול לר"י גם בא"י וצ"ע שהרי ר"י מרא דשמעתא בזבחים שלא היה המבול בא"י. ובמדרש אמר רב יוחנן אף קברו של אדם הראשון נמחה במבול וצ"ע הרי לא גושמה ביום זעם לר"י. ואשר נראה דהנה שני דברים היו בזמן המבול גשם ואש מן השמים, ועוד אח"כ נפתחו מעיינות התהום והנה הפסוק שבא"י לא היה מבול כתיב "ארץ לא גושמה" היינו שלא היו גשמים אבל זה אפשר שנפתחו מעיינות תהום רבה גם בא"י וא"כ הבל לא היה אבל נמוחו בא"י קברו של אדם וכן נשתייר חמי טבריה, שוב מצאתי כן מפורש בחזקוני שבא"י אף שלא ירד גשם אבל מעיינות נפתחו בה ומה שניצל הראם ועוג כיון שלא היה הבלה ובפסוק י"א "נבקעו כל מעינות תהום רבה".

ואפשר לפ"ז דמאי דקתני שאף נח מקטני אמנה מאמין ואינו מאמין, עד שהגיעו מים עד ארכבתיו, והנה הרי ירד אש מן השמים איך לא נכנס לתיבה, אכן י"ל שאפשר שהיה נח בא"י שלא היה בה הבל, רק מעיינות תהום נפתחו וא"כ בזה רק שהגיעו מים עד ארכבתיו נכנס לתיבה.

משולחנו של אאמו"ר רבי דוב אריה גולדברג זצ"ל

הברכה היא השבחים

"אלה תולדות נח" (נח ו, ט)

ופרש"י "הואיל והזכירו סיפר בשבחו שנאמר זכר צדיק לברכה". היה אומר אבי זצ"ל פתח בשבחו ומייתי קרא בברכה זכר צדיק לברכה, אלא הברכה הגדולה הוא השבחים אין עשירות ברכה אם לא שעושה צדקה וחסד בעשירותו, וכך בכל ברכה, וא"כ הברכה היא בזה שיש בו שבח, וכך רואים בבלעם שכתב שברכס ויהפוך הקללה לברכה, ובפועל סיפר בשבחים, עם כלביא יקום וגוי אלא כמשנ"ב הברכה רק כשהיא שבח והשבח הוא הברכה. [נזר התורה שם]

אין שינוי ללא עבודה

וירא חם ויקרא לשני אחיו. (נח ט, כב)

שמעתי בשם הגר"ז סורוצקין זצ"ל דהנה חם היה בתיבה שנה שלימה וראה יד השם נסים ונפלאות עד אין מספר ומיד אחר צאתו נכשל במה שנכשל והקללה שקללו נח נתקללו גם בניו תולדותיו כיוצא בו.

ללמד שמידות ורעות והשחתה פנימית לא משתנים ללא עבודה עצמית גם לאחר חודש של סדר מוסר...

נה ודורו

נחמיה שדורש לשבח שוה לאברהם, רק ההבדל בין קרא דלפניו או עמו לענין סוג ההצלה הנצרכת, להאיר החושך או להוציא מן הטיט. שתי שיטות עיקריות רבי יהודה ורב יוחנן שדורשים לגנאי, נח אינו כדאי נח צריך סעד וכיין קוסס, ורבי נחמיה ור"ל דורשים לשבח נח כאהבו השוקע בטיט או צלוחית של אפרסמון שריחה נודף במקומה. ונחניז אגן בעוד איזה מקומן שרבי יהודה ורבי יוחנן שדורשים לגנאי לשיטתם ורבי נחמיה ור"ל דורשים לשבח לשיטתם.

הנה נחלקו חכמי ישראל, אם שמשו מזלות השמש וירח, בשנת המבול, ואם שנת המבול נחשבת כשנה למנין העולם, או שנה כשנת תהו, שלא קיימת כלל, ונראה שפשוט הדברים תלוי במחלוקת בגדר הצלת נח, שאם נח היה כדאי בזכות עצמו א"כ צדיק יסוד עולם, וכל העולם כדאי עבור צדיק אחד, עובד ה', כל העולם כולו נברא בשבילו, וא"כ אם נח צדיק וראוי כבר, יהיה מזלות שמש ירח וכוכבים. אבל אם נח אינו כדאי, כל הצלתו רק כדי לקיום הבריאה מחדש, להתחיל עולם חדש, א"כ שנה זו אינה משמשת לכלום, אין המזלות מאירים, שנת תהו כלשון חז"ל, ולדרך זו אף נח היה צריך להכלות רק התיבה היתה במקום כפרה, וכלשון חז"ל עצי גופר לומר לך שגם אתה היתה צריך לידון בגפרית, בכופר יבא התיבה ותכפר כשם שקנים מכפרים, כן קנים תעשה את התיבה, כל התיבה מקום כפרה וסליחה לנח, שאף הוא צריך סעד רוח והצלה.

והנה במדרש (ל"ב ו') רבי יהודה אמר שנת המבול אינה מן המנין, ורבי נחמיה שם פליג עליה שעולה מן המנין, ועוד במדרש (כ"ה ב') אמר רבי יוחנן שלא שמשו המזלות כל אותן י"ב חודש, מבואר כמשנ"ב שרבי יהודה ורב יוחנן לשיטתם שגם על נח היה דין המבול ככל העולם, א"כ שפיר לשיטתם לא שמשו המזלות ולא נמנה כשנה שנת המבול, ורבי נחמיה לשיטתו, שנה אהוב וצדיק ס"ל שמשו המזלות בשנת המבול.

"צעה תעשה לתיבה", ומיית רש"י י"א מרגלית שמאירה וי"א חלון, והנה במדרש משמע, שכיון שלא שמשו המזלות היה מרגלית להאיר, ומי"ד שהיה חלון ס"ל שמשו המזלות, וא"כ האיר ע"י החלון, ובסנהדרין קח' ע"ב אמר רבי יוחנן קבע להם מרגלית להאיר להם, (ועיי"ש במהרש"א) והיינו לשיטתו שלא שמשו מזלות, רק ע"י מרגלית האיר להם.

עוד י"ל ע"פ המפרשים שהטעם שלא היה חלון אלא מרגלית כמו שמצינו בלוט, שזכה להצלה, אבל היה צווי אל תבט אחוריק, כיון שלא ראוי להנצל בצדקו אינו ראוי לראות בנקמת הרשעים, לכן תנאי היה אל תבט מאחריך, כך לא היה חלון לתיבה שאין ראוי לנח להביט ולראות במפלתם של הרשעים, וא"כ גם בזה ר"י לשיטתו, שנה אינו כדאי, וראוי לכן לא קבע לו חלון אלא מרגלית.

במשנה בסוף פ"ב בעדיות, משפט דור המבול י"ב חודש, ועמדו בזה המפרשים במה נחשב י"ב חודש לדור המבול שנדנו בו, הרי בפשוטו מיד מתו כל האדם והבהמה, ובמשך חכמה כתב לתרץ ע"פ הגמרא בסנהדרין קח' ע"ב למשפחותם יצאו מן התיבה אמר רבי יוחנן "למשפחותם ולא הם" ונלאו המפרשים שם לדעת פשר דברי רב יוחנן, וכתב המשך חכמה דהביאור דהיינו שגם נח היה בעונש אנשי דור המבול וע"י שהיה י"ב חודש ביסורים ומסייג וקושי גדול נתכפר להם, ויצאו למשפחתם, ולא הם רק כאדם אחר, שנתקבלה תשובתם, וא"כ לפי"ז י"ב חודש עונש דור המבול קאי על נח ובניו, וכל זה כמשנ"ב רבי יוחנן לשיטתו שאף על נח היתה גזירת המבול, א"כ הוי בכלל עונש י"ב חודש וצריך כפרה וריצוי. אכן עיין במהרש"א בסנהדרין שם שכתב ששנה שלימה היו צפים אנשי דור המבול על המים, ונשמרה נשמתם ונמשו עד שמתו לאחר י"ב חודש, א"כ יש לפרש בתרי גונא משפט דור המבול אם קאי לנח לר"י, או לאנשי דור המבול והיינו נמי לשיטתם כמשנ"ב אם נח בצדקו נמלט.

"ויבא נח אל התיבה מפני מי המבול", ובחז"ל אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו ומאמין, ובגמ' בסנהדרין רב יוחנן קאמר לה להאי מימרא, שנה מאמין ואינו מאמין וצריך סעד, ויצא אף נח וברש"י מחז"ל שהכנישו ארי אכן ורב יוחנן קאמר בגמ' סנהדרין שם, יצא גונא וכואב מעבודת שנה שלימה וכמשנ"ב ר"י לשיטתו התיבה עיר מקלט מקום כפרה שנה של יסורים מכפרים, ועבודה קשה לכפר ויצאו למשפחותם ולא הם וא"כ לשיטתם אזלי במדרש (כ"ח ט') אמר ר"י דור המבול יש להם חלק לעוה"ב וצ"ע שהוא לא כמתני' בסנהדרין בפרק חלק, אכן לפמשנ"ב התם ר"י קאמר לה ולשונו של ר"י שם נטלו דינם וזכו לחיי עוה"ב, וי"ל דקאי לנח שכמשנ"ב אליבא דר"י אף הוא בכלל גזירת דור המבול, רק נטל דינו ביי"ב חודש ביסורים, ויש לו חלק לעוה"ב, אבל כל דורו שהשחיתו וקלקלו מעשיהם אין להם חלק לעוה"ב עיי"ש היטב.

"אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח ויולד... ותשחת הארץ... כי מלאה הארץ חמס".

הנה משפט כל אנשי הדור ההוא לידון לכליה במבול, ואחד יחיד שניצל הוא נח ובניו, והנה דין ההשחתה ומבול היה על העולם כולו רק נח יצא מן הכלל, וכשנתבונן בדברי חז"ל מצינו שלש שיטות מהי המידה והזכות שבא ניצל נח שלא לידון בדין הכלל.

השיטה הראשונה להדרש לשבח, נח בצדקו פלט מדור המבול, ולפי ערך מעשיו הגדולים שהיה שלם בצדקו, עליו לא היה דין המבול כלל, ובתרגומים כאן צדיק תמים זכאה שלים, וכן כתב הרמב"ן שלם בצדקו, וביאר הגר"ז זצ"ל מהו שלם בצדקו (בפשוטו שאין בו חטא שאז היה נידון על חטא אחד שחטא) על פי הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ג ה"ד, וכן העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע עצמו והכריע את כל העולם כולו לכף חובה, וביאר לפי"ז הגר"ז זצ"ל שאם היה לנח חטא אחד אפשר שחטא זה היה מכריע לכף חובה, ויגרם עי"ז השחתה, וא"כ גם נח יהיה בכלל העולם שגורם לכף חובה, א"כ היה נדון עם הכלל, אבל כשהיה זכאי שלים, א"כ אין לנח כל שיכות להכריע לכף חובה, ונידון נח לעצמו ולא עם העולם כולו והיינו זכאי שלים.

וכן בכמה מדרשים צדיק יסוד עולם, זה נח שזכה וזיכה ליסוד העולם, ועוד האריכו במדרשים שבצדקו ניצל, ועיין בהרמב"ן שהלך בדרך זו, שנה בצדקו פלט, והוסיף דהיינו המשך המקרא, אלא תולדות נח שבצדקו זכה, וזיכה בניו להנצל כולם מן המבול (קצ"ע שלדברי הרמב"ן בניו נצלו בזכות אביהם ולא בזכות עצמם דהנה אברהם כשהתפלל על סדום לא בקש אם יש שמונה צדיקים ונשאת למקום בעבורם ופרש"י מחז"ל שלמד מנח שהיו שמונה צדיקים ולא הגנו על דורם וי"ל).

ועוד שיטה בגדר הצלתו של נח בחז"ל, בגמ' בסנהדרין קח' ע"א תנא דבי רבי ישמעאל אף נח אינו כדאי והגון להנצל שנאמר "כי נחמתי כי עשיתי, ונח מצא חן בעיני ה'" ודרש ר' ישמעאל כי נחמתי כי עשיתי, שגם על נח היה נחמה כי עשיתי, אלא מצא חן בעיני, והיינו שגם עליו היה צריך להיות דין דור המבול רק בנשיאת חן שלפניו, הצילו ה' יתברך (ולא הזכיר בגמ' מהו הנשיאת חן להנצל מדור המבול, אכן במדרש סוף בראשית הביאו המהר"ל דיסקין, ונח מצא חן בזכות תולדותיו, ולמתבונן כל זכויותיו אינם עומדים לו ביום תוכחה, רק חינוך ילדיו הם הנושאים חן וחסד לפני הקב"ה, להצלה ישועה ורחמים, בניסים גדולים ועצומים להציל את כל העולם כולו), ולדברי רבי ישמעאל, בתחילת פרשת נח דכתיב שנה איש צדיק תמים ויולד נח שלשה בנים, עיקר ההצלה תולדותיו, והעיקר להצלה "אלא תולדות נח", ולפירוש חז"ל שבצדקו ניצל, העיקר הוא איש צדיק תמים שהוא סיבת הצלתו, ובזכותו נצלו בניו.

עוד שיטה מצינו במדרש (כ"ט ד'), אמר רבי יוחנן אף נח לא היה כדאי להנצל, אלא כדי להעמיד העולם ממנו, ועיי"ש בפרש"י למדרש שביאר שנה עצמו ניצל רק כדי להעמיד א"כ את העולם, אבל נח מעצמו היה צריך לידון בדין המבול, רק יצא מן הכלל לקיום העולם, ולא בצדקו, ועיי"ש עוד במדרשים נח בזכות אברהם ניצל, או בזכות חנניה מישאל ועזריה, ולדרך זו אלא תולדות הוי לע"ל כדי להעמיד תולדות שיהיה קיום לעולם.

ולפי"ז לפירוש ראשון בחז"ל קרא דקאמר שנה איש צדיק בדורותיו היה ואלו הם תולדותיו, לפרוש שהיה צדיק שלם א"כ העיקר הוא צדיק תמים, ותולדותיו נזכרו שנצלו בזכותו, לפרוש השני שניצל בזכות תולדותיו ולכן הזכירו תולדותיו להצלתו עצמו, ולפרוש הג' שאף נח היה ראוי לידון א"כ הכי נמי העיקר ההצלה הוא תולדותיו, רק נבחר נח שהיה צדיק בדורו.

והנה מביא רש"י בדורותיו, יש דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי, ובגמ' סנהדרין קח' נחלקו בזה רבי יוחנן ור"ל, ר"י קאמר לגנאי בדורותיו אבל לא בדורות אחרים, ור"ל ס"ל כ"ש בדורות אחרים, ובמדרש רבה (ל' ט') נחלקו בזה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש, אלו היה בדורו של משה או שמואל לא היה נחשב לכלום, משל למרתף של יין שירד בעה"ב ומצא שהכל החמיץ, ואחד קוסס (עומד להחמיץ), ורבי נחמיה דורש כ"ש אם היה בדורו של משה היה צדיק משל לצלוחית של אפרסמון אם מכניסים אותה במקום נקי כ"ש שריחה נודף.

ובמדרש שם "את האלוקים התהלך נח", ובאברהם הוא אומר "אשר התהלכתי לפניך", רבי יהודה דורש כפרש"י משל למלך שהיו לו שני בנים קטן וגדול, הקטן צריך סעד, והגדול הולך לעצמו, רבי נחמיה דורש בנח, משל לאהובו שהיה שקוע בטיט הולך עמו לעזרו, ובאברהם משל לאהובו שהיה הולך בחושך, הולך לפניו להאיר לו, התהלכתי לפניו רבי יהודה ורבי נחמיה לשיטתם לרבי יהודה שדורש לגנאי לשיטתו כקטן הצריך סעד, לרבי

נח על שם קרבנו נקרא

ובחז"ל בר"ר פכ"ה) נח ע"ש קרבנו נקרא שנאמר וירח את ריח הניחוח וצ"ב הרי עולם ומלואו מציל נח ובזכותו כל קיום העולם, א"כ עיי"ש העולם היה צריך להקרא. בישיבות ואומרים שאדם נקרא רק ע"ש תורתו ולא על מעשיו והתורה של נח שמוזכר בתורה הוא קרבנו, שעשה לעצמו חשבון לשם מה בבהמה הטהורה ציוה שבעה, ש"מ צריך להקריב מהם קרבן וא"כ על אף כל המעשים הכבירים, אבל השם נקבע ע"י ת"ת שחידש דין הקרבה בשכלו ודעתו. ונביא אלו דברים במעלת הוצאת ספרים במשנת מורנו הרב שליט"א

לחדש בתורה

ראשית בתחילת הזמן רגיל מורנו הרב שליט"א לעורר את הבחורים לכתוב ולחדש חידושי תורה וסיכומי סוגיות, ואלו דבריו: העיקר הוא ותן חלקנו בתורתך ונבאר: במצות ת"ת יש מצות לימוד תורה אבל יותר מזה העיקר ושננתם שיהיו דברי התורה מחודדים בפך. פירושם של דברים ביאר הגרי"ס באור ישראל (סכ"ז), ומדבריו יוצא חידוש שלא רק שיהיו הדברים ברורים. אלא מחודדים, מה הפירוש שיהיה לך כח החידוד, אתה תהיה מחודד יודע להבחין בין מילה למילה, בין קושיא לתרוץ ובדקות הדברים זהו המצוה של חידוד לפלפל כדי לחדד ולהתחדד. ובספר דברי יהושע בעניני תורה כי שעיקר ת"ת להיות האדם בדרגה של יודע ומבחין, ויודע לערוך מערכות ולחדש חידושים, היינו שיגלה את השינוי וההבדל חד יותר, ראה שלא דומה, ראה יותר את ההגדרה של הדברים זוהי עיקר ת"ת. ומביא את הפסוק כחיצים ביד גבור, שיש חוב לאדם להפוך ביד הגבור, שיש לו חיצים להבחין, ובמיוחד כן בני הנעורים ימי הנערות אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם. לשונו של הגרי"ס "היכולת להתחכם בתורה לחבר השכל לשנונו ולהישיר שיוכל לישא וליתן במלחמתה של תורה ולעקור הרים בפילפול כתבם על לוח לבך ואומר כחיצים ביד גיבור הוא המלחמתה של תורה". והנה היראים מונה מצוה של ושננתם לעצמכם חוץ מת"ת, והיינו שהיא עומדת לעצמה. מהו החץ, יש אומרים בשם הגרי"ז שכוונו של החץ שונה מהחבר, שבחץ אם יש שינוי קטן במטרה כבר יש שינוי גדול. ועוד את החץ א"א להחזיר אח"כ. ועוד כמה כח יהיה בחץ, זה לפי הכוח שתכניס בו, כך החידוד שבתורה בימי הנעורים קובעים את הדרגה בתורה, כח החידוש והחידוד הדקות והבנתו בתורה. וכן כתב המהרש"א בקידושין (ל, ב) "המלמד את בן חבירו תורה" דוקא בגיל צעיר אז נקלט, אז הוא גודל בתורה מעצב את דעתו ואישותו בתורה, וכמש"כ הנפש החיים כאלו ילדו רק בתורה, אשיות חדשה נהיה בריה לעצמה, גדל. החץ הוא החידוד השינוי, כי עיקר החידוד והשינוי בימי הנערות, אז קונים את הדרך בלימוד להיות מחודד, היינו לדעת היכן לחתוך ואיך לחתוך מה לדמות ומה להרחיק זה לא שייך לכאן. האיזמל הדרך לראות את החלוקות וזהו בימי נעורים. אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו, מוסיף המהרש"א שלא שם לב איך נראה הבית כדי ללמוד. עוד מביא הגרי"ס שלפעמים מצינו בגמ' שהרב שואל שאלות פשוטות לחדד התלמידים, זהו החינוך מרב. ובגמ' שבת (סג, ב) "שמח בחור בילדותו והטיב לבך בימי בחרותך והלך בדרכי לבך, אמר ריש לקיש עד כאן לדברי תורה". ופרש"י שמח בחור בתלמודו למוד משמחה ומשוב לבב והלך בדרכי לבן להבין מה בלבך, "לפי ראות עינך" הלימוד בנעורים להבין לחדד מתוך התלהבות ושמחה לקנות וללמוד לפי ראות עינך לקבל את האשפה מלאה חיצים. וכך כותב החזו"א באמונה ובטחון (אות לו) "וזה שלא עמל בלימוד הגמ' ולא יגע בתורתן של ראשונים בשנים רבות כרי השיעור המספיק להקנות לו בינה היתירה להבין באור הבהיר בהווית ראביי ורבא שלל מנפשו בהכרח את שם חבר". ובאמת זוהי עיקרה של מצות ת"ת שאדם מגיע ללמוד את תורתו של עצמו, ותן חלקנו בתורתך להיות שכלו שלו בתורה. וכך כותב הפמ"ג שעיקר ת"ת לחדש חידושי תורה. ומביא כן המשנ"ב בהלכות חוה"מ העיקר לחדש לחפש את העיקר בתורה להגיע להבין לפי שכלך לחדד שכלנו. וסיפר לי אברך שהוציא לפני כשלושים שנה ספר על מסכת ובקושי קנו את הספר, ובאותה תקופה הוציא חבירו ספר ליקוטים מהגר"א ותוך חודש נגמר כל המהדורה, והיה קצת בחלישות הדעת מכך. עד ששמע מחבירו הנ"ל שנכנס להביא את הספר למרן הגר"ק שליט"א אמר לו הגר"ק אחרי שליקט מדברי הגר"א אני מברך אותך שתזכה להוציא ספר של חידושים שלך, ומזה ראיתי דאף שקונים פחות ספר שאדם חיבר, אבל מעלתו גודלה יותר. ובני הרה"ג ר' צבי שליט"א סיפר לי שבקץ האחרון הגיע אחד מזקני הת"ח ב"ב שנלב"ע לפני כמה שנים בחלום לאחד ממקורביו ואמר לו כתבתי חידושי תורה למה לא מוצאים את זה לאור.

להוציא ספר במוסר

שמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שסיפר הג' רבי יצחק אייזיק ביליצער זצ"ל בראש סטו באר יצחק עה"ח שהיה נכד השטה הק' זקנו רבי יוסף שמואל אב"ד פראנקפורט חיבר הוספות למסורת הש"ס ועין משפט היה לומד שעורים דבר יום ביומו לפני גדולי תלמידי החכמים וכאשר עלתה נשמתו השמימה מיד לאחר קבורתו באו ונתקבצו בני החבורה ורצו להמשיך ולקיים השיעור הקבוע כדרכם בקודש מצאו לתדהמתם את הנפטר הג' רבי יוסף שמואל יושב על כסאו כמקדם ונפל עליהם פחד נורא ואמר להם רבי יוסף שמואל ז"ל אל תפחדו כלל כי מיד אני חוזר והולך למרום רק באתי לספר לכם את אשר קרה אותי למעלה והוא כאשר באתי למתיבתא דרקייע נפל כרוזא בחיל פנו מקום לרבי יוסף שמואל מקראקא ומיד נתנו לי מקום אצל הג' הקדוש רבי ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה ולא נתרצה השל"ה לזה וטען שהוא חיבר ספר שני לוחות הברית שכולו דברי מוסר להעם והזיל דמעות הרבה שיתקבלו דבריו בעוד שהג' רבי יוסף שמואל למד הש"ס ברבים הרבה פעמים ולא למד עם העם ושומעי לקחו דברי מוסר והביאו טענות השל"ה לפני בית דין של מעלה ויצא הפסק שהמקום שנתנו לי אצל השל"ה מגיע לי בדין ואין לקחתו ממני רק אני מחוייב לתקן את ענין לימוד המוסר וקבלתי על עצמי לירד לכאן ולעורר אנשי החבורה שילמדו מכאן ולהבא בכל יום קודם הלימוד דברי מוסר והסכימו אנשי השיעור למלאות בקשתי ופרח לו איש האמת ולא נראה עוד עכ"ל.

למחרת סיפר את זה ידידי הגר"א מן למרן הגר"ק שליט"א ואמר לו מה שאני חברתי אורחות יושר הוא מטעם המעשה הנ"ל - שהרי יתבעו בשמים למה מוסר לא, וכמדומה שמהאי טעמא גם אבא הדפיס ספר מוסר [ומה שלא הדפסתי חלק נוסף של "אורחות יושר" כי הדפסתי מה שחשבתי שצריך לעורר, ותו לא צריך].

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יום היארצייט סבי הגאון רבי משה ליב כגן זצ"ל נלב"ע כ"ז תשרי תר"ץ

מספר חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל: הסבא היה רק בן עשרים ושתיים שנה, כשעלה על כסא הרבנות ב"הר הירוק", כממשיך שושלת אבותיו. הוא מילא את מקום אביו בבית דינו של ראש בני הגולה, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קובנה. בבית סיפרו, שכשהתחיל הסבא, רבי משה ליב, לכהן ברבנות תחת אביו, היה רק בן עשרים ושתיים שנים, ונשים לא רצו ללכת לשאול אותו שאלות בהלכה, אלא הלכו לרבה של קובנה, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור. רבי יצחק אלחנן, ששם לב לנהירה החדשה, שאל את הנשים למקום מגוריהן, והן השיבו שהן גרות ב"הר הירוק", והן באות אליו, משום שהן פוחדות שאברך צעיר כל כך יפסוק להן הלכות חמורות ביותר. רבה של קובנה לא הסכים לפסוק להן. הוא אמר: לכה לרב שלכן, הגאון רבי משה ליב כגן, והוא יפסוק לכן את הדין בדקדוק ההלכה.

אחי הבכור סיפר לי, כי הוא זוכר שבבוקר, לאחר שסבא למד במשך שתיים עשרה שעות בעמידה והתפלל שחרית, היה בא לחנותה של סבתי. סבא לא לקח כסף כשכר על רבנותו ב"הר הירוק", לכן לסבתי הייתה חנות לממכר צבעים, שממנה התפרנסו.

לאחר התפילה, לפני שטעם דבר מה, הגיע סבא לחנות ובדק בכל יום את המשקלות. בזה היה אומר: "יצאתי ידי חובתי בהשתדלותי לפרנסה", והיה חוזר ללמוד בבית המדרש. במשך שתיים הוא ישן על ספסל בית המדרש והמשיך בלימודו. במשך כל היום, מלבד פסקיו לאנשים ונשים, הוא היה אומר שיעורים לציבור: שיעור בגמרא ובמוסר, שיעור במשניות, שיעור בהלכה, בחיי אדם ושיעור ב"עין יעקב". החביב עליו ביותר היה שיעור במנורת המאור. בשיעוריו השתתפו כולם: החל מתלמידי החכמים וכלה בעגלון ובסבל - כל אחד לפי הבנתו. בשאר הזמן היה לומד, ורק לשבתות היה חוזר הביתה.

לאחר כחמישים שנה של רבנות ב"הר הירוק", קיבל סבי אירוע מוחי. היה לו שיתוק ברגליים, והוא לא יכול היה להמשיך ללכת ולמסור את שיעוריו. את השאלות היו מפנים היישר לביתו.

סיפר לי אחי הבכור, שפעם הגיעה אשה מ"הר הירוק" לשאול את הסבא על כשרותו של עוף. הסבא עיכב אותה במשך כשעתיים, עד שפסק לה, כי העוף כשר לחלוטין.

בטרם צאתה, אמרה לסבא: "רבינו, בדרך כלל כשאני באה אל כבודו לשאול שאלה, הרב פוסק לי מייד. כעת חיקיתי שעתיים לתשובה. אולי הרב חיפש מקום להתיר את העוף, בחושבו שאני אישה ענייה, שאם יאסור את העוף, אזי לא יהיה לי מה לאכול. אמנם אני ענייה, אך אין זה נורא כלל אם בשבת אחת לא אוכל בשר. אינני רוצה לאכול בשר שהותר בדוחק, שנמצא לו היתר בדיעבד".

הסבא השיב לה מייד: "חס ושלום, העוף כשר בתכלית הכשרות. הייתה זו שאלה קשה, ומצאתי בפוסקים שהעוף כשר בתכלית. לו יכולתי, הייתי בא בשבת כדי לאכול מן העוף, אך מכיון שאיני יכול ללכת, אשלח את נכדי אהובי, יוסף אהרן, לסעודת שבת אצלכם". האישה הלכה לביתה בשמחה, ואחי סעד את סעודת השבת אצל אותה אשה, ואף אכל מן הבשר שסבא פסק עליו, שהוא כשר לחלוטין.

אחי סיפר, שכשהגיע לבית האשה, שררה שמחה רבה בבית. ראשית, נכדו של הרב הגאון בא לסעוד אצלם את סעודת השבת. שנית, שהנה הם לא נכשלו באכילת דבר שאינו כשר בחלוטין. הם כיבדו את אחי עד מאד.

העניות הייתה גדולה מאד. כאשר הילדים גדלו וסבא צריך היה צריך לחתן את שני בניו ושתי בנותיו, הוא נסע לאמריקה וקיבל רבנות לכמה שנים. היו לו ארבעה גיסים - אחיה הצעירים של הסבתא - שגרו לפני כן באמריקה, והם עברו לגור בטכסס. הסבא לא מצא את מקומו שם, והוא נסע לניו-יורק, שם היו כמה גדולים כמוהו.

לאחר ארבע שנים של שהייה בניו-יורק, הוא החליט לעזוב את אמריקה. למעשה, הוא ברח משם באישון לילה. באיזור ברונקוויץ גרו יהודים רבים, והייתה לו שם משרת רבנות חשובה. בעלי הבתים החזיקו אותו בכוח, כדי שלא יעזוב את המקום. וכה היו דבריו של הסבא, כשחזר לליטא:

ראשית, הוא כינה את אמריקה: "הטריפה אמריקה", שאף האבנים באמריקה הם טרף. כך הדגים במשלו: "אם במשך מאה שנה תגדל אמריקה בתורה וביראת שמיים, ואירופה חס ושלום תרד לתחתית - עדיין לא ייפגשו. עדיין תעמוד אירופה למעלה מאמריקה". והסבא המשיך: "איני רוצה בשום אופן, שנכדיי יגדלו באמריקה הטריפה".

גיסיו של הסבא, היו יראים ושלמים. דור שני עוד החזיק מעמד, אך דור שלישי ורביעי כבר החלו להתערב בגויים. הסבא שב מאמריקה, מזועזע. הוא חזר ללמוד תורה כמקודם ולעבוד את ה' בכל כוחו.

בנוסף על היותו פוסק בהלכה בכל חדרי התורה, היה דרשן עצום. כל מדרשי חז"ל היו סדורים בראשו, כבתוך קופסא. את דרכו בקודש קיבל מרביתו, גדולי עולם מהדור הקודם, ועל בסיס איתן זה בנה את מאמרו. כל כתביו וחידושי תורתו היו מונחים בארגז עץ, שמורים בביתו, אך בגטו הכל נעלם.

סיפר לי הרב לפין זצ"ל, חתנו של הרב מישקובסקי זצ"ל, שבזמן מלחמת העולם הראשונה, הסבא היה בגלות בעיר מינסק. הוא דרש בצורה נפלאה, והיה ביכולתו לדרוש במשך ארבע שעות ללא הפסקה, כשאיש אינו עוזב את האולם באמצע דרשתו. הוא, הרב לפין זצ"ל, בתור נער היה רץ לשמוע את דרשותיו של הסבא הגאון, רבי משה ליב כגן, ולהתבסס מתורתו.

הסבא חיבב מאד את גאון הדור, רבי אליעזר גורדון, שהיה ראש ישיבת טעלז ורבה של העיר טעלז. הסבא היה אומר על הגאון מטעלז, שמלבד גאונותו העצומה, היה הגאון מטעלז אוהב את התורה. הגדול בדורינו בשל חיבה זו, היה הסבא יוצא מפעם לפעם לעיירות מסביב לקובנה ומשיג תרומות לישיבת טעלז. זאת היה עושה בעזרת דרשותיו. כפי שכבר כתבתי שהגאון ר' יוסלה למד עשרות בשנים יום ולילה בחברותא עם גאון ר' אליעזר גורדון בבית המדרש הנוויר בקובנה.

[לימים התחתנו צאצאיו של סבא עם צאצאי הגר"א גורדון זצ"ל] הסבא אהב בני תורה כנפשו ממש, ובפרט את אלה הלומדים בישיבת טעלז. כשבן דודי, הרב הגאון רבי חיים יהושע גיברלטר זצ"ל, היה חוזר בבין הזמנים מהישיבה מטעלז לביתו שבלודי, היה עובר תמיד דרך קובנה, כדי לבקר את אביו, שהיה האח הצעיר של אביו.

הסבא היה גר בביתו, וכשבא בן דודי, היה הסבא מבקש ממנו שיגיד דבר תורה ששמע בטעלז (בן דודי היה אחד מהמצוינים בישיבת טעלז). כשהיה אומר חידושי תורה מטעלז, הייתה שמחתו של הסבא גואה, ואושר אמיתי היה נסוך על פניו.

מכיון שסבא היה משותק ברגליו, כבדה עליו ההליכה. לכן היה יושב במרפסת דירתו והוגה בתורה. פעם עברה שכנה לפני סבא אשה נשואה, שראשה היה מגולה. כשהסבא הבחין בזאת, הוא שאל: חצופה "כיצד מעיזה את לעבור לפני כסוי ראש?" ולאחר ימים ספורים מתה האשה. מקרה נוסף שהיה בחצר שלנו. בשל מחלתו של סבא, התעוותו פניו ונראו משונות מעט. אנחנו לא הבחנו בכך. בשל אהבתנו הגדולה אליו. סבא אף הוא לא ידע כיצד נראות פניו. הודות לשקיעתו בתורה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

חיוב ידיעת התורה – לפי כוחות האדם

קמ"ל שיש לעסוק בתורה עד יום מותו, דמאי שנא מכל מצוה ומצוה המוטלת על האדם שיש לו לקיימה כל ימי חייו, ויום מותו בכלל.

אלא הא קמ"ל הרמב"ם, שאפילו בשעה שהאדם עומד רגעים ספורים לפני עזיבתו את העולם וודאי לא יספיק ללמוד בכדי שיעור שיוכל לדעת את הלימוד ולזכרו הלאה, מכל מקום יש לו מצוה ללמוד בזמן שנותר לו, הואיל וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח, וגם כשלא ניתן לו לדעת את התורה בפועל יש מטרה בעצם הלימוד כפי הכוחות שעמו באותה שעה.

עלינו להתמקד במה שאנו כן יכולים לעשות, ללמוד וללמוד כפי כוחותינו, ולדעת ש'המלאכה מרובה' וממילא תפקידנו הוא עצם העשייה – להתקדם עוד ועוד לפי מה שאנו מסוגלים.

'לא עליך המלאכה לגמור'

וכפי שאומרת המשנה הבאה "הוא היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה", וכ' רבינו יונה "שלא תעלה על דעתך אינני רחב לב ולא אוכל לגומרה ומה יתרון בעמל ומה אועיל ביגיעתי, שלא עליך לגומרה, אלא אחר שבתורה אתה עמל קיימת מצות בוראך".
ודבר זה הוא מיסודי היסודות שיש על האדם להחזיר לעצמו, הקב"ה לא דורש מהאדם יותר מכפי יכולתו, ועל כל אחד לעשות אך ורק כפי כוחותיו והתכונות שטמונות בו, בלי להוסיף ובלי להחסיר. אין שום תועלת להביט על האחרים שנבראו עם כוחות גדולים יותר ולנסות לחקות אותם, כי לא זו בלבד שלא יצליח אלא זה גם לא נדרש ממנו ואין בכך שום תועלת, התפקיד שנועד עבורו הוא אחר לחלוטין ומותאם לו אישית לפי היכולת שלו.

ויעויין בספר 'שערי העבודה' (המיוחס לרבינו יונה, ואם כי אין זה מוסכם מכל מקום מוכח מתוכו שנכתב על ידי אחד מן הראשונים) שכתב שדברי חז"ל 'חייב כל אדם לומר אימתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' הם כפשוטו ממש, כי אף שבפועל אין אדם שיכול לעשות את אותם מעשים של האבות"ק מכל מקום כל אחד ואחד יכול להגיע לאותה מדרגה ברמה יחסית, כיון שכאשר האדם עושה את כל מה שבידו ומעפיל עד קצה כוחותיו הוא נחשב ממש כמו שנחשבו האבות"ק, כיון שגם הוא כמוהם נמדד אך ורק לפי כוחותיו, ואם ניצלם עד תכליתם נחשב לו שהגיע לתכלית השלימות הנדרשת ממנו.

סכנת ה'לחץ'

ומכאן נוכל להבין את עומק הפסול בתופעה שקיימת אצל בני תורה ובעיקר בשנותיהם הצעירות, שהיא התופעה הנוראה ביותר והיא אם כל חטאת המסוגלת להעביר אדם מדתו ומדעתו, והיא תכונת ה'לחץ', כאשר האדם מרגיש שאינו עושה מספיק לפי דעתו ועל ידי זה הוא 'לחוצ' לעשות יותר ממה שעושה כעת. הלא ברור שלחץ זה אינו הגיוני מעיקרא, דממה נפשך, אם הוא יכול לעשות יותר לפי כוחותיו אין שום סיבה שיצטרך להלחץ בעבור זה, הוא יוכל לעשות את אותו דבר ברוגע ובשלווה בלי שום דבר שילחץ עליו, אלא מאי, בהכרח שדבר זה נמצא הרחק למעלה מכוחותיו, והוא יש לו דחף לגבור על עצמו ולהשיג את הדבר בכל זאת, אך הוא אינו מודע לכך שאם כן אין זה נדרש ממנו ואין זה שייך אליו כמלוא הנימוא, ואם יש לו לחץ מחמת כן – אין לו ראייה גדולה מזו שאכן לא תובעים את זה ממנו כלל ועיקר.

לכל אחד ואחד יש מידה נפרדת שרק אותה דורשים ממנו, המידה הזו היא המידה היחידה שעליו למלא ויש לו את הכוחות המתאימים אליה במדויק, ואפילו אם אחרים מגיעים ליותר וכובשים יותר – צריך שיהיה לו ברור שהוא יכול להגיע לאותה דרגה גם אם יעשה פחות, הואיל וזה תפקידו וזה כל מה שהוא אמור לעשות, ובאמת הוא לא אמור להגיע ליותר, 'לא עליך המלאכה לגמור ואין אתה בן חורין להבטל ממנה'.

פרק ב' משנה ט"ו. היום קצר והמלאכה מרובה.

התורה רחבה מני ים

כתב רבינו יונה ז"ל "היום קצר – אלו ימותיו שהם קצרים, כנגד התורה שהיא מרובה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וזהו שאמרו אותם ארבעים יום שעמד משה רבינו ע"ה בהר סיני לא ישן, משל למלך שאמור לעבדו מדוד זהובים מכאן ועד למחר וכל מה שתמדוד יהיה שלך, איך יישן, והלא באותה שעה יפסיד כמה וכמה, כך אמר משה אם אישן כמה מרגליות מדברי תורה אפסיד, על אחת כמה וכמה אנו כל יתן שינה לעינינו ולעפעפינו תנומה".

וכאמור בגמ' בעירובין (כא.) ש'כל העולם כולו אחד משלושת אלפים ומאתיים בתורה', וודאי אין כוונת הגמ' למידות גשמיות כפי השגתנו אלא למידה רוחנית, והיינו שהתורה ארוכה מארץ מידה ואין שום כלי שיוכל למדוד את רוחבה.

ובאמת נצייר לעצמנו, הרי העולם הבא כולו רוחני, אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא קיום מצוות, וכל העיסוק היחידי שיהיה שם הוא רק הישיבה בצל הקב"ה ולימוד תורתו, וזה מה שיעשו שם כולם לנצח נצחים במשך זמן שאין לו קצבה ולא תכלית, ולכאורה היה מקום לשאול כיצד יתכן ללמוד את התורה במשך זמן רב כל כך, והלא שם בעולם האמת אין אדם למד תורה ומשכחה וכל אחד יזכור את מה שלמד לפני כן מבלי לאבד טיפה, וכל הזמן יוסיפו ללמוד רק דברים חדשים. וע"כ שהתורה שכולה רוחנית אינה ניתנת לתפיסה כלל, אין לה לא תכלית ולא גבול, וכמה שהאדם יידע בה עוד ועוד עדיין לא הגיע לקצה קצוותיה, ותמיד יהיה בידו את היכולת לגלות דברים חדשים שלא ידעם.

חיוב ידיעת התורה – עד היכן?

והלימוד שיש בדבר זה הוא לטוב ולמוטב, מצד אחד יש בו תביעה על כל אחד לא להסתפק במועט ולעולם לא לומר די, שכן אף אם היה נדמה לאדם כאילו למד כל התורה כולה עדיין היה יכול למצוא בה טעם ולהמשיך להגות בה כל ימי חייו אף אילו היה אלף שנים פעמיים, אך מאידך גיסא יש כאן לימוד בנוגע לדרך התורה, שאין תביעה על האדם לדעת את הכל בכל מכל כיון שבין כה אין זה בכוחו, אלא מצות ידיעת התורה היא לדעת כפי יכולתו, וכל אחד נתבע אך ורק לפי הכמות אותה היה יכול לדעת.

ויעויין בגמ' במנחות (צ"ט:) דאמרינן "אמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכו', יכול אפי' מחמת אונסו, ת"ל ופן יסורו מלבבך, במסירם מלבו הכתוב מדבר".

ולכא' יש להעיר אמאי בעינן לקרא ד'פן יסורו מלבבך' למילף דלא מחייב מחמת אונסו, והלא דין הוא בכל התורה כולה דאונס רחמנא פטריה וכדילפינן מקרא ד'ולנערה לא תעשה דבר', ולכא' פשיטא דהוא הדין הכא שאם שיכח מתלמודו מחמת אונס לא יתחייב.

והביאור נראה שדברי הגמ' אינם מכוונים כלפי ה'חיוב' שבלא תעשה אלא כלפי ה'קיום' של מצות ידיעת התורה, שכיון שצורת מצות לימוד התורה הוא ידיעתה, ס"ד שאם נאנס ושכח מתלמודו נמצא שלא קיים מצוה כלל ואיגלאי מילתא למפרע שלא העלה בידו מאומה, וכמו כל מצווה שאם נאנס ולא השלימה – לא קיים המצווה. ועל דא קמ"ל קרא ש'במסירם מלבו הכתוב מדבר', שכל החיוב על האדם לדעת את התורה הוא רק לפי כוחו וכל מה שמוטל עליו הוא רק העשייה בפועל, כי לדעת את הכל – בין כך אינו יכול, וממילא גם אם נאנס ולא זכה לבסוף לידיעה – הקב"ה קובע לו שכר על עצם הלימוד.

כיוצא בזה יש להביא את לשון הרמב"ם (פ"א מהל' תלמוד תורה ה"י), "עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח", והדברים צ"ב מאי

על העצלות צריכה להיות בגבורת הנפש להתאמץ ולחשוב מבלי להמשיך הלאה כסוס שוטף. לא לתת למח לנוח.

שם. והשכר הרבה.

שכר העוה"ב – למעלה מכל השנה

בפירוש המשניות להרמב"ם סוף מסכת עוקצין כתב וז"ל: "וענין אמרו שלש מאות ועשרה עולמות, אילו נקבצו כל תענוגות העולם הזה לכל שנוי מיני התענוגות והוכפל אותו המקובץ שלש מאות פעם ועשר פעמים גם אז יהיה העונג שיגיע לאחד הצדיקים לעולם הבא כמוהו". בימינו המציאו את מכשירי ה'טלסקופ', שעל ידם ניתן לצפות למרחקים עצומים בשמים, ומכוחם גילו החוקרים גלקסיות של מיליארדי כוכבים הרחוקים מאיתנו אלפי שנות אור, בקני מידה שאין השכל יכול להבין ואין העין יכולה לראות. על ידי דבר זה ניתן לראות בחוש עד כמה אין גבול לגודלו של חלל העולם ועד כמה מעשי ה' עצמו מספר, וכאותה בחינה שמצינו על זה בחז"ל 'רואים ואינם יודעים מה רואים'.

והנה בלשון הרמב"ם האמור מבואר שבעולם הבא יהיה לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, כשכל עולם כולל בתוכו את כל הבריאה כולה עם כל ההנאות שכלולות בה מששת ימי בראשית עד סוף שית אלפין שנין עם כל סוגי ההנאות השונות לכל מיליארדי הבריות שהיו בה כל ימי חייהם - 'לכל שינוי מיני התענוגות', ועוצמת ההנאה המקובצת הזו תוכפל בשלוש מאות ועשר פעמים לכל צדיק וצדיק.

ודרגה זו היא רק המדרגה הבסיסית שבעולם הבא, כשברור שכל דרגה שהאדם מתעלה בה בעולם הזה מזכה אותו בעוד דרגה בפני עצמה של ש"י עולמות, וכמאמר הגמ' בסנהדרין (ק). 'עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו', ואם כן נקל להבין עד כמה אין לנו שום יכולת להשיג את רב הטוב האין סופי הצפון לצדיקים בעולם הבא.

ועל זה אומרת המשנה 'והשכר הרבה', שאם יאמר האדם לעצמו מה יועיל לי לעשות איזו מצווה קטנה. תשובתו בצידו, שכל פעולה ולו הקטנה ביותר מזכה אותו בנצח נצחים בלי גבול ותכלית, הואיל וקנה המידה שלנו כאן בעולם הזה אינו דומה כלל למה שעתיד להיות בעולם העליון, וגם המעט הוא הרבה...

אמנם, יש לדעת גם את סוף דברי המשנה, 'ובעל הבית דוחק' לאחר שהמשנה ביארה לנו את כל הסיבות מדוע יש לאדם להחשיב גם את המעט ולא להתיימשך ממש שאין בידו לעשות הכל, מסיימת המשנה ואומרת שאף אם האדם יתיימשך בכל זאת וידידו ירפו לנוכח המלאכה הגדולה שעליו, מכל מקום 'בעל הבית דוחק', כלומר שאין בידו את הברירה אם להיות או לחדול אלא בעל הבית מכריחו על כרחו, ו'אין לך רשות להבטל אפילו שעה אחת' (כלשון רבינו יונה).

שם. והפועלים עצלים.

להפסיק לתכנן, להתחיל ללמוד

רבינו יונה כתב וז"ל "אלו בני אדם שמתעצלים ללמוד תורה, כי גם החכמים הזריזין מתעצלים הם, כי טבע האדם הוא להתעצל ואין אדם ניצל הימנה יש מרבה ויש ממעיט".

ומבואר לנו בדברי רבינו יונה ש'העצלות' אינה מידה רעה בלבד אלא היא טבע שאין אדם ניצל הימנה, וכפי שביאר הרמב"ם במסילת ישרים שעפריות החומיות גם ועל כן לא יחפז האדם בטבע ובמלאכה, אך כאשר יעבוד על עצמו לקנות בנפשו את מידת הזריזות יגמור הקב"ה בעדו ויתן בידו את טבע המלאכים שלא ייעזו ולא ייעפו. ממילא יש לנו לדעת שאין דרך לגבור על מידת העצלות, והאפשרות היחידה שעומדת בפנינו היא רק לקום ולעשות למרות הטבע החומרי שאומר אחרת, כי העצלות אינה עוזבת את האדם לעולם כל ימי חייו וה'זריזות' יכולה להגיע רק לאחר שהוא מתחיל מציידו.

וכפי שאמר מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל, שאם היה ממתין כל פעם לזמן שבו יוכל לשבת וללמוד - לא היה לומד לעולם, והסיבה הבודדה שמחמתה הצליח היא כי פשוט התיישב מיד כל פעם והתחיל בכל זאת... יש אנשים שכל היום עסוקים בלהכין תכניות ולדבר על איך ילמדו ומתי יצליחו ללמוד עם חשק. אבל מלתכנן לא קורה כלום, צריך פשוט לפתוח את הגמרא וללמוד, יש חשק, אין חשק, ללמוד.

ובכלל זה כלולה גם עצלות המחשבה, שהנה כבר אמר מרן הגר"ח שמואלביץ ש'עצל' אינו זה שאינו לומד אלא זה שאינו חושב... כי אכן יכול אדם לשבת שעות ולהתנדנד בכל כוחו מול הסטנדרט אך בכל זאת יהיה עצל גמור, שלא ישקיע כמעט מחשבה לנסות ולהבין את תלמודו ויעביר את הזמן בביטול תורה גמור באיכות ובכמות, ועיקר ההתגברות

מתוך דברים שנאמרו ב'מעמד נעילת החג' לקראת זמן - חורף הבע"ט:

"כדי לגדול צריך 'שלימות', על כאו"א להחליט: את המסכת שהתחלתי אני אסיים"

התקדם בכלום - למד דף כאן ודף שם, אבל מה יצא לו מזה? בבא בתרא הוא לא יודע, גם את כל הדיבורים שדיבר בסדר א' הוא לא זוכר. משום שהוא הגיע לסדר מתי שיצא לו, שאל 'באיזו סוגיא אוזחים', דיבר בלימוד וכשעזב את הסדר כבר לא יודע מה שלמד.

כדי לדעת בבא בתרא מוכרחים קודם כל שלימות. לדעת את כל בבא בתרא זה שלימות. הדבר הראשון שנצרך כדי לדעת מה שלומדים הוא להציב יעד ומטרה. בתחילת הזמן כל אחד חייב להחליט בהחלטה נחושה - השנה אני מסיים בבא בתרא, ויהי מה. בבא בתרא זה לא רק 'אפעטע סוגיות', לא רק חזקת והיזק ראייה, בבא בתרא זה מודף ב' עד דף קעו, גם מה שלא לומדים בסדרים בישיבה, גם גט פשוט... בחור שלא תהיה לו שאיפה לדעת את כל המסכת לא ידע אפילו חצי ממנה, רק מי שיש לו תכנית מסודרת ומטרה לדעת את כל המסכת - הוא ידע לכה"פ מה שסיפק. וכך זה אצל כהו"א בכל מקום שהוא ובכל מסכת שהיא, לא שייך להתחיל מסכת על דעת ללמוד מה שרוצים, כדי לגדול צריך שלימות, על כאו"א להחליט: את המסכת שהתחלתי אני אסיים.

כמו"כ יש סדרים, ויותר משחשוב ללמוד כל הלילה חשוב להקפיד על שמירת הסדרים. סדר א' מתחיל ב9:00 ומסתיים מתי שמסתיים, סדר ב' מתחיל ב3:30, הדברים מפורסמים... מי שלומד רק חלק מהסדר שלא יצפה לדעת את המסכת, כדי להצליח צריך 'שלימות', מתחילת הסדר עד סופו, בלי הפסקות ויציאות. בסדר א' לומדים בעיון וכך צריך להיות. אבל יש לשים לב שמבינים מה שלומדים, ולא שלומדים מה שמבינים... לפעמים מרוב עמקות מאבדים את הגמרא ואת הסוגיא ושקועים רק בסברות הכרס של כל אחד. כך לא שייך לדעת בבא בתרא, יש להבין טוב, אבל להבין את הגמרא, לפני הכל צריך לדעת מה הגמרא אומרת, מה כתוב ברש"י ובראשונים, ולא להתעסק עם עניינים 'באויר'. לפני שמתעמקים צריך ללמוד היטב את הגפ"ת כמה פעמים עד שיודעים טוב מה שכתוב, ורק אחר כך להבין למה זה כתוב.

יעזרו הקב"ה להשיג שלימות במעשינו, להמשיך את החיזוקים והקבלות לכל השנה, ללמוד בשלימות ובלא הפרעות, ובכך להתקדם עוד ועוד בדרכי העבודה.

בגמ' בסוטה (י"ד ע"א) אי' 'מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם'.

ויש להבין א"כ למה משה רבינו לא נתרצה בכך והמשיך להתפלל להכנס לארץ, הלא הובטח לו שכר כאילו עשה את המצוות.

אך הדבר ברור, דודאי אין רצונו של משה רק בקבלת השכר בעלמא, דכל ענין השכר הוא המצווה בעצמה, שע"י קיום המצוות קונים 'שלימות'. משה לא רצה את השכר, אלא את הקיום, את השלמות, משה ידע שאם יחסרו לו המצוות התלויות בארץ יחסר לו בשלימות, גם אם בעוה"ב הוא יקבל שכר. וכמו דמב' דעיקר השכר הוא המצוות, ו'שכר מצווה מצוה'.

בתשובת מהר"ם אלשקר (ס"ק א') הביא מעשה באדם שמכר לחבירו את חלקו בעולם הבא תמורת לויתן ששוה ק' זהובים, ונתעורר נידון האם מועיל הקנין. ואמר על זה רבינו האי גאון ש'הקונה אל ישמח והמוכר יתאבל', 'הקונה אל ישמח' - לפי שהעולם הבא אינו שכר בעלמא שעובר לסוחר, אלא הוא קרבת ה' שנוצרת על ידי המעשים הטובים שהאדם עשה, וממילא כיצד יתכן שהאדם יוכל להעביר את שכרו לאדם אחר, הלא המעשים הטובים והדרגה שזכה על ידם נחקקו אך ורק בו עצמו, ומה יועיל הדבר לזולתו. וגם 'המוכר יתאבל' - היות ואם מכר את כל עולמו תמורת כמה זוזים, זאת אומרת שאינו מכיר כלל בערך העולם הבא וכל זה אינו שווה בעיניו כי אם מעט עולם הזה, ואם כן אין הוא רואי לחלקו. אנחנו איננו משה רבינו, וגם ה'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי' צריך להישאר רק בגדר חיוב 'לומר' ולא מעבר... אך עכ"פ כלוננו רוצים שלימות, כלוננו מחפשים להצליח לקחת איתנו לכל השנה את החיזוקים שהיו לנו בימים הנוראים, ומקווים להיות שנה הבאה טובים יותר מכפי שאנו כעת.

נתחיל עוד מעט זמן חורף, יש לנו אתגר גדול השנה: בבא בתרא. יש שני בחורים שלומדים בבא בתרא, אחד יוצא בסוף השנה עם 'בבא בתרא ביד', ואחד לא

לבקשת רבים, ניתן לשמוע שיחות וועדים שנגמרים מרבינו רה"י בטלפון 02-3137413.

(כמו"כ המספר הישיר לשמיעת שיעורים בקול הלשון: 0732951380)

לקבלת הוועד בדוא"ל ולהנצחות AO23137413@gmail.com. ניתן לתרום דרך מכשירי נדרים / קהילות לקופת 'קובץ גיליונות'

הקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

פרשת נח תשפ"ב

גלין מס' 24

א כשמתבוננים בפרשתנו מתעוררת פליאה עצומה, שלאורה כל תחילת הפרשה כבר נתונה בסוף פר' בראשית. דפר' בראשית מסיימת "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם, ויראו בני האלוהים את בנות האדם כי טובות הנה, ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" - רואים את ההפקרות שהייתה אז. "ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר, והיו ימיו מאה ועשרים שנה", וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק על רע היום, וינחם ה' כי עשה וגו' ויאמר ה' אמוחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה וגו' ונח מצא חן בעיני ה', בזה מסיימת פר' בראשית.

והנה פתאום ישנה חזרה, "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וגו'" "תשחת הארץ לפני האלוהים וגו'" "וירא אלוהים את הארץ והנה נשחתה וגו'", כל זה הרי כבר כתוב בסוף בראשית, ופר' נח היה צריך להתחיל מיד "ויאמר אלוהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'", מהי האריכות והכפלת הדברים?

אלא יש לבאר בהקדם דבר נפלא. דהנה איתא ברמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה) "כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות, משזכויותיו יתרות על עונותיו - צדיק.. וכן המדינה, אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהם הרי זו צדקה, ואם היו עונותיה מרובים הרי זו רשעה.. ומיד היא אובדת שנה' זעקת סדום ועמורה כי בבב.. ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גודלם.. ואין שוקלים אלא בדעתו של קל דעות וכו'.

והקשה מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל כיון דחזי' הלכה פסוקה ברמב"ם הדעולם נידון אחר רובו, א"כ איך בסדום אם היו מעט צדיקים היו ניצלים, ואיך באמת ניצל לוט? [ואמר שהסבא מסלבודקא תרין לו תירון לשיתנו, הסבא מסלבודקא תי', וכך גם שמעתי מהגר"י ש' שלום שברוך זצ"ל בשם שעי" תפלי משברים את הדינים, וא"כ דין רוב נאמר דרוקא בלא תפילי. אבל הרב אברמסקי ענה תשובה, שהדין של רוב נאמר רק לאחר מות תורה.]

ואותה קושיה קשה גם כאן, איך ניצל נח מהמבול, הרי כיון שהעולם נידון אחר רובו היה נח צריך להיאבד עם כולם? [וגם כאן יש לומר ע"פ התיקונים הנ"ל, דאיתא במדרש שם התפיל "הוציא מספר נפשי" והיה נח מתפלל ריבן העולמים ויחזיקו מן המספר הזה, "על זאת תפיל כל חסיד אלך לעת מצא רק לשטן מים רבים אליו לא יענה" וזה מדרש מנח שהתפלל להש"ת שיצילו משטן מים רבים, ולכן ניצל. וגם תירון הגר"י אברמסקי ללאורה עונה, דכיון שעדיין לא נתחדש דין רוב כלל ניצל. אכן מהרמב"ם מוכח להראי לא כך, כיון שמביא לראיה את הפסוק "וירא ה' כי רבה רעת האדם", שמעט שמסתכלים על רוב גם קודם מות תורה.]

ב אלא, דהנה בסוף פר' בראשית כתוב "וינחם ה' וגו", ויאמר ה' אמוחה את האדם וגו', ונח מצא חן בעיני ה'", והיינו שהיתה כאן 'בעיה', שהרי הש"ת רוצה למחות את כל העולם, ובע"כ גם נח בכלל זה, אבל מה לעשות, הרי נח מצא חן בעיני ה', א"כ איך אפשר להאבידו עם כולם? ובהו מסיימת פר' בראשית עם הבעיה! א"כ מה עושים?

אבל ישנו פתרון איך להציל את נח - פשוט מוציאים אותו מן העולם! מכניסים אותו בתוך תיבה סגורה, ממילא נח מתנתק מכל העולם וכל עליו דין העולם. והצלה זו ג' כמבואר בהלכה פסוקה בדברי הרמב"ם. ונקדים מעשה שהיה. פעם אחת הגיע האדמו"ר מסאטמר זצ"ל אל מרן החזו"א (בעת שביקר באר"י) ושאל את החזו"א קו' עצומה, דהנה אמר הרמב"ם בהל' עדות (פ"ו) "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו אחר רעיו וחבריו, ונוהג במנהג אנשי מדינתו", הלכה פסוקה ברמב"ם שדרך ברייתו של אדם להיות נמשך בין בדעותיו בין במעשיו אחר סביבתו, כך הוא טבע האדם. א"כ מה עושים? אמר הרמב"ם: "לפיהך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם וכו'".

דהיינו שהמצווה של "ובו תדבק" זה לא רק אחד מהמצוות, אלא שכלי זה האדם נמצא בבעיה נוראה וחמורה שהיא מטבע ברייתו. ולכן מקדים הרמב"ם בזה הקדמה למצווה של "ובו תדבק", לבאר שהמצווה הזו פשוט מוכרחת לאדם, ובלי זה ידרדר לתהום עמוקה.

וממשיך הרמב"ם "וכן אבד מדינה שמהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשי צדיקים והולכים בדרך טובים, ואם היו כל המדינות שהוא יודען ושומע שמועות נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול לילך למדינה שמהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החול, יש לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום. ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא א"כ נתרעד עמהם ונהג במנהגן הרע, יצא למערות ולחוחים למדרבות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים. כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים וגו'".

א"כ הקשה הרבי מסאטמר לחזו"א, הלא הרמב"ם אמר על זמנו שאין מדינה שמהגיה טובים, אלא לכל הפחות בזמנו לא היו מתערבים בענייני הדת, שהלא בהמשך משיח הרמב"ם ואומר שאם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו וכו', בזה לא אמר "כמו בזמנינו", א"כ מה נעשה בזמנינו שלא די שהשתלט על המדינה אנשים רעים וחטאים, אלא גם אין מניחים אותו לישב במדינה אלא א"כ נתרעד עמהם ונהג כמנהגם הרע, א"כ מה עושים? הרי צריך לברוח למדברות!

אמר לו החזו"א: הרבי צודק, צריך לברוח למדבר, אבל בזמנינו הישיבות הקדושות הם המדבר! בישיבה יושבים ולומדים ומתנתקים מכל העולם. א"כ זו הצעה להציל את נח פשוט לנתק אותו מן העולם, ועי"ז לא יהיה עליו את הדין הכללי של העולם, לכן אמר לו הקב"ה שיעשה תיבה ויכנס בתוכה, וכך ינתק מן העולם.

ובשלב זה כבר לא מספיק סתם שנח מצא חן בעיני ה', אלא צריך לבדוק אותו האם הוא באמת ראוי להתנתק מן העולם, האם הוא אחד כזה שיכול לעמוד מול עולם שלם כנגדו. לכן אמר לו הקב"ה שייטע לעצמו ארזים ויתעסק בעניין התיבה במשך מאה ועשרים שנה. וכל המאה ועשרים שנה הללו סבל בייגונות וצרות עצומים ונוראים, ובכ"ז נשאר צדיק ולא נמשך אחרי דעת העולם.

וזה באה פר' נח ואומרת לנו "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוהים התהלך נח", גם אחרי מאה ועשרים שנה של ניסיון נח נשאר איש צדיק, ומצד שני העולם נשאר כמו שהיה קודם מאה ועשרים שנה, ואדרבא הם הוסיפו לחטוא. עד כדי כך ש"תשחת הארץ לפני האלוהים ותמלא הארץ חמס" לא היה מקום בלי שחיתות והפקרות, "וירא אלוהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ויאמר אלוהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי חמס הארץ מפניהם והיני משחתם את הארץ".

עכשיו זה כבר היה דין חדש, אחרי שנתנו להם מאה ועשרים שנה לחזור בתשובה, ומצד שני לנח היה ניסיון מאה ועשרים שנה, לכן ראוי נח באמת שלא יחול עליו הדין הכללי וזה ע"י שיתנתק מהעולם ויהיה סגור בתוך התיבה, וכך ניצל.

וזה אומר המדרש: "ה' צדיק יבחר" - זה נח שנאמר ויאמר ה' לנח כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ר"ל דלאחר ש"נח מצא חן בעיני ה'" עדיין זו לא הייתה סיבה מספקת להצילו, ורק לאחר ש"ה' צדיק יבחר", אחרי שהקב"ה בחר את נח וראה שהוא נפרד מאנשי דורו ולא נמשך אחריהם אלא "את האלוקים התהלך נח" אז ממילא "אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" וראוי שתינצל.

וזה גם אומר המדרש בהתחלה: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" - זה נח, "ובדרך חטאים לא עמד" זה נח, "ובמושב לצים לא ישב" - לא בדור אנוש ולא בדור המבול, וזו הייתה זכותו להינצל.

וממילא לא קשה מהדין של רוב, כי כל הדין שהלכיס אחרי הרוב זה דווקא כשהמיעוט מעורב עם הרוב, אבל אם הוא נפרד מן הרוב, אז הרוב נשאר רוב והמיעוט נשאר מיעוט, ולא מתבטל ברוב.

ג וזהו יסוד התורה לא להיגרר אחרי אחרים, אלא ללכת ישר כמו שעשהו האלוקים, לחיות בתוך תיבה נח מנותק מדרכי העולם ויסגור ה' בעדו, ורק כך ניצולים מכל המבול הנורא שבחוק.

צריך לדעת שמחוק לישיבה יש מבול, אנשים מבולבלים כבר מהמבול הזה ולא יודעים מה לעשות בחיים כאלה, ואילו אנחנו - אשירנו מה טוב חלקינו שאנו יושבים בד' אמות של הלכה ומתחממים באורה של תורה מכל פשט, מכל סברה יפה, מהעומק הנפלא שבתורה"ק, ומקיימים את העולם.

במהרה"ע על הגמ' מוצאים הרבה פעמים שאומר "מקשים העולם", פעם אמר מ"ר הגר"י ניימן זצ"ל: "הלכתי ברחוב ולא ראיתי אף אחד שמקשה את הקושיה שכתוב במהרה"ם, א"כ מה זה "מקשים העולם"? אלא אמר הרב ניימן זצ"ל התשובה היא שהרחוב הוא לא "העולם", ה"עולם" נמצא ליד הגמ' והסטנדר, ול"עולם" הזה מתכוון המהרה"ם. עולם הישיבות הוא כל העולם, השאר רק נראה העולם למראית עין, משום שקיום העולם הוא בישיבות, שם נמצא העולם האמיתי.

בכל דור ובמיחד בדורנו צריך לברר את ההשקפה מכל פסולת, מכל השקפה זוה לרוח התורה הקד', לחיות באטמוספירה אחרת, בעולם אחר מהעולם הכללי. ורק כשיחיים מנותקים מהעולם הכללי אפשר לא להיות מושפע ממנו, ואז גם זוכים להינצל מהדין הכללי של העולם.

ולחיות בעולם של תורה, אין פירושו ללמוד שמונה עשרה שעות ביממה ואח"כ ללכת ולשמוע חדשות, ר"ל. לחיות בעולם של תורה פירושו הוא שאפי' לא משים אוזן לשמוע את החדשות, אז זה נקרא שחיים בעולם של תורה, רק תלך כמה חיים בו, יש מי שלומד יותר ויש מי שלומד פחות.

אבל זה שלומד הרבה, זה לא נחשב עדיין שחי בעולם של תורה אלא אם כן אינו חי ונושם גם איור של חילון איור מזוהם של כפירה ותאוות העולם הזה. וגם אם שמע איזה מאורע שקרה בעולם, אז הוא לא מטה אוזן לשמוע מה אומרים הפוליטיקאים והפרשנים למיניהם, אלא מיד מסתכל בעניינים של תורה, בעניינים של "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". ומכיר ומבין שהקב"ה הוא המנהיג של העולם.

ד ואיתא בזוהר הק' (על הפר') "באי התיבה איננו זעירין", אלו שניצולים מן המבול הם מעט, אבל המעט הזה הוא זה שזוכה להינצל והוא זה שזוכה להתקיים אחרי המבול ולראות במפלת הרשעים במהרה בימינו.

ובפרט בדורנו של העולם כולו מלא כפירה וזוהמה, וקשה מאוד לא להיות מושפע, ולכן "באי התיבה איננו זעירין" דרך מעט לא נמשכים אבל המעט האלו הם המאוסים בתבל.

וכמו שכתוב בתנחומא בפרשתנו "לפיכך קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שהיו הוגים בתורה יומם ולילה ומתקבצים שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות ונושאים ונותנים במלחמתה של תורה עד שמעמידים דבר על בוריו והלכה לאמיתה וכל אותן שתי ישיבות לא ראו שבי, ולא שמד, ולא שלל, ולא שלט בהם לא וין אלא אדום, והוציאן הקב"ה שתי עשרה שנה קודם חורבן ירושלים, בתורתן ובתלמודן וכו'". עיי"ש.

וכן קודם חורבן בית שני ביקש ר' יוחנן בן זכאי מהקיסר "תן לי בינה ונחמיה" משום שתמיד צריך שישאר עולם של תורה, ויבנה, היה המקום של תורה, שם ישבו כל החכמים. וכך צריך תמיד להיות עולם התורה בנפרד מהעולם החיצון. ולמרות כל הגזרות והצרות צריך להתחזק ולהתחזק, דהכל זה ניסיון לראות איך אנו מתמודדים, ומחזיקים בעץ החיים, באמונה הצרופה, בלי שום קפקא.

חז"ל אומרים שעמדי נביאים לישראל כפלים מיוצאי מצרים. אם כן היכן כל הנבואות שלהם? אומרים על זה חז"ל שרק נבואה שנצרכה לדורות נכתבה, ואם כך הוא גנביאם כ"ש בתורה הק' שאם נכתבה נצרכה לדורות, ואין אז סיפורים בעלמא לספר מה היה בשעתו, אלא זה מוסר השכל לכל הדורות. וזה צריך ללמוד מהמעשה של נח לכל הדורות, איך להחזיק מעמד למרות כל הקשיים.

ה והנה דור המבול זה החלק הראשון בדברי הרמב"ם, שהם היו אנשים רעים וחטאים אבל לפחות נח יכל לחיות לעצמו כרצונו, אבל אח"כ בדור הפלגה זה כבר החלק השני ברמב"ם שלא נתנו לאף אחד לחיות בדרכו הוא, אלא חיביו את כולם להתקבץ למקום אחד ולהשקפה אחת, וזהו שכתוב שאמר "פן נפוץ על פני כל הארץ".

וזה מה שאומר הרמב"ם בספר בראשית ויהי האנשים בדרך האמונה, ומהי האמונה? כמו שאומר ה"כלי יקר", לדעת ש"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" והש"ת ברא את הבריאה בצדק ובישר וכן מנהיגה, ומי שיוצא מדרך היושר ממילא הוא יוצא מדרך ה', וזהו כפירה בעיקר.

האמונה והיושר כרוכים יחדיו, שמי שלא מאמין חי בהפקרות, והחי ביושר סימן שמאמין. ולכן אנשי דור המבול אף שודאי היו חכמים גדולים מ"מ כיון שכפרו בעיקר שאמר לית דין ולית דיין, ממילא הגיע לכל השחיתות וההפקרות הנוראה. שגם אדם חכם גדול ומדען וחוקר גדול, ברגע שאינו מאמין, נהיה גרוע יותר מבהמה.

ועליו להתחזק בדרך הישר, ודרך הישר נקרא כמו שאומר הנצי"ב בפתיחה לספר בראשית: "שהקב"ה ישר ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בחליכות עולם ולא בעקמומיות אע"ג שהוא לשם שמים, שזה גורם חורבן הבריאה והרסיות ישוב הארץ". עיי"ש.

ולהשקפת התורה אפשר להגיע רק ע"י ששקועים רק בתורה, רק בתפילה, רק בעבודת ה' כל הזמן, ולא מחפשים פנאי לשמוע חדשות מהעולם החיצון. ומי ששקוע בתורה נהיה דבק בתורה ובהש"ת ונהיה פשוט חתיכת רוחניות.

וצריך שהכל יבוא מתוך חיות ושמוחה ולא מתוך עצלות וכדו' משום שהתורה היא חייו, והאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו (מס"י), התענוג האמיתי נמצא רק בעבודת ה'. הש"ת יעזור לכולנו שניצליח להחזיק מעמד וללכת רק בדרך התורה - דרך הישר, בכל פרט ופרט. ונזכה לגאולה השלמה בב"א.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת הקהלות יעקב < קטגוריית "עלון חקרי לב" >

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

→ כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 →

פרשת נח תשפ"ב

משפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

חפצים שעפו מרכב במהלך נסיעתו

שאלה א

נהג לקח ברכבו דפנות וקורות לסוכה וקשרם לגגון שבמכוניתו. אלא שבמהלך הנסיעה התרופפו החבלים שבהם נקשרו, וכתוצאה מכך נפלו חלק מהקרשים ופגעו בשני מכוניות חולפות ונגרם להם נזק המסתכם באלפי שקלים. האם נהג הרכב חייב לשלם עבור הנזק?

ומה הדין במקרה דומה, אם בעל הקרשים קשרם והנהג סמך עליו שקשרם היטב, ולבסוף הם נפלו במהלך נסיעתו, מי מביניהם חייב לשלם לבעלי הרכבים שנזוקו?

שאלה ב

אדם ביקש טובה משכנו שנוסע עם רכבו לירושלים, שיקח ממנו מזוודה עבור בנו שגר בסמיכות למקום אליו הוא אמור להגיע. השכן הסכים, והניח את המזוודה בתא המטען של הרכב. במהלך הנסיעה התרוממה לפתע הדלת של תא המטען והמזוודה נפלה לכביש, ומשאית שחלפה אחריה רמסה אותה עם כל תכולתה. עלות הנזק מסתכם בשמונה מאות ₪. האם הנהג חייב לשלם לשכנו את הנזק הזה?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה - חייב הנהג שלא קשר כראוי את קרשי הסוכה לשלם את כל הנזק שנגרם למכוניות שניזוקו מקרשים אלו. החיוב קיים אפילו אם קרשי הסוכה אינם שייכים לו אלא לאדם אחר.

1

אם בעל הקרשים קשר אותם לגגון, והנהג רק הוביל אותם לביתו, במקרה זה, למרות שלפני שהחל בנסיעתו שאל אותו הנהג האם הקרשים מחוברים היטב, והשיב לו בחיוב, וידע שהנהג סומך על דיבורו, בכל זאת כלפי הניזוקים - חייב הנהג לשלם להם את נזקם. אולם אח"כ יוכל לתבוע מדינא דגרמי את הקושר שישלם לו את הפסדו הכספי.²

ב. בנידון השאלה השנייה - אם ידע הנהג שהסוגר של דלת המטען אינו תקין ויכול להיפתח בשעת הנסיעה - הנהג חייב לשלם שמונה מאות ₪ לשכנו עבור המזוודה ותכולתה.³

אולם אם עד כה תמיד הסוגר של הדלת היה תקין, והדלת לא נפתחה בעת הנסיעה, ומסיבה שאינה מובנת, קרה הפעם שהיא נפתחה, פטור הנהג מנזקי המזוודה.⁴

מקורות

1. בגמ' ב"ק (ג.) וברש"י שם (בד"ה ובשעה וכו') מבואר, שבהמה שמזיקה דרך הילוכה, כגון כלים שנדבקו לשערות שבגופה וגורתן ושברתן - מעשה זה נחשב כתולדה של רגל, שפטרה בו התורה את

בעל הבהמה כשהזיקה באופן הזה ברשות הרבים, כי כך היא רגילות הנהגת הבהמה בעת הילוכה.

אמנם פטור זה קיים רק כשהבהמה הזיקה. אבל אם אדם הלך ברשות הרבים עם משאו באופן שיכול להזיק להולכים שם - דינו כאדם המזיק. כמבואר במשנה ב"ק (לא:): לגבי מי שהולך ברה"ר באופן לא זהיר עם קורתו. לפיכך אם כשעמד מחזיק הקורה ברה"ר שלא כדין, עבר אדם ברה"ר ונתקל בקורה שלא באשמתו של הנתקל, ומחמת זה נשברו כליו של הנתקל - חייב המחזיק בקורה לשלם לו את נזקו כדין אדם המזיק. ואין הנזק שנגרם לכליו נחשב מזיק של בור, שבאופן הזה התורה פטרה על נזקי הכלים. ואע"פ שבנידון דנן הניזק הגיע למזיק כמו בבור. והביאור לכך מבואר שם בנימוקי יוסף (דף טו: בדפי הר"ף) שכל זמן שהחפץ שמזיק מוחזק ע"י אדם, נחשב החפץ כידו הארוכה של האדם שמחזיק אותה, ולכן חייב מחזיק הקורה גם על כליו של הניזוק מדין אדם המזיק.

לפי"ז כשמכונית נוסעת ע"י כוחו של הנהג, ורק מחמת נהיגתו בכביש נפלו הקורות מגג מכוניתו על מכוניות חולפות והזיקו להן, נחשב הדבר כאילו הנהג זרק ע"י כוחו חיצים, שהם קורות הסוכה, על המכוניות שלידו, ומעשה זה נחשב כאדם המזיק. לפיכך למרות שקשרם ולא רצה שיפלו, אולם מכיון שהתברר כעת שהקשירה לא היתה ראויה, לכן נחשב הדבר כפשיעה מצידו בשמירת הקורות שלא יזיקו, ובמקרה כזה אדם המזיק חייב כמבואר במשנה בב"ק (כו:). שאדם מועד לעולם.

כמו כן נחשב הנהג בנסיעתו עם הקורות, כרוח מצויה שמעיפה את אבנו וסכיניו שהניחם בראש הגג. לפיכך מכיון שהניח שם את הקורות, ללא שמירה ראויה, באופן שרוח מצויה יכולה להעיפם משם לעבר אנשים או רכוש הזולת, במקרה כזה מניח האבן או הקורות הנ"ל חייב לשלם מדין אש כמבואר בב"ק (ג:). וע"ש. אבל מאחר והתבאר לעיל שמעשהו נחשב כאדם המזיק שחמור יותר, לכן לא זקוקים לחיובו מדין אש.

2. גם באופן שאדם אחר קשרן, אולם מחמת מעשהו של הקושר לבד, כל זמן שהמכונית היתה נשארת במקומה ולא היו נוסעים עמה בכביש - לא היה נגרם כל נזק. נמצא שהבאת הקורות שלא היו קשורים כראוי לכביש באופן שהם יזיקו לאחרים - נעשתה ע"י הנהג בלבד, ולכן הוא נחשב אדם המזיק לרכבים שבכביש. והיה עליו חיוב לבדוק היטב באופן אישי את קשירת הקורות לפני נסיעתו, ולוודא שהקשירה נעשתה חזקה כראוי ולא לסמוך על אחרים. ומאחר ולא עשה כך, נחשב הוא המזיק לבעלי הרכבים שניזוקו.

אמנם ביחס לחיוב הממוני שיהיה אח"כ בינו לבעל הקרשים שקשרן, אם ידע הקושר בוודאות שעליו הנהג סמך שהקשירה נעשתה כראוי כגון: שהנהג שאל אותו על כך לפני תחילת הנסיעה, והקושר ענה לו שקשרם חזק וכראוי, במקרה זה מכיון שידע הקושר שעל פי דיבורו נוסע הנהג עם קורות אלו בכביש, לפיכך מתחייב הקושר לשלם לנהג מדינא דגרמי עבור הנזק הממוני שיגרם לו בגלל שסמך עליו. כמבואר בב"ק (טז:). לגבי מראה דינר לשולחני וכו', ושנפסק בשו"ע

(פ' טז) שבמשך מאה ועשרים שנה שבהם התעסק נח בבניית התיבה, הוכיחו נח וסבו מתושלח את אנשי דורם שיחזרו בתשובה, כדי שלא ייענשו במבול וכו', אולם עדיין היתה תביעה כלפיו, למה לא התפלל לקב"ה שיימנע מלהביא מבול לעולם.

ולכאורה ראוי להתבונן בדברי חז"ל אלו כדלהלן. הרי אנשי סדום היו רשעים ואכזריים במיוחד, כמבואר במדרשי חז"ל בפ' וירא, ובגמ' בסנהדרין שם. ולדוגמא, אורח שהגיע לעירם, היו מתעללים בגופו, ובכספו באכזריות שלא היתה כמותה מימות עולם, עד שמת, ואח"כ לקחו את כספו עבורם. וכמו שרצו לעשות למלאכים שהגיעו ללוט כמבואר בפ' וירא (יט, ה) וע"ש ברש"י. ומבואר בחז"ל, שאדם גבוה שהגיע לעירם, השכיבו אותו בכוונה במיטה קצרה, והיו חותכים לו את הרגליים כדי שגובהו יתאים למיטה הקצרה. כמו כן בתו של לוט, כיון שנתנה לחם לעני, מרחו אותה בדבש והניחוה על ראש החומה למען ישמעו וייראו, ועקצו אותה הדבורים ומתה בייסורים נוראים.

למה התפלל אברהם אבינו על אנשי סדום?

לאור האמור יש להבין, למה התפלל אברהם אבינו על רשעים כאלו שיישארו בחיים. הרי בכל יום נוסף שיחיו, הם יקפחו חיי אנשים חפים מפשע. וא"כ לכאורה דינם כרודפים שחייבים מיתה אפילו בדיני אדם, ולמה שיבח הקב"ה את אברהם שהתפלל עבורם?

והאם נלמד מכך חלילה, שישנה מעלה להתפלל על המחבלים הערביים שיישארו בחיים, כדי שיוכלו ר"ל לפגוע בעוד יהודיים?

כמו כן, הרי למעשה תפילת אברהם לא הועילה, ולמרות תפילתו נחרבו ארבעת הערים. וגם העיר החמישית - צוער היתה נחרבת. והסיבה שהיא נשארה קיימת היתה, רק בגלל תפילת לוט כמבואר בפ' וירא (יט, כא) ולא בגלל תפילת אברהם. א"כ מה היתה התועלת בתפילת אברהם?

ולכאורה לאור האמור לעיל, צדק נח שלא התפלל על אנשי דור המבול, שלמרות שהוכיחם מאה ועשרים שנה הם צחקו עליו והמשיכו לעבוד עבודה זרה, ולחטוא בעריות באופן חמור ביותר, ולגזול ולחמוס אחד מהשני. וכך גם היה ממשיך לקרות אם היו נשארים בחיים. א"כ בשביל מה להשאיר אותם בחיים שימשיכו במעשיהם החמורים?

ובפרט שלמרות שהקב"ה שיבח את תפילת אברהם, הרי הוא לא נעתר לתפילתו, והחריב את ערי סדום. ולפי"ז נלמד שכך גם היה עושה למרות תפילת נח, שהיה מביא מבול לעולם ולא מבטל את גזירתו. א"כ למה נתבע נח שלא התפלל לבטל את גזירת המבול ולהשאיר את הרשעים הללו בעולם שימשיכו לחטוא?

ביאור חטאם "ומעלתם" של אנשי סדום

אמנם ישנו הבדל מהותי בין אנשי סדום ואנשי דור המבול, לבין כנופיות הרצח והמחבלים למיניהם, או שלטונות הרצח של המדינות בדורינו ושהיו בתקופת השואה וברוסיה. והחילוק הוא, שאנשי סדום לא יצאו מעירם להרוג ולחמוס ממון של אנשי העולם, ולכן אין להם דין "רודפים" שמצוה להורגם. אלא מבואר בגמ' בסנהדרין (קח-קט) שבגלל שהקב"ה השפיע להם שפע ברכה באופן מיוחד, לכן הם החליטו שכל השפע הזה ישאר רק להם ולא יתנו אותו לאדם אחר שאינו גר במקומם שיהנה ממנו. וכל מעשי האכזריות

וברמ"א בחו"מ (סי' שו, ו) וע"ש במפרשים. וכן ברמ"א חו"מ (סי' קכט, ב), ובש"ך שם (ס"ק ז-ח) לגבי חיוב ממון מחמת גרמי במקרים דומים מחמת גרמי כשיודע הנשאל שסומכים על דיבורו, ומחמת כך נגרם לשואל נזק ממנו.

3. כאשר ידע הנהג שהסוגר של דלת המטען אינו תקין, וכתוצאה מכך הוא לפעמים נפתח מעצמו בעת הנסיעה, נמצא שהנהג פשע בזה שהכניס את המזוודה למקום שאינו משומר מפילה מרכבו בעת הנסיעה. לפיכך לא מבעי אם היה נחשב כשומר חנם, שבאופן זה היה מתחייב על נזקי המזוודה, מאחר ופשע בשמירתה. אלא אפילו אם הנהג היה מתנה מראש עם בעלי המזוודה שאינו מקבל עליו דיני שמירה כלל, בכל זאת בנידון דנן היה מתחייב לא מדין שומר - אלא מחמת היותו אדם המזיק, כמבואר בנתיבות בביאורים (סי' רצא, ס"ק: ז, יד) שהוצאת חפץ ממקום משומר למקום שאינו משומר נחשבת כפעולת אדם המזיק לחפץ, ולכן תמיד חייב העושה כך אפילו אם לא היה שומר על החפץ וע"ש.

לפיכך גם בנידון השאלה דנן, הוצאת המזוודה מידי, שהיא נחשבת מקום משומר, והכנסתה לתא המטען של המכונית, שהדלת שם עשויה להיפתח במהלך הנסיעה והמזוודה יכולה ליפול משם, נחשבת כהבאתה למקום שאינו משומר, ולכן חייב הנהג על נזקי המזוודה מדין אדם המזיק.

4. אמנם אם הסוגר של דלת המטען היה תמיד תקין כמו שהיה בעת קניית המכונית, במקרה זה עשה נהג המכונית כראוי כשהכניסה לתא המטען, כי שם זהו מקומו, ועל דעת כן קיבלה להסיעה לירושלים, ולכן הוא פטור מלשלם אם מסיבה שאינה מובנת לפתע בעת הנסיעה נפתחה דלת תא המטען ונפלה המזוודה לכביש וניזוקה.

ונידון זה אינו דומה לשאלה הראשונה, לגבי קרשי הסוכה שנפלו מגג המכונית למרות שנקשרו לגגון. כי שם זה תלוי במעשה בן אדם שקשרם, וברור שאם היה קושרם כראוי - הקרשים לא היו נופלים, לכן היתה פשיעה בקשירתו. משא"כ בנידון דנן, הסוגר של דלת המכונית עבר את כל הבדיקות המחמירות בחברה המייצרת שיעמוד בתקן. וכן גם בכל הנסיעות שנסעו עד כה עם המכונית, נסגרה הדלת כראוי ולא נפתחה. לפיכך אם קרה אונס ולפתע היא נפתחה - פטור בעל המכונית מהנזק, כי לא היה עליו להעלות בדעתו מציאות כזאת.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מעלת התפילה גם על חוטאים

מתוך ההפטרה "כי מי נח זאת לי" (ישעיה נד, ט)

חז"ל במד"ר (בראשית מט, ט) משבחים את אברהם אבינו שהתפלל לפני הקב"ה שיציל את אנשי סדום, ודורשים עליו את הפסוק בתהילים (מה, ח) "אהבת צדק ותשנא רשע, על כן משחך אלוקים אלקיך שמן ששון מחברייך". כלומר, בגלל שאהבת לצדק את בריותי, ותשנא רשע - ומאנת לחייבם, על כן משחך אלוקים בשמן ששון מחברייך. ומי הם חברייך? זה מנח עד אליך כלומר, במשך עשרה דורות אלו לא דיברתי רק עמך ע"כ. לעומת זאת כלפי נח ישנה תביעה, למה הוא לא התפלל על אנשי דור המבול שינצלו, ולא ייענשו במבול. ולפיכך נקרא המבול על שמו שנאמר "כי מי נח זאת לי". כלומר, אע"פ שמבואר בגמ' בסנהדרין (קח:), ובתנא דבי אליהו

התועלת שהיתה בתפילת אברהם להצלת ערי סדום

והנה ביחס לשאלתנו מה הועילה תפילת אברהם אבינו, הרי לבסוף הקב"ה החריב את ערי סדום למרות תפילתו? הנה השאלה במהותה - בטעות יסודה. הן - מחמת העובדות, והן - שנובעת מחוסר הבנת מהות התפילה, וכדלהלן:

ביחס לסדום - תפילת אברהם אבינו - ודאי שהועילה, כי מחמתה בלבד ניצלו חייהם של לוט ושתי בנותיו. וכלשון רש"י בפ' וירא (יט), "אל תביט אחריו", אתה הרשעת עמם - ובזכות אברהם אתה ניצול ע"כ, וע"ש גם בדברי שפתי חכמים (אות ט). והנה מחמת לוט ושתי בנות אלו, נולדו כעבור מאות שנים דוד המלך וזרעו. וכן שאר מלכי בית דוד הינם מצאצאיהן. כי נעמה העמונית היתה אשת שלמה המלך, וממנה נולד המלך רחבעם שמלך אחריו, וכל שאר מלכי בית יהודה היו מיוצאי חלציהן של בנות מואב, וכן מלך המשיח שיבוא במהרה לגאולינו יצא מהן. נמצאנו למדים, שודאי שתפילת אברהם אבינו הועילה מאד, ואע"פ שהיא לא הועילה להצלת ערי סדום מחורבן, אולם היא הועילה להצלת שלש נפשות שמהן נושע עם ישראל כעבור שנים.

ולכן אמרו חז"ל, שאם נח הצדיק היה מתפלל גם שלא יבוא מבול, למרות שמסתבר שלא היה מצליח למנוע בתפילתו את המבול, אולם יתכן מאד שאולי ביחס לאנשים בודדים - תפילתו היתה מועילה, והקב"ה היה אומר לו להכניס גם אותם לתיבה, ומהם היו יוצאים במשך הדורות נביאים וגדולי ישראל וכיו"ב, כמו התוצאה שהיתה מחמת תפילת אברהם אבינו.

מעלתה של התפילה, גם כשלא רואים תוצאה מיידית

כתוב בפרשת וירא (יח, יז-יח) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו'. ולכאור' יל"ד מה השייכות בין מה שעתידי אברהם להיות לגוי גדול לזה שלכן צריך הקב"ה לגלות לו, ולא לכסות ממנו את הפיכת סדום ועמורה? וביארו בזה שזהו שאמר הקב"ה, נכון שתפילתו של אברהם עכשיו לא תוכל למנוע את הפיכת סדום, אבל כיון שעתידי אברהם להיות לגוי גדול, והם יצטרכו להרבה תפילות, א"כ לא אכסה מאברהם, כדי שתפילותיו יעמדו לזרעו אחריו.

א"כ מלבד התועלת האמורה לעיל שנגרמה מהתפילה גם על הרשעים, לימדו אותנו חז"ל, שהקב"ה תמיד רוצה שיתפללו אליו, ותמיד נשמעת בשמים תפילתו של כל אדם, ובפרט כשהיא מגיעה מלב שבור. וכדי להתפלל לקב"ה לא צריך להיות צדיק הדור, אע"פ שודאי שתפילתו מתקבלת בדרך כלל יותר ברצון. וכפי הלשון שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפילת שמו"ע בברכת שמע קולינו, "כי אתה שומע תפילת [כל פה - לנוסח ספרד] עמך ישראל ברחמים". אלא שלמרות התפילה, הקב"ה מחליט לפי השיקולים שלו, האם להיענות מיידית לתפילה או ששומר את התפילה הזאת לזמן מאוחר יותר או שמעוניין בתפילות נוספות. או אפילו אם למטרה שעבורה התכוון המתפלל לא הועילה תפילתו, אולם תפילה זו הועילה עבורו לדבר אחר, שבזכות התפילה הקב"ה הושיע את המתפלל או את משפחתו מדברים אחרים שעבורם לא התפלל.

הנוראים שעשו, נועדו למטרה זו בלבד, כדי למנוע מאנשים זרים להגיע לעירם, ומי שלא בא למקומם - לא עשו לו שום נזק. וכתב הרמב"ן (בראשית יט, ה) שאצל הגויים לא מגיע עונש מיתה על מניעת צדקה וחסד לעזור לאחרים, ואפילו כשנעשית בצורה אכזרית. ולכן אם התנהגותם של אנשי סדום היתה בכל מדינה אחרת ממדינות העולם - לא היה מחריב הקב"ה את עריהם, ולכל היותר היה מונע מהם את השפע הגדול שנתן להם. ורק בגלל מעלת קדושת ארץ ישראל, שאינה יכולה לסבול מניעת חסד באכזריות כזאת, הם נענשו בהריגתם ובהחרבת עירם לנצח.

לאור האמור, מובן שצדק אברהם אבינו כשהתפלל עבורם, כי הוא טען לקב"ה, שהרי הם לא עושים שום מעשה רשע למי שלא מגיע לעירם. ולולא קדושת ארץ ישראל, הרי למרות מעשיהם החמורים - לא היה מגיע להם עונש מיתה, וא"כ ראוי שיחוסו עליהם לפנים משורת הדין, אפילו אם ימצאו שם רק עשרה צדיקים במתכונת של "לוט הצדיק" שמבואר בתורה, ובפ' רש"י בפ' לך לך (יג, יא-יב) שהיה מתאוה מאוד לכסף, ולעריות, ואמר: אי אפשר לא באברהם ולא באלקו וע"ש.

ההבדל המהותי שבין אנשי סדום למחבלים הרוצחים

ולכן ברור שלא דומה מהות מעשיהם של אנשי סדום, לכל ממשלות הרשע וכנופיות הרצח למיניהם. כי רשעים אלו - הולכים ממקומם כדי להרוג אנשים אחרים חפים מפשע שלא עשו להם מאומה. וכ"ש שחמור הדבר, אם הם עושים זאת נגד היהודיים שהינם עמו של הקב"ה. לפיכך ודאי שהם בגדר רודפים שחייבים מיתה. וברור שאסור להתפלל שיישארו בחיים אלא אדרבה ישנו חוב להתפלל שהקב"ה יכלם במהרה מהעולם, וכנוסח התפילה שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה להתפלל בשמו"ע בברכת ולמלשינים "וכל אויבך [או אויבי עמך] - מהרה יכרתו".

ביאור חטאם "ומעלתם" של אנשי דור המבול

והנה ביחס לאנשי דור המבול, מעשיהם היו חמורים בהרבה מאנשי סדום. מאחר והם גזלו וחמסו ממון מאנשים אחרים, וכן גזלו נשים נשואות בעל כורחן לצורכי אישות. כמו כן, הם היו בכל העולם ולא רק בארץ ישראל. אולם מכיון שהם לא הרגו אנשים אחרים, אלא השאירו לאנשי העולם את חייהם, לפיכך למרות חומרת מעשיהם אמרו חז"ל, שנח היה צריך להתפלל עבורם לקב"ה שלא יחריב את העולם ע"י המבול, כשם שאנשי דורו לא מנעו מאנשים אחרים מלחיות. ולכן גם אנשי דור המבול, למרות חומרת מעשיהם, עדיין הם אינם בגדר "רודפים" שמצווה להורגם, כי לא הרגו, ולא רדפו להרוג אנשים אחרים. ואע"פ שישנו דין רודף גם כנגד מי שלוקח בע"כ נשים נשואות כמבואר במשנה בסנהדרין (עג). אבל כנראה שרוב אנשי הדור לא עשו כך אלא רק הנפילים הענקים, גם שברוב המקרים הם חטפו נשים שאינן נשואות, ורק בחלק קטן מהמקרים חטפו בע"כ גם נשים נשואות, והיה צריך להתפלל שהקב"ה לא יחריב את כל העולם בגלל מקרים בודדים אלו. ומעשי דור המבול החמורים לא דומים לממשלות וכנופיות הרצח שהורגות אנשים חפים מפשע, שכלפיהם ודאי שאסור להתפלל שיחיו, אלא אדרבה נצטוונו להתפלל שהקב"ה יכלם מהעולם במהרה.

כמו כן רואים במקרים רבים, ובפרט שכיח הדבר אצל בעלי תשובה, שלמרות שלא קיימו תורה ומצוות, ובמקרים רבים כך גם נהגו הוריהם, וכמה דורות לפניהם, אולם לפתע מבלי להבין למה, הם החליטו להתקרב ליהדות או שנחשפו במקום הנדח בעולם שבו שהו, להתעוררות יהודית שמחמתה הם התקרבו ליהדות וחזרו לבסוף בתשובה.

מסקנת הדברים

הליכות והלכות בדף היומי

הכספית, שההתחייבות הינה בלי נדר. מאחר וחמור מאד עגשם של המתחייבים בנדר וכל שכן בשבועה אם אינם מקיימים בשלימות כל מה שהתחייבו. 1

העלוו יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מענייני החידוק

גליון 27 שנה ב'

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

שהפקיר את עצמו לציבור ואף דהוריד מעסקו בתורה מ"מ נקרא איש האלוקים.

משא"כ נח שהתבודד עם עצמו ולא דאג לבני דורו נקרא איש האדמה ונתייחס המבול אליו כמו שכתוב כי מי נח זאת לי ובאמת גם בדורנו רואים בהנהגתם של גדולי ישראל שהפקירו את עצמם לציבור ושמעתי כמה עובדות בעיקר מגדולי ישראל שתקופת היאצ"ט שלהם הוא בתקופה זו המעשה בעיוה"כ שנכנס הגאון הרב לימן זצ"ל לחדרו של חותנו מרן החת"ס ומיד נתעלף, וכשהעירו אותו מעלפונו סיפר לו החת"ס שבעבודת הקודש בעיוה"כ זכה לגילוי אליהו והיה אש בתוך חדרו של מרן זצוק"ל וזה גרם לעלפונו של חתנו קרא החת"ס לבנותיו וביקש שיציעו שידוך ליתומה בעיר פרשבורג ואף שהיה לו באותו יום גילוי אליהו מ"מ ביקש החת"ס זכות ליום הדין לעזור בשידוך ליתום ויתומה וידוע שהחת"ס סובר שאע"פ שאדם עושה תשובה אם עושה ג"כ צדקה זה נחשב כתשובה מאהבה ואכמ"ל.

ועוד שמעתי על מרן האחיעזר זצ"ל שבעת פטירת בתו היחידה לפני הקבורה שהיה לו דין אונן והגיעה אשה עגונה לבקש היתר להינשא ועיכב את הקבורה כדי שיוכל לתת היתר כי אחר הקבורה יש לו דין אבל ואבל אסור בת"ת ולא רצה לעכב את ההיתר שבעה ימים, ועוד שמעתי על מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שנסע בלילה בשעה מאוחרת להשכין שלום בית ובאותו יום מרוב חולשתו נפל למשכב וקיבל אירוע מוחי, ומזה רואים כמה כל גדולי ישראל הפקירו עצמם בשביל עם ישראל ולמדו זאת ממשה רבנו כמו שכתוב וירא בסבלותם.

וב"ה זכינו למפעלו האדיר של ידידינו הרב משה בן שרה בניו-יורק ע"י שלוחו איש החסד והמעש רב יונתן חיים בן מלכה הי"ו התומך בכל הכוללים ואשר משמח מאות אלמנות ויתומים בכל ערבי חגים, יתן ה' ויזכה לראות נחת מכל יוצאי חלציו ויזכו לזיווגים הגונים ויזכה לראות פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

וגם בדורנו זוכים לראות את מפעל החסד האדיר של עונג שבת ויו"ט בראשות איש החסד והמעש הרה"ח ר' אפרים שטרן שליט"א אשר נכנס לחובות גדולים ושגור תמיד בפיו את המשפט בבן אדם שאין לו תשועה דעיקר הישועה של האדם הוא בבן אדם שאין לו, וכמה דמעות הוא מונע מאלפי משפ' בירושלים ביתר טלזסטון ובית שמש כל עש"ק וביותר בערבי חגים ובעיקר בע"פ ובמקום זה יש אלפי דמעות של מחה ובעיקר מאלמנות ויתומים ומאלפי בני תורה מכל החוגים וכמה מתנהג במידותיו של משה שכתוב עליו 'וירא בסבלותם', וכבר אמרו עליו גדולי ירושלים ובראשת מרן הגר"י פישר זצוק"ל בעל האבן ישראל' וכן שמעתי מתלמידי מרן המשגיח הגר"ד סגל שליט"א שהוא מונע אלפי גזירות כל שנה מחמתו, יתן ה' שיתקיים בנו ציון במשפט ושביה בצדקה.

ידוע דברי המשך חכמה בפסוק של נח איש האדמה מה שהביא בשם המדרש א"ר ברכיה חביב משה מנח שמשו נקרא איש מצרי ואח"כ איש האלוקים ונח נקרא איש צדיק ואח"כ איש האדמה. וכתב המשך חכמה דיש שני דרכים בעבודת השי"ת, עבודה אחת שאדם מתבודד עם עצמו ומייחד עצמו לעבודתו יתברך, ויש מי שעוסק בצרכי ציבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם ולפי מושכל ראשון נראה שזה שמתבודד עם עצמו יעלה מעלה מעלה וזה ירד ממדרגתו. והביא את דברי חז"ל שריב"ל שכח ס' הלכות בשביל שעסק בצרכי ציבור ובכ"ז מצאנו שנח התבודד ולא הוכיח את בני דורו ולכן אמרו שאף הוא ראוי לכליה שהוא צדיק רק לעצמו בכ"ז אחר שהיה צדיק ירד ממדרגתו ונקרא איש האדמה ומשה נקרא איש מצרי שהוכרח לגלות שזה מורה פחיתות הנפש הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת המצרי נקרא איש האלוקים. ובזה יישבנו מה דהיה קשה לי הרבה שנים איך משה רבנו סיכן עצמו להציל את אחיו שהיה מוכה מהמצרי הרי בזה סיכן את עצמו ומי יודע אם לא היה לו את הנס שנעשה צוארו כסלע אם היינו זוכים ליציאת מצרים ולקבלת התורה, ולפי המשך חכמה הנ"ל שכל הס"ד של משה שהגיע לתכלית השלימות כלשוננו הזהב של המשך חכמה וז"ל 'איש האלוקים שהגיע לתכלית השלימות מה שיוכל האדם להשיג הוא מחמת ד'וירא בסבלותם', ומזה רואים דאדם שנקלע למצוה שלא יעשה שום חשבונות על העתיד שלו אלא מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה והרבה מוסר אפשר ללמוד מכל הנהגתו של משה ואכמ"ל.

וכדברי המשך חכמה מצאתי ג"כ באור החיים הק' בריש פרשת נח וז"ל נח אמר למשה אני גדול ממך ומשה א"ל אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כח להציל את דורך, והוא אומר אלה תולדות נח נח לבד ולא זולתו כי לא היה בו תועלת לבני דורו ולא הועיל זכויותיו אלא לו עצמו וגמר בזה לשונו כי אם הוא לבדו ובניו שהם ענף ממנו ובשמו נכללים.

ומקור הדברים נמצא בספר הזוהר פרשת נח בתרגום ללשה"ק בשעה שאמר הקב"ה לנח ובאת אל התיבה לא התפלל נח על בני דורו ומש"ה נקרא המבול על שמו כמו שכתוב בנביא ישעיה כי מי נח זאת לי ויעויין בזרע שמשון על הפרשה שהביא את דברי הגמ' בתענית דף י"א בזמן שהציבור שרוי בצער לא יאמר אדם שלום עלי נפשי ואם עושה כן אינו רואה בנחמת הציבור ומזה רואים שאע"פ שעיקר גדולתם של גדולי הדור היה בלימודם כמו שכתוב ברש"י במדבר פרק ל"ג פסוק ל"ח משה אהרן ובניו וסמוכין דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לצדיק וטוב לשכנו שלפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, ומבואר מרש"י דכל עיקר טוב לשכנו של משה שהיה הוא מחמת שעסק בתורה מ"מ מבואר במדרשים הנ"ל שתכלית השלמות של משה היה מחמת

ועתה נבאר את ענין המבול ע"פ מה שראיתי בפירוש הכלי יקר ויותר בהרחבה בכתבי הרש"ר הירש זצ"ל שכל גדולי ישראל ובעיקר מרן אחיעזר זצ"ל כתב בהסכמתו שכל דבריו הם דעות נאמנות ומקובלות ע"פ חכמי התעודה. ויענין בפ' כלי יקר על הפרשה שכתב דכל הפרשה של התיבה עוסקת בענין מס' ט"ו כמו שכתוב ט"ו אמות מלמעלה וכן התגברות המים וכן מספר אורך ורוחב הכל זה מספר ט"ו דזה המתווך בין איש לאשה דהיינו שם י-ה ובלי זה אז נהיה מזה אש רח"ל.

וכתב עוד דכל הט"ו של שיר המעלות שחיבר דוד היה בזמן שכרה דוד השיתין שחשש כמו שדור המבול נענשו בתהום רבה מחמת עוון הזנות כך התהום יציף עלמא ואמר ט"ו שיר המעלות וכתב דיש ט"ו מעלות בין עזרת נשים לעזרת ישראל לומר שמספר ט"ו מתווך בין איש לאשה וידוע סגולה בדוקה מזקני ירושלים לזיווגים הגונים לומר ט"ו פרקי שיר המעלות בהדלקת נרות בעש"ק דזה מחבר איש לאשה בהשראת השכינה, ומזה רואים שכל סוד של השראת השכינה זה אם יש הפרדה בין עזרת נשים לעזרת גברים, וידוע על כמה מגדולי ישראל שלא רצו להגיד שהשמחה במעונו כשלא היה מחיצה בשבע ברכות בין עזרת גברים לעזרת נשים וכמו שמבואר בפוסקים.

ועתה נאריך קצת בתו"ד של הגרש"ר הירש זצוק"ל ונתחיל את דבריו עם מעשה ידוע שהיה משפ' שחיזקו את הילדים בשביעי של פסח בגודל הנס של קריעת ים סוף ואחד מבני המשפחה לא הראה שום התלהבות מהנס של קריעת ים סוף ואחרי חקירה ודרישה גילה שהוא לא מבין את הנס של קריעת ים סוף שהרי הוא למד חומש בראשית וראה שבעשרה מאמרות נברא העולם וכמו שה' ברא את הים לים והיבשה ליבשה כך בקריעת ים סוף שינה הקב"ה את הים ליבשה ומה יש להתלהב, אמנם צריך לדעת שעיקר החיזוק בקריעת ים סוף אינו במעשה הקב"ה דהקב"ה כל יכול אלא בקריעת ים סוף נתחדש דברי הרמב"ן בפרשת בא בתו"ד 'והנה מעת היום ע"ג בעולם מימי אנוש החלו דעות להשתבש באמונה מהם כופרים בעיקר ומהם מכחישים בהשגחה פרטית וכאשר ירצה ה' בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו יתברר לכל ביטול הדעות כולם כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוך מחדשו וידוע ומשגיח ויכול', ואחר שמחזק הרמב"ן בענין השגחה פרטית כתב 'ומן הניסים הגדולים והמפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרנו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבירנו יכריתנו ענשו הכל בגזירת עליון וזה הגילוי של קריעת ים סוף ללמד שכל העולם נמצא בהשגחה פרטית ומי שאמר לשמן שידלק יאמר לחומץ שידלק, וזה עיקר הנס של קריעת ים סוף'. ואחרי דברי הרמב"ן הנ"ל נעתיק את דברי הגרש"ר הירש זצ"ל בכל עניני המבול וז"ל דעד עכשיו כ"ז הקב"ה מתגלה לנו בשם אלוקים דהיינו שם של דין דהיינו

שסופר לנו שה' בורא את העולם מחוקקו ושופטו אולם במאורעות הנמשכים מזכירים את ה' בשם י-ה-ו-ה במידת הרחמים דבר ראשון התורה מחזקת אותו שנכנסים לתיבה שבעה שבעה מן הבהמה הטהורה דהיינו שענין הטהרה הוא בית קיבול את אור האלוקים וח"ו הטמא הוא אטום בפני ה', [ובזה מחזק מאד בענין שמירת הטהרה שצריך חיזוק גדול בפרט בדור יתום של חבלי משיח], אח"כ מדבר בענין מה שכתוב באנכי ממטיר מים על הארץ ההבדל בין אנכי לאני בכל מקום שכתוב אנכי ה' אינו עומד בריחוק מול ברואי אלא מתנהג עמהם באהבה וברחמים ואחר שהאריך בדבריו שכל המבול היה בלשון אנכי שזה הקירבה הכי גדולה של הקב"ה אל האדם אמר הקב"ה שאע"ג שהולך להגיע מות ואבדון לעולם אעפ"כ אני ה' לא שיניתי ועודני נוהג בחסד וברחמים בחיבה ובאהבה אל הכל גם הגזירה הרעה הזאת היא לטובת הכלל הגדול ביותר מושג זה שייך ע"י שם הויה שהוא שם של רחמים ועיי"ש דהאריך בכל פרט של המבול וסיים מה שכתוב ויהי לשבעת הימים שכל ענין המבול נתקיים כמו שאמר הקב"ה לנח שגם הפורענות של המבול הוא הכל מעל דרך הטבע ע"י השגחה אלוקית כמו ביציאת מצרים שכל פרט ופרט היה בהשגחה פרטית בניגוד לדעה הלא יהודית הרואה במבול תופעה טבעית. שנים שנים באו אל התבה הכל שלא כדרך הטבע גם המבול עצמו החל רק ע"פ ציווי השם ביום שהוא קבע.

ולסיום נאמר מה שסיים הגרש"ר הירש שכמה שהתיבה היתה בנויה אך אפילו אם היתה חזקה ביותר לא היתה יכולה לעמוד בפני המבול והסכנה היתה קרובה שהתיבה תתנפץ לרסיסים בפגיעתה באחד ההרים משום כך כבר מתחילה היתה זקוקה התיבה להשגחת ה' ולהגנתו, וידוע מה שאמר מרן החזו"א שבדורנו כדי שיתקיים דברי הנביא שקראנו בהפטרה בפרשת בראשית "כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא יבעך בך" ע"י שאנו נמצאים בישה"ק שהיא התבת נח של דורנו וכמו שבתבת נח לא היה יכול לעמוד מצד הטבע כמו שכתבנו כך הישה"ק אינם יכולים לעמוד בדרך הטבע וכמו שמפורסם בשם מרן הגר"ח שמואלביץ שעיקר מה שצריך לראות שארון נושא את נושאי. וכמה סיפורים יש איך שמרן הגר"א לופיאן זצ"ל רצה להכניס את נכדו לשיבת בריסק ולא היה מקום ומדד את חדר השיעורים וראה שגם היום אין מקום ואמר שכל השיעור עומד מעל הטבע כמו דורו של רבי יהודה בר אילעאי ששה מתכסין בטלית אחת ומזה צריך להתחזק בתחילת הזמן שיוצא בד"כ בפרשת נח להיכנס לתיבת נח ושם זה המקום הכי בטוח מכל מי המבול המשתולל בעולם ויתקיים בנו כי תעבור במים אתך אני כי תלך במו אש לא תכוה.

וגם לחזק את דברי הגרש"ר הירש זצ"ל שכל החבלי משיח שעוברים בזמננו זה הכל בלשון אנכי שהוא ברחמים גדולים ויתקיים בנו ברגע קטן עזבתך וברחמים גדולים אקבצך.

לזכות ידידי

איתמר בן חנה רחל
שמרבה תורה
בישראל

לרפואת החתן הבה"ח

יששכר דוב בן דינה חוה
שנמצא מחוסר הכרה
מש"ק וזמן חתונתו קרב

לזכות ידידי הרב יונתן

חיים בן מלכה הי"ו שכל
העלונים הוא בזכותו ע"י
ידידו משה בן שרה ומש'

לזכות ידידינו הרב משה

והרב רפאל חסן
להצלחה בכל העניינים
ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

נח גליון 76

עֵשָׂה לָךְ תִּבְתָּ עֵצִי גִפְרִי

התיבה האישית

ישנם כמה מסרים מרכזיים שלומדים בעלי המוסר ואנשי החינוך מפרשת נח.

כשיש מבול – בונים תיבה. בימים שבהם יש בחוץ השחתה, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, כי יצר לב האדם רק רע כל היום – יש לבנות תיבה כדי להגן עכל האדם מהרוע השוטף את הרחוב. בית המדרש והיכל הישיבה הם תיבת הנוח של דורינו – אומרים בעלי המוסר.

אולם לא רק תיבה ציבורית יש לבנות כשיש מבול ברחוב, כי אם כל אחד ואחד, כל יחיד, צריך לבנות לעצמו את תיבת הנוח של עצמו, להיכנס לתוך תיבה שיש בה גבולות וחוקים, שיש בה נקיות מהחושך ומהרוע הסובבים אותו.

התיבה האישית של האדם, יש לה ערך רב, כי היא תיבה המותאמת למידותיו של האדם, ליכולותיו, לאתגרים שעיימום הוא אמור להתמודד. בתוך תיבת הנוח האישית יכול האדם לבנות את עצמו, להינצל מההשחתה והרוע, להציל את עצמו ממבול, לצאת אל עולם חדש מתוקן ומאיר מתוך אותה תיבה.

תיבת נוח אישית אינה בהכרח התנתקות מהסביבה ומהחברה, הניסיון מוכיח שנערים שהתנתקו לחלוטין מהחברה ומהסביבה לעיתים נקלעו לבעיות מורכבות מסוג אחר, ההיבדלות וההסתגרות אינה 'שיטה חינוכית' מומלצת.

אולם תיבת נוח אישית אינה בהכרח התנתקות. אלא יצירת גבולות, מתי אני מדבר, עם מי אני משוחח ועל מה אני משוחח. מתי אני יוצא מהיכל הישיבה ולאיוו סיבה. מה המטרות שאני מציב לעצמי בהתפתחות האישית, ללמוד עוד נושא שטרם למדתי, לסיים ספר או מסכת או סוגיה, להתפלל כראוי ובאיזו שעה ובאיזה מקום, לא לאפשר לעצמי להיחשף לדברים ולנושאים שאינם ראויים או מתאימים למידות התיבה המגינה.

כשיש מבול – לעיתים אפשר ללכת למקום שאין בו מבול, אולם פעמים רבות הדרך היא לא לברוח, ויש מקרים שהמבול נמצא כמעט בכל מקום, והמשימה היא לבנות תיבה כדי להתגונן מהמבול.

התיבה האישית של האדם, היא המסגרת שבה הוא מבקש לחיות את חייו בכל היבט, ההגדרה העצמית שהוא מבקש לבנות לעצמו. תיבה אישית זו היא התבנית שבצורתה הוא מבקש לאפיין את אישיותו ואת עתידו. התיבה גם מגינה על האדם וגם בונה את האדם בעת ובעונה אחת.

ללא תיבה אישית, האדם עלול למצוא את עצמו נסחף ומיטלטל ללא שליטה בעולם שכולו מהמורות ומכשולים.

ובדרך הדרש, יש שדרשו את המילה 'תיבה' – מילה, להיכנס לתיבה היינו להיכנס למילות התפילה, כי בכל התמודדות עם היצירה עלינו לזכור כי אלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

המאמץ האישי, תיבת הנח, יחד עם התפילה, בוודאי יצילו את האדם מההשחתה ומהמבול, התיבה האישית תעניק לאדם את תבנית חייו כפי שהוא שואף ללא חשש להיסחפות בגלי העולם ללא שליטה.

^ ^ ^

נַח אִישׁ צַדִּיק תָּבִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ

צדיק מול חולשות הדור

במקביל לשבחים הרבים לצדקותו של נוח, הדגשת התורה את המילה בדורותיו מביאה את דברי חז"ל לדורשים לשבח והדורשים לגנאי.

יש קיצוניות מודגשת מאד במחלוקת זו בין הדורשים לשבח לבין הדורשים לגנאי.

"בדורותיו – יש מרביתנו דורשים אותו לשבח: כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי: לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום"

לשיטת הדורשים לגנאי – בדורו של אברהם לא היה נחשב נוח לכלום!!! ואילו לשיטת הדורשים לשבח, לא רק שנוח היה צדיק מושלם בדורותיו – אלא שאילו הוא היה בדור אחר לא רק שהוא היה צדיק אלא 'כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר'.

פרשני התורה מרבים לעסוק באלו הדורשים לגנאי, מדוע לא היה נוח צדיק ביחס לדורות אחרים וכיצד יתכן שלאחר שבחים כה רבים שקושרת התורה לראשו של נוח יש שדורשים אותו לגנאי.

אולם הבה נעסוק לרגע באלו הדורשים את נוח לשבח וסוברים שבדורו היה נוח צדיק ואילו היה בדור אחר כל שכן שהיה צדיק יותר.

לשיטת רבותינו הדורשים את נוח לשבח, המילה 'בדורותיו' דווקא – מתמצתת את השבחים הרבים והחריגים שהתורה מקדישה לצדקותו של נוח.

נוח היה צדיק בדורותיו כי הוא התמודד עם האתגרים שהיה בדורותיו, הוא בנה ויסד את צדקותו בדברים שבהם היה דורו פגום, הוא למד כיצד לתקן את הדברים שבהם הדור היה נגוע, וכיצד להתמודד עם אתגרי התקופה שבה הוא חי.

והרי תקופתו הייתה התקופה של ההשחתה הגדולה והמוחלטת, כי מלאה הארץ חמס, ותשחת הארץ לפני האלוקים, ומבארים שההשחתה הייתה כה גדולה עד שהעולם עצמו כולל החי הצמח והדומם הפכו למושחתים ולכן היה צורך בתיקון של המבול שמשחית את כל הארץ עד ליסוד.

צדיק בדורותיו כמו נוח – לשיטת הדורשים לשבח הוא הצדיק המושלם שמנווט את עצמו בתוך עולם מושחת ובונה את משנת חינוכו ואת צדקותו מתוך הבנה ומתוך מבט לדברים שהדור נגוע בהם.

לדרוש לשבח

בתורת החסידות והמוסר, יש שדייקו בדברי רש"י, על מנת להביא את מסר החובה ללמד זכות על כל אדם, יש מרבתינו שדורשים אותו לשבח, ויש... שדורשים לגנאי.

על אלו הדורשים לגנאי לא כתב רש"י את המילה רבותינו. כי ההוראה והדרך אותה לימדונו רבותינו, היא לדון כל אדם לכף זכות ולדרוש תמיד לשבח.

תאמין בעצמך

הורים ומחנכים עמלים להביא את הילדים והנערים לאמונה בכוחם, בכישרונותיהם, ביכולתם להשיג הישגים.

יש שהילד לא מאמין די בכוחו בגלל אופיו, הוא אינו מאמין שיש ביכולתו להגיע להישגים. ויש שחוסר האמון נוצר כתוצאה מכישלון כלשהו בעבר להשיג יעד שהציב לעצמו.

מי שאינו מאמין בכוחו – לא יוכל להגיע להישגים, הן אם זה ילד צעיר או נער והן אדם בוגר. היכולת להתקדם ולהשיג הישגים בכל תחום, יסודו באמונה של האדם ביכולתו לממש את הפוטנציאל הטמון בו ולכבוש את היעד שהוא מבקש להציב לעצמו.

באופן נדיר שאיננו מוצאים כדוגמתו, התורה מעידה שוב ושוב על צדקותו של נוח.

בתחילת פרשתנו הוא מוגדר כצדיק תמים בדורותיו, את האלוקים התהלך נוח, ושוב בדבר ד' אליו "כי אותך ראיתי צדיק" "ונוח מצא חן בעיני ד'" ועוד בפרשתנו ובסוף פרשת בראשית.

לעומת זאת, אנו מוצאים בדברי חז"ל שמביא רש"י שיש הדורשים אותו לשבח ויש הדורשים לגנאי, יש אומרים שאילו היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לכלום! עד כדי כך. וכן בהמשך, כאשר מי המבול עומדים לשטוף את העולם והיה צורך להיכנס לתיבה, דורשים חז"ל "ואף נוח מקטני אמונה היה".

פרשני התורה מרבים לעסוק בסתירה מובנית זו, כדי להבין מה הייתה דרגתו של נוח ומה עומד מאחורי המחלוקת על צדקותו, ובכלל, מדוע אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

התפארת שלמה מראדומסק מביא הסבר מרתק להבדל שבין נוח לאברהם אבינו ואלו דבריו:

"ויבא נח ואשתו וגו'. ופירש רש"י, אף נח מקטני אמונה היה כו'. לכאורה יפלא לומר כן כאשר מכל מקום דבר ה' עמו פעם בפעם, ואיך יהיה מקטני אמונה?

אך הנה נודע כי שגגה גדולה היתה לו, שלא התפלל על הדור, אולי יועיל להציל אותם משחת. והחיסרון היה לו, שהיה בדעתו שהוא קטן בעיני ד' יתברך ולא עלה על לבו שיהיה הקב"ה חפץ בתפלתו, ולא האמין זאת שד' יתברך ישמע אליו ויעתר לו אחרי שכבר נגזרה הגזירה. אבל חשב בלבבו שזה יהיה נגד רצון השי"ת לבטל גזירתו.

והאמת הוא להיפך, כי זה חפץ ד' וזהו רצונו, שיהיה הצדיק מבטל כל הגזירות. וכמו שעמד אברהם אבינו ע"ה ואמר: 'חלילה לך מעשות כדבר הזה'. וכן משה רבינו אמר: 'למה יאמרו מצרים'. וכן הוא המידה

מתחילת בריאת העולם, כמאמרם ז"ל: בתחילה עלה במחשבה לבראו במידת הדין וכו' ושתפו מידת הרחמים למידת הדין".

לדברי התפארת שלמה, נוח לא האמין בכוחו, לדעתו הוא היה קטן בעיני ד' ולא עלה על ליבו שיהיה הקב"ה חפץ בתפלתו ולא האמין שד' ישמע לתפלתו.

ולמדים אנו על החשיבות הגדולה שהאדם יאמין בכוחותיו ויאמין ביכולותיו, וגם על כוח התפילה והאמונה בכוחה של תפילה.

אל יאמר אדם אין בכוחי, לא אצליח, אל ירפה את עצמו, אל יאמר אדם הקב"ה לא ישמע לתפילתי. אין מקום לענווה במקרים אלו. יאזור עצמו בגאווה ועוז של קדושה שיש ביכולתו להצליח ושתפלתו תתקבל.

אנשים רגילים לגמרי, לא גאונים, ולא כאלה שנולדו עם כישרון מיוחד, הפכו להיות מובילים בעולם כולו, יצרו מהפכות, הדהימו את העולם בדברים שהם יצרו.

כי הם האמינו בכוחם,

הם האמינו שהם מסוגלים ויכולים לעשות זאת.

יצר הרע של ילד קטן

ועוד בענין זה, שהיצר הרע מביא את האדם שלא יאמין בכוחו ומרפה את ידיו של האדם, תהיה חלש, לא יהיה לך כוח, אל תלך ללמוד, אתה לא מרגיש טוב, לא כדאי לצאת בקור הזה או בחום הזה, וכו' וכו'.

הובא בגיליון פנינים שהגאון רבי יוסף שלמה כהנמן מפוניבז' זי"ע אמר, את המשמעות האמיתית של הפסוק "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" הבנתי היטב באחת מביקוריי אצל הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע, וכך היה מעשה: פעם אחת נכנסתי ובאתי למעונו של החפץ חיים שבראדין ומצאתיו שעומד ומאכיל את בנו הפעוט אהרן, ילד זקוני, שישב באותה שעה על כסא גבוה המיוחד לתינוקות, ה"חפץ חיים ריצה את הילד פעם אחר פעם בקול מתחנן: אהרלה, אכול, אהרלה אכול, ואהרלה מתעקש וממאן לאכול.

לפתע היסב החפץ חיים את פניו אלי אחרי שהבחין בהיכנסי ויאמר: "היודע מר מדוע הילד איננו אוכל? זה היצר הרע שמפתה אותו לבל יאכל, והוסיף מיניה וביה, הלא מקרא מלא הוא מספר בראשית "כי יצר לב האדם רע מנעוריו", ובפירוש רש"י מנעוריו משנער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע.

וכי מה מסוגל יצר הרע לומר לילד כה פעוט? אלא, אל תאכל, תהיה חלש, לא יהיה לך כוח, תהיה ילד חולני ולא תלך ללמוד בחיידר..

וכי משהו אחר יכול יצר הרע להסית ילד רך בשנים, שעוד לא מחוייב בשום מצוה, ופטור מעונשין?

למשמע הדברים המשיך הרב מפוניבז' וסיפר – נתחייבתי ועל פני ריחפה בת שחוק קלילה של קורת רוח. ראה אותי ה"חפץ חיים" בחיוכי, ופנה אלי שוב בנימה של אדם המביא לדבריו ראיה ניצחת, רוצה מר להיווכח באמיתות הדבר, ילך נא לראות איך שהגוי השכן זולל וסובא (ווי אזוי ער פרעסט און זויפט), כי אותו יצר הרע המניא את אהרלה שלנו מאכילה, הוא גופו אומר אל הגוי אכול, זלול, יהיה לך הרבה כוח, תוכל להרביץ ולהרוג יהודים.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

פרשת נח תשפ"ב ♦ גליון תמ"ח

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

לענות קדיש לאחר הברכות

הנה אם שמע קדיש בין ברכות התורה לדברי תורה, יש אומרים (א"ה. עיין דעת תורה סי' מ"ז סעי' ו', וכך כתב בספר שיח הלכה סי' מ"ז ס"ק י"ז בשם הגר"א זלזניק זצ"ל) דיענה. והגאון דרך אמונה שליט"א (א"ה. עיין אשי ישראל פ"ו הערה ס"ג) קאמר דלא יענה. [וכן היה נלענ"ד].

והעירו (החתן רבי אליהו מאיר שליט"א) שיש עצה שיענה את הנוסח אמן יהא שמיה רבה ויאמר מיד לאחריו בתוך כדי דיבור "שלאמרו בין ברכת התורה ללימוד תליא בפלוגתא", וכך לא הוה הפסק דהרי הענייה עצמה הוה דברי תורה לאחר ברכת התורה.

א. דין דרבנן

הנה יש לעיין כיון דאומר רק דין דרבנן, אי מהני לברכת התורה דאורייתא. מיהו יש לומר דאמנת מקיים בזה מצות תלמוד תורה דאורייתא. [עיין מה שכתבנו בזה בגליון פרשת שמני תשע"ג].

ב. פסק הלכה

תו יש לעיין, דאיתא ברמ"א (סי' מ"ז סעי' ד') דגם בלא ברכת התורה מותר לומר פסק הלכה בלא נתינת טעם לדבריו. נמצא דדיבורו הנ"ל עדיין הוי הפסק.

אך יש לומר דבמכוין ללמוד שפיר דמי. [א"ה. עיין משנה ברורה (שם ס"ק ו') דאיידי דוקא לפסוק דין בין בעלי דינים דאין דרך לימוד, אבל ללמוד דין בספר בלי טעם מברך, דלא גרע מכותב. ואם כן נמצא דהכי נמי באומר פסק ומכוין ללמוד].

ג. לדון בעצה הנ"ל

הנה כעין עצה הנ"ל מצאנו בספר שיח הלכה (סי' מ"ז ס"ק י"ז בהג"ה) שהביא בשם הגר"א זלזניק זצ"ל, דכשהשליח ציבור מגיע לאמרו אמן, יאמר "וצריך לענות אמן יהא שמיה רבה", דזה נחשב ללימוד תורה, ויתכין שיוצא בזה גם ידי חובת תלמוד תורה וגם ידי חובת עניית אמן יהא שמיה רבה.

תו כתב דאולי לענין הלימוד מספיק בהמילים ו"צריך לענות", והאמן יהא שמיה רבה הוא כולו לעניית הקדיש.

והנה לדרך ראשונה דיוצא תרוייהו, לכאורה הוא הדין באומר בסדר הפוך "אמן יהא שמיה רבה צריך לענות", אמנם לדרך השניה אולי נמצא דלא מהני, דנימא דבדרך השניה הדר מיניה וסובר דאי אפשר בדיבור אחת שתי כוונות.

[יש לעיין דאי יתחיל בצריך לענות היאך יאמר אמן דהוי הפסק כמבואר בביאור הלכה (סי' קכ"ד סעי' י"א), אך באיכא ציבור שפיר דמי כמבואר שם].

ד. מתחילה לא נתכוין להוסיף כהנ"ל

הנה יש לעיין מהו באופן שענה אמן יהא שמיה רבה ובתוך כדי דיבור הוסיף כהנ"ל שזה בפלוגתא, האם מהני למפרע אע"פ שמתחילה לא התכוין לזה.

טעה בברכה שלישית

עובדא הוה בברכת התורה בבוקר שבברכת אשר בחר בנו אמר "אשר קדשנו במצותיו" במקום לומר "אשר בחר בנו", וחזר תוך כדי דיבור ואמר "אשר בחר בנו".

א. ספיקא דהגמרא בברכות

הנה מקום העיון, דכתב ברמב"ן (מלחמות, ברכות ו' ב' מדפי הרי"ף)

לימוד תורה בבני נח

ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן (י"א ל"ב) הנה איתא בקרא בסוף פרשת נח "וימת תרח בחרן". והקשה בתשובות רב פעלים (ח"ד סי' מ"ב) הלא אין מסיימין הפרשה בדבר רע. ותיירץ דכיון דאחר סיום הפרשה מברך העולה ברכת התורה שהיא תקנת חז"ל אנשי כנסת הגדולה והיא חיוב על אדם, לא חשיב סיום "וימת תרח בחרן" אלא ברכת התורה הוא הסיום, ואפילו שהחזן קורא והעולה מברך כיון דצריך להטות אזניו אל הברכה ולענות אמן והשומע דינו כקורא.

[והוסיף דמכל מקום הלומד שנים מקרא שאינו מברך אחר קריאתו כשיגיע לא יסיים וימת תרח בחרן וישתוק אלא יאמר פסוק א' מפרשה שניה שאחריה או פסוק א' ממה שקרא וגם כן יאמר אותו שנים מקרא ואחד תרגום].

חזינן דסיום הפרשה הוא ברכת התורה. ונביא כמה נידונים בדיני ברכת התורה:

סח בין ברכת התורה ללימוד

איתא בשולחן ערוך (סי' מ"ז סעי' ט') יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו, אין בכך כלום. [רק כתב דהנכון שלא להפסיק ביניהם וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה].

אמנם כתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ט) דרוב האחרונים פליגי וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצות או הנהנין, דאם הפסיק תיכף אחר הברכה צריך לחזור ולברך, [אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו], דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אחר כך על מה לחול.

יש לדון מה יעשה אם אירע שהפסיק אחר ברכת התורה:

א. לא יברך שנית

הנה כתב במשנה ברורה (שם) דאם אירע כן שהפסיק אחר ברכת התורה, לא יברך שנית, כיון שיש פוסקים שסוברין דאין צריך לחזור ולברך, אלא ייצא באהבה רבה וילמוד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו.

ב. עדיין לא אמר דברי תורה

אך יש לומר דבמשנה ברורה איירי דוקא באופן שכבר אמר דברי תורה לאחר שדיבר. אך אכתי יש לעיין מה יעשה אם הפסיק בדיבור לאחר ברכת התורה וטרם אמר דברי תורה, האם עכשיו יאמר דברי תורה.

ושורש הספק, דהרי בכל אופן יהא ספק איסור, דהרי אם יאמר דברי תורה, דילמא הברכה לא עלתה ואמר דברי תורה בלא ברכת התורה, משא"כ אם לא יאמר דברי תורה, דילמא לא היה הפסק ונמצא דעכשיו עושה שתהא ברכה לבטלה.

ג. לא יאמר דברי תורה

הנה לכאורה הדין נותן שלא יאמר דברי תורה, דהרי אם יאמר דילמא לא הוה ברכת התורה ועבר על החיוב דאורייתא דברכת התורה, משא"כ אם לא יאמר דברי תורה, הספק דילמא עבר רק על איסור דרבנן של ברכה לבטלה.

באמר דבר מעליא וחזר בתוך כדי דיבור, הוא ספיקא דגמרא ברכות (י"ב א') אם מהני חזרתו ולא איפשיטא. [מובא בדעת תורה למהרש"ם, ס"י קי"ד סעי' ו', בהגהת נכד המחבר].
מעשה אם נימא הכי, אם כן הכא דברכות התורה הם דאורייתא הוה ספיקא אם מהני חזרה תוך כדי דיבור.

ב. האם כבר יצא הדאורייתא

אך יש לומר דמכל מקום בתרתי ברכות הראשונות יצא את הדאורייתא, ואם כן אין כאן נידון של דאורייתא.
אך זה אינו, דאם השלישית לא עלתה לו הא הוה הפסק בין הברכה ללימוד ולא יצא ידי חובת ברכת התורה (משנה ברורה ס"י מ"ז ס"ק י"ט) ואם כן אכתי איכא כאן ספק בדאורייתא.

ג. ג' טעמים דליכא הפסק

אך יש לדון מטעם בגי' אנפי דאין לחשוש להאי הפסק:
א. יש לעיין במי שדיבר בין ברכת התורה והלימוד דמורינן ליה לחזור ולברך (משנה ברורה ס"י מ"ז ס"ק י"ט), אם הוא מן התורה. ויש לומר דאינו מן התורה. ואם כן אכתי הוה רק ספק דרבנן ואזלינן לקולא.
ב. יש לומר דאת הדאורייתא יצא בסיום של ברוך אתה ה' נותן התורה, דמן התורה לא בעינן מלכות.
ג. יש לומר דאשר קדשנו במצותיו הא יש לו משמעות ואינו מקלקל את הברכה מן התורה.

הלכך מכל הלץ היה נלע"ד דשפיר יצא עכ"פ בתיקן תוך כדי דיבור.

ד. שהה יותר מכדי דיבור

הנה יש לעיין כעין הני"ל, באופן ששהה יותר מכדי דיבור לאחר אמירת התיבות בטעות ולא סיים הברכה.

והנה למה שכתב בדעת קדושים המובא בדעת תורה (ס"י תקפ"ב סעי' ב') חשיב כתוך כדי דיבור כל שלא סיים את הברכה, אך אין דברי הדעת תורה מוסכמים. ונהי דבדרבנן יש להקל, אך הכא ברכת התורה הוה דאורייתא. אמנם לאור האמור [א"ה. לפי ג' טעמים הני"ל] הוה ספק רק בדיון דרבנן ואזלינן לקולא.

הכותב דברי תורה

הנה איתא בשולחן ערוך (ס"י מ"ז סעי' ג') הכותב בדברי תורה אע"פ שאינו קורא צריך לברך.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ד') דיש אומרים דהטעם דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. [תו כתב דיש אומרים דהטעם דכתיבה עדיף מהרהור משום דקעביד מעשה].

ויש לעיין מהו לכתוב דברי תורה לפני שמברך ברכת התורה באופן שחייב בברכת התורה רק מדרבנן:

א. ברכת התורה דרבנן

הנה לכאורה דברי המשנה ברורה הם רק אם ברכת התורה דאורייתא, אמנם אם חייב רק מדרבנן, יש לעיין אם רשאי לכתוב בדברי תורה, דהרי נימא דבכהאי גוונא ליכא הגזירה דשמא יאמר בפיו בשעת התכיבה, דהרי הוה גזירה לגזירה.

כגון לעיין הא דאיתא בשולחן ערוך (ס"י קל"ט סעי' ט') שאם קראוהו לקרות בתורה קודם שבירך ברכת התורה לעצמו, כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו, דלא גרע ממי שנפטר באהבה רבה. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ל"ב) דלא נפטר רק מברכת אשר בחר בנו לבד, ולאחר מכן צריך לברך עוד את שתי הברכות האחרות.

מעשה יש לעיין בכהאי גוונא אם רשאי לכתוב דברי תורה לפני שיברך שתי הברכות האחרות, דבזה ודאי ברכת התורה דרבנן, וכמו דחזינן (משנה ברורה שם ס"ק א') דבמסופק אם בירך יאמר רק אשר בחר בנו, שרק ברכה אחת היא מן התורה.

ב. ערוה דרבנן

שמעתי בשם הגאון אחד שליט"א דטעם הני"ל דהמשנה ברורה, אין לכתוב דברי תורה כנגד ערוה דגם התם יש לחשוש שיוציא תיבה מפיו. אמנם לעני"ד לכתוב תורה כנגד ערוה דרבנן, כגון שער של אשה שדרכה לכסותו (עיין משנה ברורה ס"י ע"ה ס"ק ה'), אין ראייה מברכת התורה, דבברכת התורה הגזירה אטו דאורייתא משא"כ הכא הוה גזירה לגזירה וכהנ"ל.

ג. אינו יכול לברך

הנה היכא דאינו יכול לברך השתא ברכת התורה, דאין

האיסור ללמוד רק מדרבנן, וכמו בהולך בבגד שאין לו ציצית, יש לעיין אם מותר לכתוב.

דאף אם נימא דבעלמא בחיוב דרבנן דברכת התורה מותר לכתוב, מכל מקום הך איסור דרבנן חמירא, דהרי גם מספק אסרינן, דהרי חזינן (ביצה ח' א') דגם כוי אין שוחטין ביום טוב כשאין לו עפר, מכיון שאחר כך לא יוכל לקיים המצוה דכיסוי הדם, אע"פ דבכוי איכא רק ספק מצוות כסוי הדם. שמעינן דהאי איסור דרבנן שאסור לבטל המצוה אע"פ שאנוס, הוה גם בספק ביטול מצוה.

שהה יותר מכדי דיבור

הנה איתא בשולחן ערוך (ס"י מ"ז סעי' ט') דאם הפסיק בין ברכת התורה ללימוד יצא, אך כתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ט) דאין כן דעת הפוסקים וסביר דחוזר ומברך.

ויש לעיין במי שבירך ברכת התורה, ולאחר גמר הברכה האחרונה שהה יותר מכדי דיבור ואחר כך אמר יברכך ה' וכו' מהו.

א. שהה הוה ספק

הנה כתב במשנה ברורה (ס"י ר"ו שער הציון ס"ק י"ג) דאם שהה יותר מכדי דיבור בשתיקה הוה פלוגתא אם הוה הפסק. וספק ברכות להקל.

והשתא בברכת התורה דכתב במשנה ברורה (ס"י מ"ז ס"ק א') שהיא דאורייתא להרבה פוסקים, אם כן בנידון דידן יש להחמיר, והוה כדיון ספק אם בירך ברכת התורה שכתב במשנה ברורה (שם) דחוזר ומברך ברכת אשר בחר בנו. [אבל שתי הברכות הראשונות אינו חוזר מספק].

ב. מדאורייתא בתורת ודאי

וכי תימא דחיישינן להסוברים דברכת התורה דאורייתא רק מספיקא דדינא, ואם כן הכא דאיכא גם ספק אם הוה הפסק אם כן אינו חוזר לברך.

אך חזינן דחיישינן דהוה מדאורייתא לא רק בתורת ספיקא דדינא, דהרי חזינן (שאגת אריה ס"י כ"ד, מובא במשנה ברורה ס"י מ"ז ס"ק א') דבספק אם בירך ברכות התורה חוזר ומברך, אע"פ שבאשה בברכת המזון אם זה ספק שקול, [נעין בביאור הלכה (ס"י קפ"ו סעי' א' ד"ה אלא) השיטות בזה] כתב הגרע"א (קמא ס"י כ"ה) דבספק אם בירכה אינה מברכת.

[מיהו כל זה בודאי כדי דיבור אבל בספק אם הוה כדי דיבור יש ספק ספיקא לקולא].

ג. ג' צדדים לקולא

אבל יש לחלק בגי' אנפי. א. יש לומר דכל זה בהפסיק בדיבור, אבל בהפסיק בשתיקה אף בהפסיק יותר מכדי דיבור מהני בברכת התורה.

ב. עוד יש לומר דאף אם נימא דלא מהני, מכל מקום הוה רק מדרבנן כמו בכל הברכות, אבל מן התורה לית לן בה, ואם כן שוב אמרינן ספק ברכות להקל.

ג. תו יש לומר דאף אם נימא דהוי ספק אם דאורייתא יש חסרון של לאחר כדי דיבור, אך יש כאן ספק ספיקא לקולא, דילמא כהסוברים דגם בדרבנן אינו מעכב, ואף לאוסרים דילמא דאורייתא לכולי עלמא אינו מעכב. וצריך עיון.

[והיכא דהפסיק בדיבור, יש לעיין אם רק מדרבנן לא מהני או אפילו מן התורה, דיש לומר דגרע משהה יותר מכדי דיבור. ולפי זה במסופק אם הפסיק בדיבור יש לומר דחוזר ומברך מפאת ספיקא דאורייתא].

ד. הולכים אחר ספריהם לבית המדרש

הנה אמרינן דמי שיוצא ידי ברכת התורה באהבה רבה, אף שמיד אחר כך קורא קריאת שמע מכל מקום צריך ללמוד לאחר התפילה, וכתב בביאור הלכה (ס"י מ"ז ס"ק י"ז) בשם אור זרוע דאם הפסיק בדיבור לא מהני.

והשתא יש לעיין בהפסיק יותר מכדי דיבור מהו, והנה בביאור הלכה (שם) מביא דכתב באור זרוע שההולכים אחר ספריהם להביאם לבית המדרש לא הוה הפסק, ואיירי שאינו מדבר, משמע דבשתק סתם לא מהני כיון דהוה יותר מכדי דיבור. ואולי לענין לכתחילה.

מסופק אם ישן חצי שעה

הנה כתב במשנה ברורה (ס"י מ"ז ס"ק כ"ח). דפליגי בפוסקים בהיה ער כל הלילה אם מברך ברכת התורה, יש אומרים דאין צריך לברך בבוקר ויש אומרים דצריך לברך כי קבעו חכמים ברכה

זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר. [ולפי זה הוה רק דרבנן]. וספק ברכות להקל.
ואם ישן מחצית השעה בלילה חייב בברכת התורה, והיינו בישן שינת קבע על מטתו.
ויש לעיין בישן בלילה ומסופק אם ישן חצי שעה, האם יברך ברכת התורה. ויש לעיין בזה בכמה גוונים:

א. מסופק אם חצי שעה בלילה

הנה אם ישן גם בלילה וגם ביום וביחד הוה חצי שעה, ומסופק אם היה חצי שעה בלילה, בפשוטו יש לברך, דהא אמרינן (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ה) דהישן ביום לא הפסיד אם בירך, ואם כן בכהאי גוונא ודאי יברך. ובפרט דשמעתי שיש מחכמי הדור דאמרי ששינת יום מצטרפת למחצית השעה אם התחיל בלילה, ובישן רבע שעה בסוף הלילה קודם עלות השחר ועוד רבע שעה ביום לאחר עלות השחר יש לברך. ועיין בספר אור לציון (ח"ב פ"ד אות ו') הובא בספר אשי ישראל (פרק ו' סעי' כ"ה). ועיין שם. [אך בספר "מי שהיה ניעור בלילה" אייתי בשם הגאון דרך אמונה דבעינן כל המחצית השעה בלילה].

והטעם יש לבאר, או דכיון דיש מחצית השעה חשיבא הרבע שבלילה קבע, או מטעם דהתחלת הקבע מושכת הכל.

ונפקא מינה בין הסברות, בישן רבע שעה קודם צאת הכוכבים ורבע שעה אחר צאת הכוכבים. [ובאמת זה גוונא דהאור לציון שם]. דלטעם הראשון גם הכא חשיב קבע, משא"כ לטעם השני, לא חשיב קבע, דהרי ההתחלה היה קודם צאת הכוכבים.

והנה יש לעיין כעין זה לענין קביעות סעודה, באכל מזונות בשיעור קביעות סעודה דחייב בברכת המזון, אך מחצית מזה היה טבל ומחצית אינה טבל, האם חייב בברכת המזון, ואע"פ שבשו"ג יש לומר דמברך גם על טבל, אבל נפקא מינה לענין זימון.

[והנה באכל פחות מקביעות ונמלך להמשיך ולא אכל באחרונה קביעות, מבואר (שולחן ערוך סי' קס"ח סעי' ו') דמצרפינן. ויש לחלק דהתם יש שיעור שלם של קביעות].

ב. ספק מתי נרדם

אך הנידון בישן רק בלילה ומסופק אם היה חצי שעה.
והנה אם יודע מתי נתעורר וספק מתי נרדם, יש לומר דאוקמה אחזקתיה דנרדם ככל המאוחר ואף דהוי עשוי להשתנות.
[ועיין בשולחן ערוך (יו"ד סי' ר"א סעי' ס"ה) גבי מקוה שרגיל להתחסר, והוא מתשובות הר"ן, ובדברי ביאור הגר"א שם, ועיין בשב שמעתתא (שמעתתא ג' פ"ט וילך באורך)].

ג. ספק מתי התעורר

אם יודע מתי נרדם ומסופק מתי התעורר, יש לומר דאוקמה אחזקתה שישן יותר.

והנה לענין שומת דברים, כתב בחזון איש (אה"ע סי' פ"ב ס"ק י') דאין לילך בתר חזקה דכל רגע מחדש מתחדשים הסיבות למחירים, אבל בשניה בפשוטו אינו כן, דהוא המשך של מצב הקודם ולא שכל רגע מתחדשות סיבות.

ד. מסופק באורך הזמן

אם יודע מתי נרדם ומתי הקיץ, ומסופק בהאי זמן אם הוא חצי שעה, בזה הוה ספק שקול.

כל זה כתבתי מסברא ולא אדע אם הדברים נכונים.

ה. מסופק אם קם ורואה שלא נטל ידיים

הנה במסופק אם קם בתוך מחצית השעה הזו שישן, והנה הוא רואה שהקערה לקבל מי נטילה יבשה, ומזה מבין שלא קם, דמעולם לא קם בלא ליטול, האם אפשר לסמוך על זה.

לכאורה הוה כדין "סירכיה נקט ואתא", דאמרינן (שולחן ערוך סי' ס"ד סעי' ד') לגבי קריאת שמע, שאם היה אוזו בוכתבתם ואינו יודע אם דפרשה ראשונה או שניה חוזר לראשונה, ואם התחיל למען ירבו ימיכם אין צריך לחזור ד"סירכיה נקט ואתא". [ועיין בפלוגתא ט"ז ושי"ד בדיני מליחה (ט"ז סי' ס"ט ס"ק כ"ד ונקוה"כ שם)].

אלא דנימא דהתם בדרבנן כד נימא דרק פרשה א' דאורייתא, אבל להסוברים דשתי הפרשיות דאורייתא יהא מוכח דאמרינן הכי גם בדין דאורייתא, אלא דנימא דמכל מקום אין ראייה לאידך מאן דאמר דרק פרשה א' דאורייתא. אך באמת ברכה לבטלה לרוב הפוסקים הוה רק איסור דרבנן, ואם כן יש לסמוך על הא דסירכיה נקט ואתא. אך יש לדון אם באמת יש לסמוך בנידון דידן על "סירכיה

נקט ואתא", דלחד גיסא חזינן (משנה ברורה סי' רט"ו סק"כ) דבברכות מחמירין אף בספק ספיקא לחיובא. אך לאידך גיסא חזינן דאלינן בתר רוב בברכות, דהרי אמרינן (ברכות נ"ג א') דבעיר שרובה ישראל מברך בורא מאורי האש. והשתא יש לעיין סירכיה אתי ואזיל למאי מדמינן.

בתחילה לא התכוין להמצוה

עובדא הוה באדם שרצה לברך אשר יצר ואחר כך ברכת התורה, והנה הוא שומע את עצמו שאומר ברכת התורה הברכה הראשונה, וכנראה מפאת שחשב לברך ברכת התורה לאחר מכן הנה שפתיו נעו ברכת התורה וגמר כל הברכה עד והערב נא.

[הנה בהא דנתקל לשונו אם הוא חסרון לענין לצאת בזה ידי חובת הברכה, עיין בביאור הלכה (סי' רס"ח סעי' ג').]

ויש לדון האם נימא דלא מהני מכיוון דמצות צריכות כונה, והרי בתחילת הברכה שאמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, לא התכוין להמצוה דברכת התורה אלא לברכת אשר יצר ואם כן היאך יצא ידי חובתו.

א. סגי בתחילת הברכה

וכי תימא דסגי בהא שהיה בדעתו לברך ברכת התורה לאחר מכן, אך לא פסיקא לי דסגי בכך, דאטו מי שחושב לאכול בציקות של נכרים ואחר כך מצה, וכסבור שאוכל עכשיו בציקות אלו והנה רואה שטעה ואכל המצה, האם נימא שיצא למאן דאמר דגם במידי דאכילה הכוונה לעיכובא.

ב. עיקר הברכה הסיום

העירו דסגי בכוונה להמצוה מלאחר תיבת העולם, דהרי לחד גסא בגמרא ברכות (י"ב א') עיקר הברכה הוה רק בסיום הברכה, דצריך לכוין להברכה הראויה רק בסיום.

אך לענ"ד לא דמי, דכיון דבעינן כוונה למצוות יהא דומה להתחיל לכוון בחצי הכזית השני של המצה. אך טענו דהכא עיקר הברכה היא הסיום. ולענ"ד אינו מוכרח.

ג. התחיל על דעת מעין שלש

אך לכאורה יש ראייה לדבריו, דאין בתחילת הברכה חסרון דכוונת מצוה, דהנה בביאור הלכה (סי' ר"ט סעי' ב') מבואר כעין נידון דידן בהתחיל הברכה על דעת ברכה אחרת, דאיירי התם בהתחיל על דעת מעין שלש ורוצה לסיים בברכת המזון, וכתב דתליא בבעיא דגמרא בפתח בדחמרא וסיים בדשכרא, ותקשי דהרי בתחילת הברכה אין כוונה למצוות ברכת המזון. אלא חזינן דסגי בכוונה בסיום הברכה.

ד. עכ"פ התכוין למצוה דרבנן

אולי יש לבאר דברי הביאור הלכה, דהרי כשהתחיל על דעת מעין שלש כוון למצוה דרבנן, והרי כתב בחלקת יואב (או"ח סי' ל"ג) דבסבר שחייב רק מדרבנן ובאמת חייב מן התורה שפיר דמי. [תו יש לדחות, דהא איכא דסברי דמעין ג' דאורייתא ואם כן מכל מקום חושב על צד זה].

אלא הנידון דברכת מעין שלש וברכת המזון המה שתי מצוות ולא יהני כוונה של מצוה זו למצוה השניה. אך יש לומר דבזה לית לן בה.

אך גם לפי ביאור זה בדברי הביאור הלכה, בנידון דידן דנתכוין לאשר יצר ואמר ברכות התורה נמי לא יהא חסרון דכוונה, דהרי עכ"פ התכוין למצוה דרבנן ולא איכפת לן שהתכוין למצוה אחרת. [א"י. לפי זה לא בעינן לחדש הנ"ל באות ב' דלא בעינן כונה אלא בסיום הברכה].

ה. מסקנה

הנה לענ"ד ראוי שיאמר והערב נא ואחר כך אשר בחר בנו ויאמר דברי תורה, וכמו דאמרינן (ענין שולחן ערוך סי' קל"ט סעי' טו) במי שקראוהו לעלות לתורה טרם שבירך ברכות התורה דסגי ליה באשר בחר, ואחר כך כיון דמספקא לן אם יצא בברכה ראשונה ישמע ברכה ראשונה מאחר. [ולכאורה סגי שישמע השנים הראשונות מאחר ויאמר תיכף יברך, דאם ישמע שלשתם איך יאמר אמן על השלישית לפני שלמד].

חיוב אשה בברכות התורה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' מ"ז סעי' י"ד) נשים מברכות ברכת התורה. ויש לעיין במסופק אם בירך ברכת התורה אם יוכל לצאת מאשה:

א. חייבות ללמוד דינים שלהם

הנה כתב בביאור הלכה (סוף סי' מ"ז) דאיכא פלוגתא אם

אשה יכולה להוציא איש בברכת התורה, דתליא אמאי נשים מברכות ברכות התורה, דבבית יוסף (סי' מ"ז) מביא דהטעם משום דחייבות ללמוד הדינים שלהם, ועוד דחייבות לומר פרשת הקרבנות. ומבואר בביאור הלכה (שם) בשם פרי מגדים דלפי זה יכולה להוציא איש.

ויש לעיין בעיקר הטעם, היאך יוצאת בברכת התורה את הלימוד של הלכות דידה כשאומרה "יברכך", הרי זה הפסק כשאין דעתה עכשיו ללמוד הלכות דידה.

ונצטרך לומר דכיון דמחוייבת בהלכות דידה שייכת לעצם התורה אע"פ שפטורה מתורה בברכת המזון. [והעירו דלדברי שו"ת בית הלוי [סי' ו'] אתי שפיר. ויש לעיין בספר אבי עזרי הלי' ת"ת].

ב. מברכות על מצוה שהזמן גרמא

אך בביאור הגר"א (שם) כתב הטעם דמברכות מפאת דיכולות לברך על מצוות שהזמן גרמא. וכתב בביאור הלכה (שם) דלהגר"א לא יוכלו להוציא איש שהרי האיש חייב מעיקר הדין.

[ולטעם זה תיקשי סתירת המחבר שפסק לענין ברכת התורה (סי' מ"ז) דנשים מברכות ברכות התורה ולענין שופר (סי' תקפ"ט) דנשים פסק

ענינים שונים

דאין מברכות על שופר מכיון דהוה מצוה שהזמן גרמא]. והנה בדעת הגר"א יש לבאר דלא ניהא ליה בהטעם דהבית יוסף דמחוייבות לדעת את הדינים שלהם, דהרי אין זה מצות תלמוד תורה אלא רק הכשר. אך דעת הבית יוסף דזה לא קשה דהא סוף סוף צריכים ללמוד.

ג. היאך קיימא לן לדינא

הנה להנתבאר דלענין להוציא איש תליא בטעמי הבית יוסף והגר"א, יש לדון אם לדינא הוה ספיקא דדינא כמו איזה טעם קיימא לן.

ונפקא מינה דבמסופק אם בירך ברכת התורה יוכל לצאת מאשה מדין ספק ספיקא, דספק אם כבר בירך, ואם תמצוי לומר דלא בירך, ספק אם אשה יכולה להוציא.

והרי זה כמו שכתב הגרע"א (גליון או"ח סי' קפ"ו סעי' א') באיש שמשופק אם בירך ברכת המזון, שיכול לצאת ברכת המזון מאשה מטעם ספק ספיקא, ספק דכבר בירך, ואם תמצוי לומר דלא בירך, ספק שאשה חייבת בברכת המזון מן התורה ויכולה להוציא.

בוצינא טבא מקרא

הנה עובדא הוה בראובן שיש לו מגורה לנסר עצים וסוחרים מנסרים אצלו בשכר, ושמעון סרסר אצל סוחרים עצים שקנו יער הסמוך לשם שינסרו העצים אצל ראובן, והם רצו לנסור במגורה אחרת הסמוכה לשם, ואחר הפצרות רבות עלה בידו של שמעון שינסרו אצל ראובן, ושמעון נשכר אצל סוחרים היער הנ"ל לשכיר חודש שהוא ישגיח ויקבל את העצים מהמובילים אותם מן היער להמגורה, וכעת תובע שמעון מראובן שכר הסרסור, [וגם טוען שראובן בעל המגורה ביקש מאתו כמה פעמים שישתדל אצל הסוחרים שינסרו במגורה שלו, והוא השתדל בכל עוז ואלמלא הוא לא היו מנסרים אצלו], אמנם ראובן משיב שמעולם לא ביקש מאתו שישתדל עבורו רק שמעון בעצמו השתדל שינסרו אצלו כדי שישכרו אותו למשיגה בעת קבלת העצים מן המובילים, וכן היה שנשכר אצלם והרוויח בזה.

א. בוצינא טבא מקרא

הנה איתא במשנה בכתובות בריש פרק הכותב (פ"ג א') דבאמר לאשתו "דין ודברים אין לי בנכסיך", יכולה למכור אבל פירות יש לו. ומקשינן בגמרא אימא איפכא, דפירת לא יהא לו ולמכור לא תוכל. ופירש רש"י, דאימא דמסלק נפשיה רק שלא יאכל פירות בחייה שהוא פחות שבכולן, אבל לא סילק נפשיה שהיא תוכל למכור, דהרי אם תמכור הרי מפסיד אף גוף הקרקע שהיה ראוי לירשנו.

ומשני בגמרא בוצינא טבא מקרא, והיינו דהאומר לחבירו קח לך מגינתי "בוצינא" שהוא דלעת קטנה, או המתן עד שיגדילו וקח "קרא" שהוא דלעת גדולה, טוב לו ליקח הקטנה מיד כי לא ידע מה יולד יום. אף כאן חביבה עליו אכילת פירות של עכשיו שהוא ודאי, מלהפסיד הכל במכירה, שאינו מיד אלא רק לכשתמכור ושמא לא תמכור.

ב. כונתו על הסרסור שהוא ודאי

לפי זה כתב בדובב מישרים (ח"א סי' מ"ב) דהנה קיימא לן (עין ברמ"א חו"מ סי' רס"ד סעי' ד') דהעושה בשביל חבירו, אמרינן דחבירו חייב לשלם את טרחתו, ואם עושה בשביל שניהם, אינו חייב, כגון אם מכבה אש רק בשביל חבירו, חבירו חייב לשלם לו, אבל אם מכבה בשביל שניהם פטור.

אמנם קאמר בדובב מישרים דעובדא הנ"ל, בעל הבית אינו יכול לטעון שהסרסור עשה גם לעצמו שיקבל שכר הפיקוח, ואם כן פטור לשלם לו על התיווך, דזה אינו, דבגמרא הנ"ל שמעינן דאין אדם מניח את הודאי בשביל הספק, והרי לא בטוח שיקחנו למפקח, ואם כן

אומדנא דמוכח דעיקר כונתו על שכר הסרסור שהוא ודאי ולא על שכר הפיקוח שהוא ספק.

ולפי זה באופן דודאי יקחנו להיות מפקח, לא יוכל לתבוע עבור שהביא לו את הפועלים, דאמרינן דכונתו גם לעצמו.

ג. לחלק בן הפסד לריוח

הנה לפי זה יש לעיין מהו כשמכבה אש שודאי תאכל את נכסי חבירו, וספק אם תאכל שלו. ולכאורה לדברי הדובב מישרים יוכל לתבוע כסף על הכיבוי, דאמרינן דעיקר כונתו להציל את של חבירו, דחבירו ודאי הפסד אבל שלו רק ספק הפסד.

אך יש לחלק בין הפסד וריוח, דלענין הפסד ודאי דגם בספק ידידה חושב על עצמו, משא"כ לענין רווחים אינו חושב על הספק.

ד. כמתנה בהדיא

הנה לפי זה במי שתיווך דירה מן מוכר וקונה והתנה שהוא יערוך את החוזה ויקח הכסף עבור עשיית החוזה לא יוכל לתבוע שום תיווך. אך כמדומה שאין הדין כן. ויש לומר דהיכא דידעינן שנטולין כסף על התיווך הוה כמתנה בהדיא.

ה. שתי אבידות

הנה יש לעיין מהו כשיש שתי אבידות, אחת זולה וודאי ישיבנה לבעלים, ואחת יקרה וספק ישיבנה לבעלים.

והנה אם הוי השתי אבידות משני אנשים, לענ"ד ישיב את הזולה דהיא ודאי מצוה משא"כ היקרה רק ספק מצוה, ואע"פ שבהיקרה מקיים יותר מצוות, דהרי בכל פרוטה יש לומר דהוה מצוה, מכל מקום ודאי מצוה עדיפא.

ולכאורה אף אם הם של אותו מאבד, הנה בזה נימא בוצינא טבא מקרא, וניחא ליה טפי בדבר הודאי.

אבל בזה אם היקרה הספיקית שווה עשרת מונים מן הזולה הודאית, הנה בשני אנשים אכתי יחזיר לודאי, אבל באותו אדם נימא דבזה ישיב הספק.

ואם מסופק אם של אותו אדם או של שנים, נמי יקח הספק, דיש כאן ספיקא שיקחנה.

ו. אדם שלישי

הנה היכא דיש אש, וספק אם תזיק את ראובן וודאי תזיק את שמעון, ובא לוי וכיבה, לכאורה יש לדון דיכול לדרוש שכר משניהם, [ואז יתבע מראובן לא יותר מהשומא כמה היה משלם למנוע ספק הפסד אף אם טרחתי ביותר], דדוקא לגבי ידידיה אמרינן דדעתו על הודאי מאשר על הספק, אבל לגבי אחרוני יש לומר דדעתו על תרויהו.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

הודעה נחוצה

מפאת תקלה טכנית לא נקלטו ההודעות בתא קולי במערכת "עמודי הבית"

משאירי ההודעות מתבקשים להשאיר שוב הודעתם במערכת:

0747962916 שלוחה 4

בעזרה"ת ניתן לקבל את הגליון מידי שבוע במייל:

L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 295
תשרי תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

ועמוד ישר תחת החוט, ויתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע. בחג עברנו לראות את העירוב, וראינו שהשתמש בעמוד עם חקיקה, וקשר את החוט בתוך החקיקה, באופן שההוראה בעירובים השכונתיים שלא להכשיר בצורה כזו, כי המשנ"ב נוקט להחמיר בה. על דבר זה לא חשבנו לומר לו, כמו עוד כמה הלכות שהיו יכולים לקרות בשינוי כלשהו.

החוט אינו בתוך החקיקה אלא קשור בעובה הדיבל

לעומת זאת ביקרנו בערב שבת חוה"מ בעירוב של חצר באזור אחר, ושם ג"כ השתמשו בעמודים כאלה, אך שם עשו לכך פתרון להכשירו גם לדעת המשנ"ב, ע"י שתקעו דיבל [וה"ה מסמר] באמצע החקיקה, וקשרו את החוט לדיבל בגובה בחלקו העליון, באופן שהחוט נמצא מעל סוף ראש העמוד, ובאופן זה כשר גם לדעת המשנ"ב.

התקנת העירוב ב"גינת המאה", ותמיכה בעירוב השכונה

לפני החג עבדו במוקד העירוב גם בהתקנת עירובים חדשים, ואחד מהם הוקם ב"גינת המאה" הוותיקה בבני ברק ברחוב הרב מלצר, שכעת חודשה ע"י העיריה, ואנשי החצרות הסמוכות, שרבים מהם נמנים על הציבור היקר שאינו מטלטל בעירוב השכונתי, התארגנו לעשות עירוב לכל הבנינים המקיפים אותה, על מנת שיוכלו בשבת לרדת עם הילדים לגינה, ופנו למוקד העירוב לערוך תכנית ולבצע את ההתקנה בצורה המקצועית והטובה.

יש לציין שלא בכל מקום נכון לעשות עירוב קטן סביב לכל קבוצת בנינים, אדרבה ראוי לחזק את העירוב השכונתי שיוכל להדר ולעמוד ברמה גבוהה ויציבה, במקום שכל אחד ידאג לעצמו לעירוב קטן, שברוב המקרים הוא מתיאש ממנו כעבור איזה זמן, וגם עושה אותו מקרשים שלא מחזיקים מעמד לאורך זמן, ורוב המשתמשים מטלטלים גם מחוץ לדבר הקטן שעשה. המטרה בעירובים הקטנים הם כאשר יש בהם הבדל הלכתי משמעותי, כגון כאשר בשכונה יש מחללי שבת שלא שכרו כולם ובעירוב הקטן כולם שומרי שבת, או כאשר בעירוב השכונתי יש רחובות שיש בהם דין רשות הרבים לכמה פוסקים [שהרחובות רחבים ט"ז אמה, ורק אין בהם שישים ריבוא, שראוי להחמיר ולא לטלטל בהם], ובעירוב הקטן אין חשש זה, [כגון שמדובר בחצרות וגינה שאין בעירוב רחוב רחב ט"ז אמה, או שהמקום סגור מג' רוחות במחיצות ולא בצוה"פ]. ובכל אופן חשוב לתמוך ולסייע ולבקש שיחזקו וישפרו את העירוב השכונתי המורחב, שהוא משמש את רוב הציבור שאינו מסתפק בטלטול לחצר הסמוכה, [וגם בני אותן משפחות המהדרות, משתמשים בדרך כלל בעירוב של כלל השכונה]. וזה בכלל צרכי העירייה שכולם חייבים בו, וכמו שפסק השו"ע בהלכות שכנים (ח"מ סי' קס"ב).

עירוב בבנין עם קומת עמודים, ודין פי תקרה

בגינה זו היה קושי לעשות עירוב, כיון שמדובר בבנינים ישנים מהתקופה שהיו בונים על קומת עמודים, כלומר שאין דירות ואין קירות בקומת קרקע, אלא תחתית הבנין פתוח מכל הכיוונים. כמו כן החצרות אינן גדרות, אלא יש רק מעט צמחיה קטועה שאי אפשר לסמוך עליה לעירוב כלל, [והיא רק יכולה להפריע כשהיא מחיצה תחת צורת הפתח]. וכן הגדרות החדשות שעשו לגינה נמוכות, ואינו בשיעור י' טפחים. לכן היה צורך לעשות את היקף העירוב על ידי הרבה צורות הפתח קטנות מבנין לבנין, ואף תחת הבנינים כיון שהם פתוחים מכמה צדדים. [ולא עשו היקף של עמודי עירוב סביב כל הבנינים, כי אין מקום שאפשר להעמידם כדן, וגם שאינם מועילים לדעת הרמב"ם המובא ב"י ש"ס ס"י].

צוה"פ בקומת עמודים, ולא פי תקרה במנוולש

והנה היו כמה שהעירו מדוע צריך לעשות תחת הבנינים צורת הפתח, הרי אפשר לומר דין "פי תקרה יורד וסותם", ונחשב שיש מחיצה בסוף התקרה. והנה באמת הדבר נכון, אלא שיש בו הרבה נזקים, עד כדי שאנו נמנעים מלהשתמש בו בעירובים הגדולים. הדבר הראשון שאין אמרים פי תקרה

חידושים רבים בבדיקת הסוכות ובמענה לשאלות

בפתיחת השנה החדשה, נישא תפילת הדרך, לכל השנה המעוברת, שה' יצליח דרכנו ומעשינו, לזכות את הרבים בלימוד ההלכה, ובעשייתה כראוי, וזהירות ושמירה מלעבור על כל פרטיה. שיהיה סייעתא דשמיא בהוצאת העלונים והספרים והחיבורים החדשים בעז"ה, ובשיעורים שהיו בכל המקומות, ובמענה נכון ומהיר לכל אחד, שנזכה לכוין לאמיתה של תורה, ולא יצא שום טעות ושום מכשול ח"ו.

בחודש תשרי עסקנו הרבה בכשרות הסוכות, הן במסגרת השיעורים, והן במענה ההלכתי בקו הסוכות ובקו של מוקד העירוב, וכן בבדיקת סוכות בפועל. הלכות סוכה הגיעו למערכת זו של העירובים, מפני שהרבה הלכות של מחיצות של סוכה, נלמדים מהלכות עירובין, כגון שיעורי עומד מרובה על הפרוץ, גדרי צורת הפתח, דיני מחיצה המתנדנדת ברוח, ועוד [ויש גם דברים שונים כמ"ש בגלינות הקודמים]. וכן מדידת שיעור החלק הנפסל מהגגונים והמזגנים של השכנים שבולטים מעל שטח הסוכה, ובדיקתם נעשית בעזרת המכשיר המיוחד לבדיקת חוטי העירוב.

בעקבות השאלות הרבות היו הרבה הלכות שהתחדשו ושאלות חדשות שהתעוררו, חלקם הובאו במסגרת השיעורים, וכן ערכנו גליון מיוחד הכולל שמונה מקרים שיש לדון בכשרות שיעור המחיצות וחיבורם, [גליון זה נשלח למנויים במייל ולא הודפס]. בימי חול המועד התקיימו בס"ד שיעורים במקומות שונים, והציבור ביקש להודות מאוד על הבהירות וההסבר המיוחד בביאור ההלכות בצורה מעשית, כפי שהורגלו בהלכות עירובין בס"ד.

עשיית עירוב לחצר במיוחד לחג הסוכות

בחג הסוכות יש גם ביקוש גדול להלכות עירובין, בחג זה יש הרבה אנשים שעושים עירוב לחצר, כדי לטלטל מהבית לסוכה בצורה כשרה ומהודרת בפרט שרבים מקפידים כל השנה שלא לטלטל אף בעירוב שבשכונתם, מחמת המחלוקת הידועה בדין רשות הרבים ברחובות שלנו (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"א), או מחמת מחללי שבת שגרים בשכונה ולא שכרו מהם בצורה טובה, וכן מחמת שאר בעיות המתחדשות בכל מקום לפי מצבו. ובחג הסוכות כאשר הסוכה בחצר, אי אפשר שלא לטלטל את המאכלים לסעודה, תינוקות, ושאר חפצים הנדרשים לקיום המצוה. ולכן אפשר לראות בחצרות שיש מגוון עירובים יפים עם רעיונות נחמדים, כל אחד כפי כשרונותיו לבנות ולאחר עירוב כהלכה.

אך מתוך הדברים מוצאים גם מקומות שלא נעשו כראוי, ועלינו ללמוד מהדברים כיצד להיזהר ולהימנע מהם. לפעמים שואל בעל החצר מראש מה הוא צריך לדעת כדי לעשות כדן, והתשובה אינה קצרה, יש הרבה הלכות בכל דבר, ובעיקר זה תלוי מאוד מה הוא החפץ שיחבר להשתמש בו, ומה המקום שירצה להעמיד אותו, לכל פרט יש את ההלכות שלו, ואי אפשר לחשוב מראש איזה פרטים יהיו נוגעים לו. רק אחרי שיעשה, יהיה ניתן לבדוק את מה שעשה ולהגיד מה נוגע לו, אבל מראש קשה לחשוב על כל הבעית שאדם שאינו יודע יכול לעשות.

קרב של סוכה שהחוט בתוך החקיקה שבראשו

נביא כאן דוגמה להלכה מסוימת שאינה שכיחה כל כך, אבל בחג זה היינו בשני מקומות שהשתמשו במצב הזה, אחד עשה טוב והשני לא. המשנ"ב (סי' ש"ס"ב ס"ק ס"ד) כותב לגבי הדין שצורת הפתח שהחוט אינו מעל העמודים, פסולה. אם הקנה שלמעלה [החוט] תחוב בין קנה לקנה, שחקק קצת בקנים [בעמודים] כדרך שעושים האומנים [כמו בראש עמודי פרגולה]. והעמודים עודפים למעלה מעל החוט שמונח ביניהם, מסתפק הפמ"ג ומצדד להחמיר. והחזו"א סובר להתיר. והנה בדרך כלל לא שכיח שיש בראש העמוד חקיקה כמו של עמודי פרגולה, אבל בחג הסוכות בעירובים הפרטיים מצוי שמשתמשים בקרטי סוכה ישנים, שיש בראשם חקיקה כזו כדרך האומנים, ולפי האמור אם מניח את החוט בתוך החקיקה, הרי לדעת הפמ"ג והמשנ"ב יש להחמיר שמצב כזה אינו נקרא מעל העמוד.

לפני החג קרא לנו אברך ת"ח ושאל איך לעשות עירוב לחצר שלו, בדקנו ואמרנו לו שיעשה צורת הפתח במקום אחד והשאר יהיה טוב. אמר האברך שהוא יעשה עם שני לייסטים מקרשי הסוכות, ושאל שהוא יודע את עיקרי הדברים, א"כ מה עוד צריך לשים לב במקרה זה. אמרנו לו שקשה לדעת באיזה קרב ישתמש ומה ההלכות שלו, אבל להקפיד שיהיה ממש על גבי,

במקום מפולש, שפתוח משני צדדים זה כנגד זה, אלא רק כאשר סגור עם מחיצה משני צדדים כצורת ר' (רמ"א סי' שס"א ס"ב). לכן בשכונה זו שהבנינים על עמודים ופתוחים משני כיוונים, אין אומרים בזה דין פי תקרה.

הראות בטיחות לעירוב שלא להשתמש בהלכות שאין ידועות

אמנם באופן שעושים בצד אחד צורת הפתח, נחשב כסגור במחיצה, ואז אומרים פי תקרה ברוח הרביעית לבד, וזה לא נקרא מפולש, [כן מבואר מדברי הרשב"א המובא בבה"ל שם], ולפי"ז אם בכל המקומות עושים צורת הפתח, אפשר שבמקום אחד יהיה רק פי תקרה ללא צורת הפתח. בעריכת התכנית הגיע ת"ח לבדוק אותה, וטען שאפשר לחסוך במקום אחד על פי החשבון הזה. אך מתוך הנסיון אנו מלמדים בעירובים של מוקד העירוב שלא לחסוך בדברים אלו, ונכון להשלים צורת הפתח בכל המקומות, ויש לזה כמה טעמים. אחד מהטעמים הוא, שאנשים יודעים להבחין בצורת הפתח, ושמים לב אם היא מתקלקלת, אם החוט נקרע או שהלחי נפל, משא"כ אם סומכים על פי תקרה, יכול להשתנת באופן הפוסל, ולא ישימו לב כלל. כגון אם ירחיבו את הדירה שמעל ויעשו מרפסת שכוללת, ואז התקרה שכוללת פתוחה משלש צדדים, שאין בה דין פי תקרה כמבואר ברמ"א שם וכן אם יעשו גגון קטן שממשיך את התקרה, ואין אומרים בסופו דין פי תקרה, מהטעם הנ"ל וגם מפני שהוא משופע (משנ"ב ובה"ל ס"ס שמי"). וכן ייתכן סיבות נוספות שישתנה הדין, לכן לא ראוי לעשות עירוב בצורה כזו.

במשך השנים ראינו הרבה מקרים שאנשים סיפרו שלפני כמה שנים הביאו ת"ח שאמר להם שמותר לטלטל בחצר הבנין, והם לא יודעים להסביר על סמך מה, ובינתיים שינו את הגדרות ואת החנינות, והם ממשיכים לסמוך שמותר לטלטל. והסיבה לכך, כי אינם יודעים לשים לב לשינוי בדברים שאינם מכירים אותם. לכן כדי להימנע ממצבים אלו, צריך שיהיה עירוב ברוח, לעשות צורת הפתח במקומות הפתוחים, ולהשלים גדרות במקומות החסרים, בצורה שיודעים לשמור ולפקח עליו. וזה נוגע גם להסתמכות על עומד מרובה על הפרוץ, וכן גוד אסיק, ועוד, שרק אם יש אחראי שמכיר את ההלכות ויודע להבחין במציאות המשתנית, אז יש אפשרות שהוא יסמוך על דינים אלו, ולא כשעושים עירוב לאחרים שאינם מתמצאים בנושא. הדבר הזה הוא כמו הוראות בטיחות שקיימות בכל דבר, למניעת מכשול בהלכה.

דיני פי תקרה כשמעמיד עמוד תחת תקרה או מרפסת

בעבודת העירוב היה צריך שימת לב להרבה הלכות, למרות שזה נראה פשוט למתוח חוט מבנין לבנין ולהעמיד לחיים תחתיו, בכל זאת בכל לחי היתה התלבטות מהו המקום המתאים, ובאיזה צורה לחברו. ולאחר החג עשינו סיור שלם לאברכים שלומדים כעת בשיעורים, ללמוד את כל החשבונות ההלכתיים והפרקטיים שהיו בהקמת עירוב זה. היו מקומות שהיה גדר או צמח גבוה באמצע החצר, והיה צריך להזיז את צורת הפתח שלא תעבור עליו. ובמקומות שהגדר פחות מכשיעור, מותר שצוה"פ תעבור מעליה. וכן היו מקומות שהעמדנו לגזום את העץ לצורך הקמת העירוב בצורה הטובה. כמו כן במקומות שיש מרפסת בקומה שניה, וכאשר מחברים את הלחי לבנין יוצר שיש תקרה מעל הלחי [שהוא העמוד], יש לחשוש לחומרא שמדין פי תקרה נחשב כרשות בפני עצמה, והרי זה כמו שהעמיד את העמוד בתוך חצר מוקפת מחיצות, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שלא עשה כלום. ואע"פ שאין כאן מחיצות ממש, מ"מ הוראת גדולי הפוסקים שגם מחיצה דרית מחלקת לענין זה, [מלבד עומד מרובה שכתב החזו"ש שאינו מחלק את צוה"פ].

לימוד הלכות העירוב בשטח לקבוצת השיעורים

אמנם באופן שהתקרה שמעל העמוד פתוחה מג' רוחות, הוראת הרבנים שמותר להעמיד את העמוד או הלחי תחתיה, כיון שבאופן זה ק"ל שאין אומרים דין פי תקרה יורד וסותם, [דלא כשיטת רש"י], ואפילו להקל ניתן לסמוך על כך, לכן כאשר רק המרפסת בולטת מקו הבנין, אפשר להצמיד את החוט והלחי מתחתיה, משא"כ כאשר הבנין מתרחב בצד אחד, ויש מחיצה למטה משתי רוחות, אין להעמיד את צורת הפתח באופן שהעמוד או הלחי תחת התקרה. [אא"כ כל הפתח תחת התקרה, שאז אין חילוק רשות באמצע הפתח.

צורת הפתח תחת התקרה כשפתוחה מג' רוחות

הרחקת הלחי מהקיר שלא יהיה תחת הבורג

עוד הלכה שנוגעת מאוד בעשיית צורת הפתח עם חוט המחובר לקיר, שרגילים לחבר בורג עם לולאה, כדי שיהיה קל לקשור את החוט וגם להחליפו בעת הצורך, והלולאה בולטת מהקיר כארבעה סנטימטרים, יוצא א"כ שהחוט מתחיל רק ממנה והלאה, ואם מצמידים לחי לקיר שעובי הלחי הוא 2-3 ס"מ, הרי אינו תחת החוט, אלא תחת הלולאה. ואין לומר שהלולאה היא המשך של המשקוף, דהיינו המשך לחוט, כמבואר בחכמת שלמה (בגליון השר"ע סי' שס"ג

ססכ"ו) שהטבעת שהחוט קשור בה אינה המשך של החבל, והלחי צריך להיות רחוק מהקיר כדי שיהיה תחת החוט ממש. מבחינה פרקטית כאשר צריך שהלחי יהיה רחוק מהקיר, הוא דורש צורת חיבור יותר מורכבת ולפעמים הוא פחות יציב, מאשר לחי שמוצמד כולו לקיר.

יש פתרונות נוספים למקרים אלו. יש אפשרות לעקם את הלולאה לאחר שהברגו אותה, שתהיה צמודה כמעט עד הקיר, [ולא לסגור אותה, אלא לכופף אותה לצד]. כמו כן יש מקומות שמקום הצוה"פ היא בסביבו שבקיר, ואז אפשר לחבר את הלולאה אחרי הסיבוב, והלחי צמוד לקיר אך בולט לצד. ובכמה מקומות השתמשנו בפתרון זה, אך יש בו חיסרון גדול שהלחי בולט מהקיר ויכולים להתקע בו וגם להפילו. אל שהיה צורך אחר להרחיק את צורת הפתח מחמת עמודי בנין שהיו באמצע ואכמ"ל.

סוכה שנבנתה תחת החוט של העירוב

דבר נוסף שהיה נוגע בעירוב הקטן הזה, והוא היה גם בהרבה עירובים בחודש זה, שבנו סוכה תחת החוט של העירוב. במצב כזה יוצא שיש רשות נפרדת תחת החוט, וגם אם היא אינה מקיפה את העמוד והלחי, מ"מ נוקטים לדינא שהיא מחלקת את הפתח ופוסלת את העירוב. אמנם יש כלל שדבר זמני אינו פוסל את העירוב, כגון מכונית שעומדת כל השבת תחת החוט, וכן פח ירוק או פח צפרדע שעומד תחת החוט, אע"פ שהם רשות היחיד בפני עצמה, אינם פוסלים את העירוב, [ע"פ המבואר בחזו"א ס"ס ע"א], והטעם משום שישוד הפסול הוא כי הדבר מחלק את מקום

לחי על חוט סוכה שנבנתה תחת החוט

הפתח לשני מקומות, ובכל מקום יש רק חצי פתח, אבל מכונית ופח וכל חפץ, אינו מחלק את המקום, אלא נמצא בתוך המקום, והמקום הוא אחד. לפ"ז הרי גם הסוכה היא דבר זמני לעשרה ימים או מעט יותר. מ"מ רבני זמנינו מצדדים להחמיר יותר בסוכה שהוא דבר הבנוי על הקרקע, ואינו מיטלטל, לכן יותר נראה לומר שהוא מחלק את המקום לשניים, והסוכה פוסלת את העירוב. הפתרון במקרים אלו, להעמיד לחיים על דפנות הסוכה מבחוץ, ואז הפתח מסתיר לפני הסוכה, ומתחיל שוב פתח לאחר הסוכה, והסוכה שבאמצע מחברת בין שני הפתחים ע"י הדפנות שהם מחיצה. [ויש לשים לב שהסכך לא יבלוט מחוץ לסוכה מעל הלחי, כדי שלא יהא גג המפסיק בי הלחי לחוט].

שאלה חדשה בסוכת נחלים שדפנותיה מבד

בשנה זו הגיעה אלינו שאלה חדשה, מאחד האברכים שלמדו במסגרת השיעורים ונהיה אחראי על העירוב בשכונת מגוריו, ובערב החג גילה שאדם העמיד סוכת נחלים מבד תחת חוט העירוב, והתקשר לשאול האם בסוכה כזו שאפשר להריה ולהזיז אותה שלימה, נוכל להתיר מהסברה שהיא דבר זמני שאינו מחלק את המקום כמו מכונית. אמרנו לו שיש בזה סברה, אך יתכן שבכל זאת נחשב כמבנה ולא ככלי המיטלטל. הפנינו את השאלה אל הגאון ר"מ לובין שליט"א, והוא הורה שכדאי להחמיר. [יש להוסיף לתועלת העוסקים, שבסוכה זו היתה לו בעיה לחבר לחי מבחוץ, כי המחיצה היא רק בד. ואמנם בהרבה סוכות יש ברזל באמצע או כמה פסי רוחב, אבל כאשר הם בתוך הסוכה והבד מבחוץ, אין אפשרות לחבר להם מבחוץ. הוא חזר אל מוקד העירוב ושאל הפעם מה הפתרון הפרקטי לחבר לחי. אמרנו לו שיקח קרש דק [לייסט] באורך שני מטרים [כגובה הסוכה], ויחבר אותו עם אזיקונים לברזל שלמטה מתחת הבד, ולברזל שלמעלה מעל הבד, ועליו יצמיד את הלחי. וכך הוא עשה.

לחי על הסוכה מבד, עם פתרון הלייסט

עוד יש לציין שבמקרה שהמחיצה של הסוכה מבד, הרי היא מתננדדת ברוח, ואין לה דין מחיצה. ואע"פ שבעל הסוכה מיקל לשבת בסוכה זו, אבל לצורך העירוב כדי לחבר בין שני הפתחים שמשני צידי הסוכה, אינו יכולים לסמוך על הבד למחיצה. אמנם כידוע יש מחלוקת בשיעור הנדנוד הפוסל לדעת המשנ"ב, וגם דעת החזו"א שאם קשור למטה ואינו מתרומם הרי הוא כשר למחיצה, אך למעשה התקבל שלא לסמוך על מחיצות הבד ועושים להם ברזלים או רצועות שהיה מחיצה ע"י לבד, וא"כ בסוכה שאין בה אלא בד, יהיה פירצה לעירוב בחלק של הסוכה. ויש לעיין אם אפשר לומר בזה ממה נפשך, שאם הבד כשר למחיצה, יש לחיים לפניו והוא מחיצה ביניהם, ואם אין לסוכת בד דין מחיצה הרי אינה פוסלת את הפתח. ואע"פ שהעמיד לחיים המסיימים את הפתח, מ"מ שמא גם ע"ז אפשר לומר שאם הסוכה אינה מחיצה כשרה, לא יהיו הלחים כצוה"פ נפרדת אלא כקנה בעלמא. ועיין בזה.

לאור הביקוש לפתיחת מסלולים נוספים לשיעורי העירובין למעשה, ייפתחו בעז"ה מחזוריים חדשים לקראת זמן חורף הבע"ט במהדורה מחודשת!
פרטים נוספים בעז"ה בגליון הבא. להרשמה 055-678-3323

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

כמה דברים. כשהגיע לנושא של פקוח נפש, שאל מה הכוונה. וכשאמר לו בשם רבינו זצ"ל, שאל אם רבינו אמר במוחלט או שהסתפק. למעשה הורה הרב אלישיב שכיון שרבינו לא אמר לעשות כך אלא רק דן בדבר, אין לעשות תקנה מספק. וזה עפ"י תשובת הריב"ש שאין לעשות תקנה מספק. ועל כן שינה את הנוסח שבמקרה כזה יוכל לדבר בדיעת ראש הכולל ושהיה יהיה לא ברבים כמו שנכתב במכתב שכתבו. והיה אז הדבר לאות שמרן הרב אלישיב מכריע על פי דעת רבינו. שאם אמר במוחלט יש לתקן וכיון שאמר בדרך אפשר אין לתקן מספק. עכ"פ כל הנוכחים באותו מעמד נוכחו עד כמה רבינו עומד על המשמר, שמירת צביון בתי המדרשות והכוללים והעמדת תלמידי חכמים.

*****

וברצונו להביא דברי חיזוק בענין שמירת 'קדושת בתי מקדש מעט' מאת מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, מתוך דרשת שבת תשובה תשפ"ב: ...קדושת בית הכנסת. צריך לחזק ההרגשה ש'בבית ה' נהלך ברגש', אנו מתפללים על בנין בית המקדש, אבל איך יבנה ביהמ"ק אם מזלזלים בקדושת ביהמ"ק? לא יתכן שבאים לביהמ"ק ומספרים שם את כל הנעשה בעולם. ולפני שנה וחצי בתחילת הקורונה נסגרו בתי הכנסת, ואח"כ היה חיזוק עצום בשמירת 'קדושת בתי הכנסת'. ובמשך הדורות היו הוכחות גדולות שהרבה נסים נתרחשו בזכות שמירת קדושת בית הכנסת, ובוודאי זו זכות עצומה לכל מי שמתחזק ומחזק בזה אחרים.

בירורי הלכה

ביהמ"ד נחשב ביתו.

ג. מקום שאומרים שם שיעורים קבועים כגון חדר שיעורים הוי ביהמ"ד. קפנדריא: בשו"ע סעי' ה', היו לביהמ"ד שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו. א. מקום שא"א להגיע אליו אלא דרך בית המדרש ליכא הך חומרא דקפנדריא אלא דמ"מ י"ל דהנכנס לצרכו צריך ללמוד מעט. ב. אם נכנס לביהמ"ד לקחת ספר, י"ל דהוי כצורך מצוה דמותר לעשותו קפנדריא כמבואר ברמב"ם ועיין ביה"ל. ג. אם נכנס ללמוד בביהמ"ד וחדר המעילים ממוקם פנימי לביהמ"ד, מותר לו להניח מעילו קודם שילמד ולא חשיב קפנדריא כיון דמטרתו שיוכל ללמוד ללא הכבדת המעיל. ד. ביהמ"ד שעשו אותו באופן זמני, בביה"ל (סעי' י"א ד"ה להשתמש) כתב שבתוך הזמן תשמישין כאכילה ושתייה מותר לעשות בהם, אבל חשבונות וכ"ש שחוק והיתול אין לעשות בהם, ע"ש. ודין קפנדריא לא נזכר, והגאב"ד דפוניבז' זצ"ל חשש בזה לאיסור. (והיה זה בזמן המלחמה בשנת תש"ח שהשיבה למדה בפרדס (ברמן) והתפללו בבית הארזיה, והיו עוברים דרך בית הארזיה למקום הלימוד). עליה שע"ג בית הכנסת: השו"ע סי' קנ"א ס"ב כתב, יש ליהדר מלהשתמש בעליה שע"ג ביהמ"ד תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם. ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. וברמ"א, וכל זה דוקא בביהמ"ד קבוע שנבנה מתחילה לכך, אבל בית שיחודו לאחר שנבנה לביהמ"ד מותר לשכב עליו. ובט"ז כתב, ונראה דכ"ש אם בשעה שנבנה ביהמ"ד נבנה בית דירה למעלה ממנו דשרי לדור שם דזה בודאי לא הוקדש כלל למעלה, אבל תשמיש של בזיון מאוד נראה דבכל גוונא אסור כגון עכו"ם או טנוף דהא בסי' נ"ה אמרינן דאלו מפסיקין לענין צירוף לענות אמן אע"ג דאין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כ"ש כאן דדבר מאוס יפסיק את התפילה של ביהמ"ד לעלות למעלה לשמים ע"כ אין לעשות כלל ביהמ"ד אם יש למעלה ממנו דבר מאוס וכו' ואני בילדותי הייתי גר בק"ק קראקא עם בני ביתי בבית מדרשי שהיה למעלה מביהמ"ד ונענשתי הרבה במיתת בניי ותליתי בזה. ובמג"א ע"ד הרמ"א שכתב שבית שיחודו לאחר שנבנה לביהמ"ד מותר לשכב עליו, כתב המג"א ומ"מ שומר נפשו ירחק מזה.

עם סיום ימי בין הזמנים והתחלת זמן חורף הבעל"ט ברצונו להביא דברי חיזוק בענין ההימנעות מהחזקת מכשיר הפלאפון בבית המדרש, ממרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל אשר חל ב'אסרו חג סוכות' יום פטירתו, הדברים נאמרו ע"י הגאון רבי אשר ברסליוער ראש כולל הר"ן ב"ב בהספד אשר נשא על מרן זצוק"ל, ונכתבו בספר 'וימת עבד ה' המלוקט בו הספדים על מרן זצוק"ל, ועומד לצאת לאור בעוד ימים ספורים וז"ל:

זכיתי לראות את גדולי העולם עד כמה חדרו על פלאפונים בכוללים, כשהתקנות יצאו משלושת הרועים, מרן רבינו, ומרן הגרמ"ל שטינמן והגרמ"ל לפקוביץ זכר צדיקים לברכה.

בשנת תשס"ג התכנסו גדולי ישראל יחד עם ראשי כוללים בבני ברק ע"מ לבצר את היכלי התורה ולתקן תקנות בענין השימוש בטלפונים ניידים בזמן הסדרים. ההתכנסות התקיימה בראשות גדולי ישראל, ורבינו נשא דברים והפתיע את הנוכחים כשאמר בתוך דבריו שיתכן שיש למנוע מלהגיע עם טלפון נייד גם במצב של פקוח נפש, ובמצבים כאלו יתכן שעדיף שהאברך ישאר בבית ולא יפרוץ את התקנה הנצרכת כל כך. בדבריו אלו חידד רבינו את חשיבות ההתכנסות והפעילות בעניין, שבזמן שנמצאים ב'כולל' לפרוש מהעולם במידה מסויימת, להיות 'בבית המדרש' כמסמרות נטועים. מכתב התקנות נשלח בהוראת מרנן למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וזכיתי להיות בחדרו הקדוש. הרב אלישיב עבר בעיון רב על התקנות ותיקן ושינה

מפסקי מרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל, ע"פ ספר 'חוט שני'

גובה בית הכנסת: איתא בתוספתא דאין בונין ביהמ"ד אלא בגובהה של עיר שנא' 'בראש הומיות תקרא'. ובגמ' בשבת י"א איתא כל עיר שגגותיה גבוהין מביהמ"ד לסוף חרבה שנא' 'לרומם את בית אלקינו' ולהעמיד את חורבותיו.

א. ביהמ"ד צריך להיות גבוה משאר בתים, ומבואר דלאו דווקא הבנין עצמו יהיה גבוה אלא אפילו אם הוא בנוי במקום גבוה.

ב. סגי במה שקצה העליון של הבנין גבוה, וכגון מעקה של הגג שהוא צורה של חלק מן הבנין הוא יהיה גבוה משאר הבתים. [ושאלנו למו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: מה הדין במעקה העשוי מסורגים שאין ניכר כלפי חוץ אלא ע"י התבוננות? ומו"ר השיב: דווקא אם ניכר שהוא חלק מהבנין].

ג. היחס של גובה ביהמ"ד לשאר הבתים היינו מקום השימוש שבבתים שלא יהיה גבוה מבנין ביה"מ, וע"כ מגדלים שאין משתמשים שם וכן גגות הבתים לא איכפת לן שיהיו גבוהים מביהמ"ד, ומזה נלמד שאין להשתמש בגג ביהמ"ד (ועיין עוד לקמן).

אכילה ושתייה לתלמידי חכמים: דעת המחבר בסי' קנ"א ס"א, דלת"ח הותר אכילה ושתייה בביהמ"ד ובביהמ"ד מדוחק (דהיינו שהיה מקום דחוק לתלמידים, משנ"ב), ודעת הרמ"א דבביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי, ודעת המג"א דלת"ח זהו תמיד דחק דאם יצטרך לילך לביתו לאכול ולשתות יתבטל מתלמודו. ובמשנ"ב ובשעה"צ כתב להקל כדעת הרמ"א ובצירוף דעת המג"א ע"ש.

א. אין להקל לת"ח שיחה בטילה בביהמ"ד (וכמבואר במשנ"ב קנ"א סק"ו) ואם צריך את חבריו לדבר רשות צריך לצאת לחוץ, אבל מותר לדבר לצורך מצווה כגון שמותר ללווה לפרוע חובו דהרי מקיים מצוות פריעת חוב. וכן מותר ליתן צדקה לעניים, אבל לעניים עצמם יש מקום לדון מה ההיתר לאסוף כסף בביהמ"ד, ולמעשה בוודאי א"א למונעם. [הוספת מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: ועיין ר"ן במגילה כח, ועיין עוד גמ' סוכה נא: במעשה דאלכסנדראי של מצרים].

ב. לדעת הרמ"א שמותר לת"ח לאכול בביהמ"ד (דחשיב כביתו) היינו אם לומד בביהמ"ד בקביעות (ולא רק בארעי), ומסתברא דה"ה אם לומד בכמה בתי מדרשות כולם נקראים ביתו, אבל אם לומד בביתו יתכן דאין

בהן נר שהוא לצורך גדול ואפשר ג"כ שדעת ב"ד מתנה בכך וכן בכל הדברים שנהגו להקל בדברים כאלו והוא מהאי טעמא.
א. הקורא עיתון או דברי חול בביהכ"נ מלבד מה שעובר על עצם כבוד בית הכנסת, אם קורא לאור שבביהכ"נ הו"ל משתמש באור נר ביהכ"נ לצורך חול.
ב. מה שמאיר מחוץ לביהכ"נ אם אינו ניכר שמשתמש לאור ביהכ"נ לא הוי זלזול ושרי.
ג. נרות ופנסים שונים המיוצרים עבור בתי אלילים, מ"מ הרי לא נשתמשו בהם הגויים ע"כ מותר להשתמש בהם.

חיזוקים בבתי הכנסת

לביהכ"נ עם פלאפון פועל ואפילו לא לדבר עימו דברי תורה. בליל ש"ק פ' במדבר תש"פ בו נפתחו שערי בית הכנסת, אחרי כמעט חודשיים של סגירה נשמעה שיחתו של המרא דאתרא שליט"א בביהכ"נ, בו הבהיר כי 'מורא מקדש' הוא תנאי להשראת השכינה וכפי שמצינו במתן תורה 'ויהי קולות וברקים... וקול שופר חזק מאוד ויחד כל העם' כי בלא יראה אין השראת השכינה ולכן נצרך שבכל כניסה לביהכ"נ תהיה ההרגשה של יראה בבית אלקים, והוסיף כי אף שההתחזקות היא של כלל הציבור, אך הדבר תלוי בכל יחיד ויחיד, שכל יחיד שמתחזק מחזק גם את כל סובביו וח"י להיפך, וכמו כן הוצבו מודעות עם דברי חיזוק בביהכ"נ בעניין שמירת קדושת ביהכ"נ. ובס"ד מאז ועד יום הזה חיזוק שמירת קדושת בית הכנסת נשמר ביתר שאת ונרגשת האוירה המרוממת בבית הכנסת. יה"ר שיזכו מתפללי ביהכ"נ זה ומתפללי שאר בתי כנסיות להתחזק הלאה בשמירת קדושת בתי מקדש מעט.

סיפור השבוע

להם 'יעמוד' הם לא מזדרזים, זה לא נכון, כשקוראים לעלות לתורה צריך לרוץ מיד. סיפר לי הרב אליהו שלזינגר רבה של גילה, שבילדותו היה מתפלל עם אביו בביהכ"נ 'הליגמן', וזה נחרט לו ההנהגה הזאת של כבוד התורה, איך שאבא היה רץ לעלות לתורה, וכך הוא הנהיג בביהמ"ד שלו.

• להגיע לבית הכנסת מוקדם - הכנה לתפילה

סיפר נכדו הרה"ג רבי יעקב ישראל קרליץ שליט"א, הוא תמיד הקפיד בכל תפילה לבוא לבית הכנסת כמה דקות קודם, לפחות עשר דקות רבע שעה ולפעמים אפילו יותר, כדי להתכונן לתפילה, והוא היה יושב במקום שלו ומתכונן לתפילה, בינתיים הוא היה מוציא מהארון שלידי כרך מהטור והיה לומד עד שמגיע הזמן של התפילה. לפעמים כשכבר היה יותר סמוך לתפילה הוא לא היה מוציא ספר מהארון, הייתי שואל אותו להביא איזה ספר בינתיים, הוא היה מצביע לי על הסיפור ואומר לי אני מתכונן לתפילה, לפעמים הוא היה לומד בהלכות שכתובות בסיפור, אבל רוב הפעמים היו רואים אותו מרוכז ומתכונן לתפילה, וכמוכן שהתפילה היתה בהתאם, הקריאת שמע שלו, כמו שכולם מספרים, שזה היה ממש מעמד של קבלת עול מלכות שמים. אני זוכר פעם אחת שהוא התעכב לפני שהוא יצא מהבית, זה היה כבר עשר דקות לפני מעריב, הוא עמד לצאת מהבית וראה את השעה, אז הוא אמר כבר איחרנו, שאלתי אותו שהרי הדרך לוקחת לכל היותר עשר דקות, אז אנחנו נספיק, הוא אמר לי צריך לבוא לתפילה לכל הפחות כמה דקות קודם, בסוף היה שם אחד מבני הבית שהציע שהוא יסיע אותו ברכב ואז זה יקצר את הזמן והוא יוכל לבוא כמה דקות קודם. וכך הווה. והוסיף לנו (לגיליונו) נכדו הגאון רבי נחום מאיר אוסטרון שליט"א, שהנהגה זו היתה קבועה אצלו תמיד, וזוכרו שבהיותו צעיר לימים שבת פעם עם סבו מרן זצוק"ל בשכונת מקור ברוך בירושלים, ומרן כדרכו קם מוקדם להתפלל תפילת שחרית כוונתיקין והוא הגיע עם סבו מוקדם מאוד לביהכ"נ כשהיה ריק מאדם. ובהזדמנות אחרת שמע מאחד השכנים מהבניינים הסמוכים לבית מרן זצוק"ל, שפעם אחת ראה את מרן בעוד ליל כשעה לפני תפילת שחרית הולך לבדו ברחוב, ניגש אליו ושאלו מה עושה הרב בכזאת שעה מוקדמת? ענה לו מרן, שהוא התעורר והוא מפחד לחזור לישן שמא לא יקום בזמן לתפילת שחרית ולכן החליט לילך לביהכ"נ מוקדם. והוסיף לנו נכדו שמרן זצוק"ל היה מאוד מקפיד על כבוד התפילה, והנהיג שהש"י יגש ל'עמוד' כבר החל מפסוקי דזמרה ולא רק בישתבח.

א. בית הכסא שמעל ביהכ"נ, בכדי שלא להשתמש בגג ביהכ"נ היה מקום לעשות שתי יציקות, אמנם לטענת הט"ז דדבר מאוס יפסיק את התפילה של ביהכ"נ לעלות למעלה לשמים אפשר דאין מועיל בב' יציקות.
ב. מקום שמשתמשים מע"ג ארון הקודש אפשר דמהני לעשות גג כפול עם חלל ביניהם כדי שלא להשתמש בגג ארוה"ק ואין צריך שתי יציקות אלא גג כפול ולמעשה צ"ע.

תאורת בית הכנסת: השו"ע בסי' קנ"ד סייד כתב אין מדליקין נר של הדיוט מנר של ביהכ"נ ויש מי שאומר דהנ"מ בעוד שדולקין למצוותן אבל כשצריך לכבותן מותר. וברמ"א, מיהו לא נהגו לזוהר בכך ומדליקין

בית הכנסת צא"י, רמת אהרן ב"ב

בית הכנסת זה זכה שמרן זצוק"ל כיהן בו כרב, ולהבחל"ח כיום מכהן מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א.

ימים ספורים אחר סגירת בית הכנסת בחודש ניסן בשנה שעברה, התנוססה מודעה על דלת בית הכנסת הסגורה **'תקנת בית הכנסת אין להיכנס לבית הכנסת עם פלאפון אלא כשהוא במצב מנותק לחלוטין'**, ובעוד בתי הכנסת סגורים נמסרה שיחה דרך הטלפון לבני הקהילה מאת המרא דאתרא מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א בקול משתנק על שמהשמים הגענו למצב שאין לנו את הזכות להיכנס לבתי הכנסיות ובתי המדרשות ולקדש שמו בעולם, ואם חו"ל אומרים ידו גשמים בחג דומה כמי ששפך לו קיתון על פניו, ק"ו כשאנו נמצאים במצב שכביכול הקב"ה אינו רוצה שנכנס ונקדש שמו בעולם, והכריז שהקבלה הראשונה לפני שחוזרים לביהכ"נ היא להשתדל מאוד להקפיד על כבוד ביהכ"נ ושלא להיכנס

הנהגות ממרן פוסק הדור בענין כבוד בית הכנסת ובית המדרש וצורת התפילה, מאת הספר **'וימת עבד ה'** שמלוקט בו הספדים על מרן זצוק"ל העומד לצאת לאור בעוד ימים ספורים.

• כיצד מחנכים ילדים בכבוד בית הכנסת

סיפר בנו הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, רב ביהכ"נ 'הליגמן' ב"ב. שכשהייתי ילד שוחחי עם חבריי בזמן התפילה, אחרי התפילה אמר לי רבינו, אל תבוא לבית הכנסת במשך חודש, אתה עדיין מדי קטן ולא יודע להתנהג כראוי. כך חנך רבינו באופן חיובי בלי לפגוע, וגם לתת את האתגר לרצות להיות גדול.

• כיצד צריך לקבוע זמני תפילות בבית הכנסת

סיפר מו"ר חתנא דבי נשיאה הגרמ"מ לובין שליט"א. ידוע שיש מחלוקת איך להכריע במחלוקת הגר"א והמג"א לגבי סוף זמן קריאת שמע, בספר חזו"א מצד כהגר"א ולא הכריע, אמנם יש שמועות שגם למעשה היקל בזה, שנתן שבחורים ימשיכו לישון עד זמן הגר"א. מו"ח זצ"ל מאד חרה לו דבר זה, לא יתכן שתהיה הנהגה של בן תורה לכתחילה כסוף זמן ק"ש של הגר"א - אף אם כך הדין. ואצלו בבית הכנסת לא נתן שיהיה מנין בזמן ק"ש הגר"א, כי היה ברור לו שהנהגה של בן תורה לא יתכן שתהיה באופן שלפי המג"א עובר בדאורייתא בכל יום. ובפרט שזה קובע את כל צורת הנהגת היום של האדם שצריכה להתחיל עם מה שכתב ברמ"א 'שויתי ה' לנגדי תמיד' ואילו ללכת לישון מתוך ידיעה שהולך לקום בזמן ק"ש המאוחר זה מטביע חותם לא ראוי על האדם. האמת נשארה אמת, לא התפעל מהטענה שהחזו"א עשה מעשה אחרת, [ואדרבה: אתה רוצה להיות כמו החזו"א?! תקום להתפלל כוונתיקין כמו שהחזו"א היה קם!].

• כיצד צריך להיראות 'כולל'

סיפר הגאון רבי נחום משה גוטנטיג שליט"א אב"ד בד"ץ ב"ב, כאשר בנו את כולל חזו"א היה ויכוח גדול כי הנדבנים רצו לעשות את זה יותר יפה, הוא התנגד הוא אמר שתלמיד חכם לא יכול להתרגל לחיים כאלה, בית כנסת כן אפשר לעשות יותר יפה, אבל כולל לא! כי תלמיד חכם צריך לדעת להסתפק במועט.

• עליה לתורה

סיפר בנו הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, ההנהגה שלו שאני זוכר מאז שהייתי ילד וכך היה תמיד, כשהיו קוראים לו לעלות לתורה הוא היה רץ לבימה, כיון שכתוב שצריך לרוץ זה כבוד התורה, יש כאלה שקוראים

לעילוי נשמת מרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים בן נחום מאיר קרליץ זצוק"ל

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת נח תשפ"ב

מ"הבל הבלים" ל"ה' אחד"

הרבה פנים למבול

כאשר אנו ניגשים ללמוד את סוגית המבול, אחד הדברים הראשונים שעלינו להבין הוא, שלמבול הנורא היתה יותר ממטרה אחת. למען האמת, כל דבר שעושה הקב"ה, כוונתו היא להשיג על ידו כמה תכליות, ולא רק תכלית אחת, וכמו שכתב רבינו הגר"א זיע"א (דברי אליהו שבת קל, א), "תלמידיו שאלו, מצוה שיש לה טעם, ובהמשך הזמן נתבטל הטעם, אם חיוב המצוה במקומה עומדת, או כיון שנתבטל טעמה, גם המצוה בטילה. והשיב... אף שהטעם בטל, המצוה אינה בטלה עולמית... אף במקום שכתבה התורה טעם המצוה, יש עוד טעמים רבים נסתרים, ואינו רשאי לעבור על המצוה."

וכפי שלדבר ה' שבתורה יש יותר מטעם אחד, גם דבר ה' המתבטא בהיסטוריה אינו שונה מזה. דעתו של הבורא יתברך גדולה עד אין תכלית, והיא כוללת בתוכה סיבות על גבי סיבות, מטרות על גבי מטרות, ולכן אם הביא הקב"ה חורבן גדול כל כך על העולם, אין ספק שהיו לו כמה וכמה כוונות בדבר.

טיהור העולם

ההבנה הפשוטה בתכליתו של המבול היא, שזה היה האופן שבו ביער הקב"ה את החוטאים מן העולם, וכמו שאומר הפסוק, "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנַי הָאֱלֹקִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס... וַהֲנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ" (בראשית ו, י-יג). העולם היה מלא בעושי רשעה, ולכן עשה הקב"ה מה שהוא עושה תדיר - הוא מטהר את העולם.

כן הוא הדבר בשריפת יערות. ידוע שלעתים פורצות שריפות-ענק המכלות אלפי עצים. על אף שהדבר נראה כחורבן, למעשה שריפות אלו מביאות תועלת רבה לעולם, משום שלעתים, כאשר העצים מזדקנים, למרות שהם נראים גבוהים וקסומים, ברבים מהם שורצים פטריות וחיידיקים. עצים אלו הופכים לקיני הדבקה, ובכל רחבי היער ישנם עצים המפיצים מחלות וריקבון אל עבר עצים וצמחים אחרים.

כאשר רואה הקב"ה שהסכנה מתפשטת ואינה מרפה, הוא שולח ברק המצית את היער ומשטח אותו. כעת היער טוהר; החיידיקים והפטירות הוכחדו, וקרקע היער חזר

להיות טהור ונקי. אמנם היער עצמו איננו, אולם באופן פלאי, זרעי העצים שורדים את השריפה, וכעת הם מתחילים שוב לגדול. הצמחים הגדלים כעת הם נקיים ובריאיים, ואין בהם כל חיידקים.

אם כן, ניתן בהחלט לומר שהמבול היה "שריפה" של גשם. הקב"ה טיהר את העולם מתושביו הרשעים; הוא שטף את יישובו של עולם שאמנם נעשה גבוה וחזק, אולם בו בזמן היה נגוע במחלה של התנהגות אכזרית ומרושעת. וכאשר הריקבון התפשט ממשפחה למשפחה, מכפר לכפר ומעיר לעיר, הגיע הזמן לשים לזה סוף, ולשלוח מבול שיחרב את העולם, ובכך יטהר אותו מריקבון.

מגפה תחת מבול

אולם למעשה יש כאן שאלה גדולה. משום שהקב"ה יכול היה לשלוח מגפה עולמית שתשמיד את בני האדם מעל פני האדמה, ולהשאיר את העולם עצמו ללא פגע. הלא ישנם מגפות המתפשטות במהירות ועוברות מאדם לאדם, ממשפחה למשפחה, ואז מעיר לעיר, ובדרך הורגות כל מי שנקרה בדרכם. מגפה כזו היתה יכולה להיות עונש הולם עבור דור המבול, מדה כנגד מדה, בדיוק כפי שריקבון החברה התפשט מאדם לאדם.

ובכך, יכולה היתה זו להיות מחלה שאינה משפיעה על בעלי החיים. מדוע היה צורך להשמיד אותם? ישנם מינים רבים של בעלי חיים שנכחדו במבול. חלק מהחיות העצומות ביותר של ימי קדם לא שרדו את אסון המבול. הדינוזאורים הושמדו כולם במבול. לכן מוצאים כמויות אדירות של עצמות דינוזאורים דחוסות יחד במקומות מסוימים, הנראים כאילו קברו אותם יחד. כך הוא גם אצל חיות נוספות, בסיביר ישנו בית קברות ענק המלא באלפי שלדים של "מסטודונים" [חיה ענקית, דמוית-פיל, שנכחדה]. ברור לכל שחיות אלו לא התאספו והחליטו לקבור את עצמם יחד; לא מדובר בבית קברות שבו אנשים קונים חלקות קבר. מציאות כזו תתכן אך ורק על ידי קטסטרופה אדירה שנחתה עליהם בפתאומיות.

גם המינים שכן שרדו בתיבה, מכל מקום, על כל זכר ונקבה שניצלו, אלפים רבים נמחו מעל פני האדמה. מדוע היה צריך הקב"ה להשמיד אותם?

אותם, ובשביל זה צריך שבני אדם יתעניינו בעולם. לכן נתן ה' את העולם בלבם של בני אדם.

אנשי דור המבול השתלמו בקיום הפסוק הזה בצורה יוצאת מן הכלל! הם עסקו בכל כוחם בבניית העולם שבו אנו חיים כעת. בשנים קדומות אלו של ההיסטוריה האנושית, פיתח האדם את כל הטכניקות הדרושות לנו לחיי היום יום. גם אם העולם התקדם מאוד מאז, הפיתוחים המודרניים בנויים בצורה כמעט מוחלטת על עבודתם של הקדמונים; הטכנולוגיה בת ימינו אינה אלא נס העומד על גבי ענק.

היה עליהם ללמוד כיצד לעשות שימוש באש; כיצד לבשל ולאפות וכיצד לייצר כלים. הם בחנו את עולם הצומח, את העצים ואת הפירות, כדי לפתח את מדעי הגינון והחקלאות. הם גם היו צריכים ללמוד כיצד לייצר אריגים. זה לא משהו שלומדים כבדרך אגב; גם לא לומדים את זה בדור אחד. יש צורך במאות שנים של ניסיון, שנים על גבי שנים של ניסוי והטעיה. לייצר בגדים זה דבר לא קל בכלל. האם אתם מסוגלים לייצר בגד? אין לכם מושג קלוש מה לעשות עם צמח כותנה או פשתן, או לחילופין עם צמר הנמצא על גבי כבשה! יש צורך לקחת את הכותנה, את הפשתן או את הצמר, ולהכין מהם חוטים. אח"כ צריכים ללמוד כיצד לארוג את החוטים יחד, ואז ללמוד כיצד לצבוע ולהלבין את האריג. אח"כ צריך ללמוד כיצד לעצב את הבגד. זוהי מלאכה מורכבת ביותר!

עד זקנה ושיבה

כיצד הם תפרו? הם היו צריכים להמציא את המחט ואת המספריים. זאת אומרת שהיה עליהם לפתח שיטות לייצר כלים ממתכת. דבר כזה לקח מאות שנות ניסיון של אדם בודד; נדרשו שנים רבות של מחקר ופיתוח גאוני כדי לשכלל אומנות זו. האדם זקוק היה ל"את העולם נתן בלבם" כדי למצוא שיטות חדשות כיצד להפיק מתכות מתוך עפר המחצבים, וכיצד לעשות בהם שימוש.

זוהי אחת הסיבות שאנשים חיו במשך שנים רבות כל כך באותם הימים - הקב"ה ניצל את שהותם בעולם כדי להכשיר את הקרקע לעתידה של האנושות; הם היו זקוקים לזמן כדי לצבור את כל הידע והניסיון הדרושים לפיתוח התהליכים והכלים שהעולם זקוק להם בכדי לתפקד.

אנו מבינים אם כן, שהטעם שה' ברא את העולם הזה כמקום המצית את דמיונם של בני האדם, הוא כדי שהעולם ימשיך לתפקד; כדי שבני האדם יהיו שליחי בבניית העולם הזה עבור הדורות הבאים. לאור האמור, נראה היה מתחילה שכוונת הפסוק בקהלת היא: "גם את העולם נתן בלבם - כדי שהעולם יתפקד לעד".

לא רק בעלי החיים הושמדו; גם האדמה עצמה הושחתה. אל לנו לשכוח כי מינים רבים של עצים וצמחים נשטפו על ידי המבול. פרדסים של פירות, שדות חיטה, שעורה ואורז - הכל הלך לאבדון. הזרעים אמנם נשארו לצוף על פני המים, ואחר כך הצליחו להצמיח שוב פירות, אולם ככלות הכל היה כאן ללא ספק חורבן איום ונורא. השדות והיערות נעלמו. הבתים נעלמו. ערים גדולות ועיירות קטנות - הכל הוכחד.

זהו דבר שקשה להבינו. מדוע היה צורך לטהר את העולם מהאדמה, הפירות והירקות? הרי בני האדם הם אלו שחטאו וקלקלו! הפרות והכבשים לא עשו דבר! מה עשו הבתים והשדות? זוהי שאלה גדולה עד כדי כך, שמכוחה מוכרחים אנו לומר שלמבול היתה סיבה נוספת, סיבה שתיישב גם את הקושיא הזו.

אהבת עולם

בכדי להבין את התשובה לשאלה הזו, עלינו לעיין מתחילה בדברי הפסוק בקהלת (ג, יא), "גם את העולם נתן בלבם". שלמה המלך מלמד אותנו כאן יסוד חשוב ביותר - שה' נטע בלב האדם אהבה לעולם הזה. העולם שלנו הוא עולם מלבב, ולכן כל באי העולם אוהבים אותו כבר מתחילת דרכם.

האם שמתם לב כיצד ילד קטן מוקסם מכל מה שמסביבו? לוקחים אותו לטיול בחיק הטבע, והטבע פשוט מרתק אותו. הדשא, העצים, הצרצרים והנמלים - אי אפשר לנתק אותו מהם.

אפילו הרחוב הפשוט והאפרורי מושך אותו. אתם זוכרים כיצד נתתם לילדכם לצאת לבד אל המדרכה בפעם הראשונה? הוא היה סגור ומסוגר בבית, וכעת הוא גדל קצת, אז נתתם לו לצאת לבדו ולשחק בחוץ. כעת נסו להכניס אותו חזרה פנימה - כנראה תזדקקו לסוס כדי למשוך אותו חזרה הביתה! אני זוכר כיצד כל אחד מבני, אחד אחרי השני, התאהבו ברחוב. מה כבר יש ברחוב הזה? הרי לא חילקו שם סוכריות, וגם לא משחקים למיניהם - זהו רק רחוב פשוט. בכל זאת, הוא מושך את הילדים, משום ש"גם את העולם נתן בלבם". אהבה זו איננה מסתיימת כאשר הילד גדל; במשך כל חייו, ה' נותן את העולם בליבנו.

ענקי הטכנולוגיה

אהבה זו אל העולם היא חלק מתכניתו של השי"ת. הקב"ה נטע אהבה זו בליבותיהם של בני אדם, משום שזוהי הדרך היחידה להבטיח שהעולם ימשיך לתפקד. בכדי שהעולם יבנה ויתפתח, הוא צריך לעניין את בני האדם. רק כך יהיו בתים וכבישים ורופאים ומכונאי רכב וחנויות מזון וביגוד וגשרים. גשרים אינם צומחים על העצים, דרושה עבודה רבה וקשה כדי לתכנן ולבנות

רשת עולמית

אולם, אם נמשיך לקרוא את סופו של הפסוק, נגלה כי שלמה המלך מלמד אותנו דבר אחר לחלוטין. הטו אוזניכם ושמעו את דבריו של החכם מכל אדם: "גם את העלם נתן בלבם" - מדוע נתן הקב"ה את העולם בלבם של בני אדם? מה היתה הסיבה לכך שהוא ברא עולם כל כך מעניין וקסום? "מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף" - כדי שהאדם יגלה את בריאתו של הקב"ה במלואה. השומעים אתם? יש כאן מלכודת! העולם הזה הוא רשת גדולה, שמחכה ללכוד אותך!

ברור שהקב"ה הכניס את העולם אל תוך דעתם של בני אדם כדי שיעסקו בעולם, וישפרו אותו עוד ועוד - זה פשוט; אולם שלמה המלך מלמד אותנו כאן סוד. ישנה סיבה חשובה עוד יותר מבניית העולם, והיא, שהשי"ת חפץ שהאדם יבנה את עצמו!

אבאר את דברי. הקב"ה ברא את העולם כמקום מעניין, כדי לנסות אותנו. הוא ברא את העולם **בכוונה תחילה** כמלכודת - האם תלך לאיבוד בתוך כל הדברים המעניינים הללו? האם תתעסק בעולם יותר מדי, עד שהוא יגרום לך לשכוח לשם מה הוא נועד?

הבונים הופכים למחריבים

וזה בדיוק מה שארע לדורות שקדמו למבול. הם בנו את העולם, אולם בעודם עושים כן, בעודם שקועים בבניית העולם, הם החלו לשכוח מבניית עצמם. העולם היה כל כך קסום, כל כך מעניין, ועובדה זו גרמה להם להפוך להיות "אנשים של עולם הזה". בעוד שכלם מתמלא עוד ועוד בעולם הזה, הם נעשו עסוקים כל כך בענייניו, עד שהם שכחו את תכליתם האמיתית בעולם - שאין שום משמעות אמיתית לדבר מלבד ש"ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף". הקדוש ברוך הוא! זהו הנושא היחיד שצריך להעסיק את שכלנו! עלינו להתעסק בעולם הזה, בוודאי, אולם לעולם אל לנו לשכוח את מי שאמר והיה העולם.

לכן הביא הקב"ה מבול על העולם. המילה "מבול" היא מלשון "הבל", המבול ההביל את העולם - הפך אותו להבל וכלום. העולם כולו התכסה בשמיכה של מים, והדבר גרם להלם מוחלט! מכל עבר, ראו רק כלום וכלום ועוד כלום! "להיכן נעלם הכל? העולם שפעם בלבנו תמיד, העולם שתפס את מחשבותינו יומם ולילה, העולם שעבורו חיינו - עכשיו הוא כלום!" היה זה לקח חשוב ביותר! קודם המבול, עינו של אדם היתה שזפת את הנוף המרהיב, את העצים, את גינות הנוי, את היערות ואת האנשים; והכל היה מעניין כל כך - עד שבגללו הם שכחו את התכלית האמיתית של החיים.

הכל שיש בו כלום

אולם כעת, בעוד נח ובני משפחתו, שמהם עתיד היה להבנות העולם החדש, מביטים אל עבר מרחבי הכלום וההעדר, הפרוסים לנגד עיניהם מכל עבר, הם הבינו כי בני הדור הישן השתגעו מרוב שהם ניסו להרוויח עוד ועוד ממון, וכעת כולם נמחו. הם היו עסוקים עד למעלה מראשיהם בגידול צאן ומקנה, וכעת הכל נמחה. לחלק מהם היו גינות נוי - וגם הם נמחו. רבים הם אלו שבנו בתים יפים, ארמונות ממש - הכל נמחה. היו גם ממלכות עם כח וממון רב; הכל אבד, הכל נמחק!

אנשים נלחמו זה עם זה עבור הממון. האחד טען שהשדה שייך לו, ואילו חבירו טען שהוא שלו. המלחמות הללו המשיכו לעתים דורות על גבי דורות. היכן הם האויבים שלך כעת? הם נעלמו ונכחדו! לאן נעלמו אלו שקינאת בהם? אבדו! היכן היא הפוליטיקה, המלכים, הנסיכים? הם נמחקו כולם. כל הטינה, העוינות, הקנאה, התחרות; הכל נמחה על ידי המבול.

כעת נעלמו מסיחי הדעת. לכן אמר השי"ת, "וְהָנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ" - גם האדמה לקתה במבול, יחד עם כל מה שעליה, וכל זה הוא כדי ללמדנו לקח, שכל מי שחפץ להצליח בעולם הזה מוכרח ללמוד: עלינו לחיות בתוך העולם הזה, עם כל ענייניו ועיסוקיו, אולם אסור לנו ללכת לאיבוד; אל לנו לשכוח שהעולם הזה הוא באמת כלום.

"האופן בו אתם רואים את העולם הזה כעת" אמר ה' לנח ולבניו, "כאשר הכל נעלם - זוהי האמת של העולם". המבול "ההביל" את העולם - הפך אותו להבל, כדי שנוכל לראות את האמת שלו. העולם הוא מקום יפה ומעניין, מקום קסום, עד כדי כך שהוא מסוגל להסיח את דעתנו, ולכן עלינו לזכור מי ברא אותנו ואת העולם בו אנו חיים.

עולם של טרדות

תכליתו של המבול לא היתה למען אותו דור בלבד; הוא מסופר בתורה כדי שנלמד ממנו כיצד לחיות. זהו לקח עצום ביותר - אם חפצים אנו להימנע ממבול בחיינו, אם איננו רוצים לבזבז את החיים כפי שעשו זאת דור המבול, עלינו להימנע מלהיות טרודים בעולם הזה, עולם שמעסיק את דעתנו בכל הנושאים מלבד אלו החשובים באמת.

המסילת ישרים (פרק ה), בבואו ללמדנו את הדברים המפסידים את הזהירות, והמונעים ממנו מלמלא את תפקידנו בעולם, כותב שאחד מהמכשולים הגדולים ביותר, ולמעשה המכשול הגדול ביותר לעלייתו של האדם הלא הוא "הטיפול והטרדה העולמית" - כהאדם עסוק בענייני עולם הזה. וכה הוא כותב: "כי בהיות האדם טרוד בענייני עולמו, הנה מחשבותיו אסורות בזיקי המשא אשר עליהם, ואי אפשר להם לתת לב אל המעשה".

המלאכה מרובה

כולנו עסוקים מאוד עם החיים שלנו, עד שאנו שוכחים מדוע בכלל הגענו לעולם. מהם העניינים החשובים בחיים? כאשר לומדים את ספר חובות הלבבות, וכן ספרים נוספים - מסילת ישרים ושערי תשובה, אנחנו מתחילים להבין שיש עולם שלם של חשיבה שנדרשת מאתנו. נדרש מאתנו להיות מודעים למציאות ה' בכל עת, ולשים לב להשגחתו הפרטית עלינו במשך ההיסטוריה של עם ישראל בכלל ושל כל אחד ואחד מאתנו בפרט.

עלינו לחשב בקביעות את חשבון נפשנו, ולהתבונן בחיינו. האם אנו צועדים בכיוון הנכון? האם אני נוהג כראוי כלפי רעייתי? כיצד אוכל להשתפר בנקודה הזו ובפרט הזה? האם אני מתעלה בתפילתי מדי יום, או שמא אני מבזבז את תפילתי בנענוע גופי ובמלמול מילים? תפילה ראויה דורשת דעת פנויה, שאינה עסוקה מדי. צריכים ללמוד את סידור התפילה.

יש לנו כל כך הרבה מה לעשות עם שכלנו, עם מחשבותינו, אלא שהמכשול התמידי של הטיפול והטרדה, מקשה על המלאכה. יש בעולם הזה כל כך הרבה מה לעשות, דברים משמחים, וכן דברים אחרים, כך שאנחנו פשוט עסוקים מדי בשביל לחשוב. וזו, מלמד אותנו המסילת ישרים, בעייתנו הגדולה ביותר. אין לנו זמן, ואין לנו יישוב הדעת לתת את תשומת הלב הראויה לדברים החשובים באמת בחיים. שכלנו עמוס בדברים כה רבים עד שאנחנו מתעלמים כמעט לחלוטין מעיקר העיקרים, הלא היא העבודת ה' שלנו.

נושא השיחה החשוב ביותר

תוכלו לבדוק את זה - דמיינו לעצמכם שאתם יושבים יחד עם משפחה חרדית נחמדה; נאמר שאתם יושבים סביב שלחן השבת יחד עם משפחתכם. באיזו תדירות מוזכר הקב"ה? איני מדבר על ברכות ותפילות - זוהי פורמליות, משהו שאין לכם ברירה אלא לומר. אולם בשיחה הרגילה, סוג השיחה המגלה מה באמת חשוב לאדם, בכמה מאותן שיחות, נמצאת עבודת ה' במוקד השיחה?

כאשר בני משפחה משוחחים יחד - אב ובנו, סב ונכדו, איש ואשתו, כמה פעמים בשיחתם עולה הנושא ששמו השי"ת? נדמה לי שתצטרכו להמתין זמן רב לפני שתשמעו עליו. על הכל תדברו, שכן זהו העולם אותו אנו חיים - ובינתיים, הנושאים החשובים של החיים נדחקים הצידה.

וכפי שלמדנו - הקב"ה תכנן כך את הבריא. "גם את העולם נתן בלבם" - הקב"ה ברא את העולם באופן שהוא יתפוס את דעתו של האדם, בכדי לבחון אותנו האם נשכיל לזכור אותו חרף כל ההתרחשויות שמסביבנו. הוא ברא את העולם כך, למען "לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף".

עולם ללא הפסקה

כעת נוכל להבין מדוע דברים רבים כל כך מתרחשים בעולמנו - ומדוע הם מתרחשים במגוון רחב כל כך של צורות ואופנים. מהרגע שנולד האדם, הקולות והמראות של העולם הזה חובטים בפניו, ואלה ממשיכים ללוותו במשך כל חייו.

חוויות העולם הזה ממלאים את ראשו ללא הרף. הגשמים והרוחות; הימים הנוחים, הקור והחום, קיץ, חורף וסתו. שמחות מכל הסוגים, חתונות, לידות, ובריתות; כל מיני אירועים, חלקם טובים, חלקם לא כל כך טובים. העולם הזה נמצא תדיר במצב של "משנה עתים ומחליף את הזמנים"; הוא משתנה ומתפתל ללא הרף - תמיד יש משהו שקורה.

החיים מלאים וגדושים בטרדות ועיסוקים! הפרנסה, המשפחה, השכנים, הארוחות. כל מיני חפצים וכל מיני תהליכים; מגוון רחב של פירות ומשקאות ופרחים ומקומות. דברים המתרחשים בחיינו הפרטיים; המאורעות המתרחשים ברחוב, ממש כאן בחוץ - מחאה כזו והפגנה אחרת. אפילו החדשות ממדינות רחוקות - הדברים האלה מתרחשים כל הזמן ומסיחים את דעתנו.

אנשים רבים עסוקים במחשבה אודות השונאים שלהם, וגם זה הוא חלק מהעולם שנתן ה' בלבם של בני אדם. אנשים מקנאים בחבריהם, ומבלים חלק גדול מזמנם בכך. לא תאמינו כמה אנשים משקיעים במעשים של עוונות כלפי האחר. נשים יושבות ומשוחחות על הכלה, על החמות, על הגיסה. לא יאומן איזו תנועה ערה קיימת בטלפון! כולם עסוקים מאוד עם החיים.

טרדת המקום על יושביו

אפילו התפקודים הבסיסיים ביותר, מציפים את דעתנו. כתוב במסכת סוטה (מז, א) ש"חן המקום על יושביו" - הקב"ה גורם לאנשים לאהוב את מקום מגוריהם. ככה זה - השכונה שלכם מוצאת חן בעיניכם. מדוע זה כך? אציע כאן שני טעמים. מי אני שאומר שני טעמים? אני רק מנחש. הסיבה הראשונה היא שהקב"ה הוא "חפץ חסד" - הוא רוצה לשמח את בני האדם, ולכן הוא גורם להם לאהוב את ביתם ואת שכונתם.

לא משנה באיזה רחוב אתה מתגורר, הוא ימצא חן בעיניך. אפילו אם משום מה יצא לך להזדמן לשכונה אחרת, שם ראית בית נאה ורחב ידיים, אשר נראה קסום כל כך, עד שאתה חושב לעצמך שהיית שמח לגור בבית שכזה, אולם כאשר תחזור הביתה באותו ערב לביתך הדל, תרגיש שאין כמו הבית שלך. חן המקום נמצא על יושביו, משום שהשי"ת רוצה לשמח אותך.

אולם ישנה סיבה נוספת, שהקב"ה רוצה שהבית שלך יעסיק את ראשך, וזהו חלק מהנסיון של "גם את העולם נתן בלבם", כדי לנסות אותך בחיי חיותך. לכן אנשים

קופסת המטבעות ומראה אותו לאורח. אלמוני הוא אספן בולים. ועוד ועוד תחביבים הממלאים את זמנם ואת דעתם של בני אדם.

ואם אין לו תחביב, הוא מוצא עיסוקים אחרים - מי שמכניס עיתון אל תוך ביתו, זה נותן לו עוד נושאים למחשבה - שבהם הוא יוכל לכלות את זמנו. יש גם שמחות משפחתיות וביקורי קרובים. לפעמים צריך ללכת לדבר עם השכן; יש אנשים שצריכים לריב עם השכן. תמיד תמצא משהו שיעסיק את מחשבתך - כל דבר, מלבד הדברים החשובים ביותר.

הבל על גבי הבל

ישנם רבים שלעולם אינם יוצאים מתוך הבלבול הזה; הם אינם מצליחים להשתחרר מחיי היסח הדעת של העולם הזה, עד שהם מגיעים לזקנה מופלגת, ואז, על ערש דווי, הם מביטים אחורה ושואלים את עצמם: "מדוע הייתי כזה כסיל? מדוע חיי עברו עלי מתוך היסח הדעת מהעולם שהכניס ה' בלבי? מדוע לא קרעתי מעל עצמי את אזיקי הטיפול והטרדה העולמית, ולא עשיתי משהו עם עצמי?"

בגלל הסכנה התמידית הניצבת בפנינו, הגיע המבול ולימד אותנו לקח חשוב ביותר - שהכל הבל. וכמו שכותב קהלת שוב ושוב: הכל הבל הבלים. הכל הוא הבל הבנוי על הבל אחר.

נושא זה חוזר על עצמו שוב ושוב בספר קהלת, עד שהדבר נראה קצת מפתיע. מדוע שלמה המלך עסוק כל כך בלעשות מהכל הבל? אמנם אנחנו מבינים שיש דברים שהם הבל. נסיעות ונופשים הם הבל. סוכנויות הנסיעות מנסים למכור לנו את ההבלים שלהם, משום שאין להם סחורה אמיתית למכור לנו. ספורט הוא הבל! הספריות מלאות במדפים על גבי מדפים של הבל הבלים. אומנות היא הבל! כיהודים חרדים - כולנו מסכימים עם זה, לכל הפחות כך אנו אומרים בפנינו. זה לא חידוש עבורנו.

הבל מחודש

אולם האמת היא, שכאשר מלמד אותנו קהלת שהכל הבל, כוונתו אינה רק לתחביבים וספורט ונסיעות ופוליטיקה ואומנות. הדברים הללו הם פשוטים! לא צריך את קהלת כדי ללמדנו שזה הבל. כל יהודי כשר יאמר לך שמי שעוסק במסיחי הדעת הללו מבזבז את חייו.

קהלת מלמד אותנו הרבה יותר מזה. הוא אומר **שהכל הבל**. ואנחנו שואלים: הכל הבל? ממש הכל? הבתים,

נוטים להתאהב בביתם. הבית נכנס אל תוך לבם, והוא מעסיק, מבלבל ומסיח את דעתם. תמיד איזה רעיון חדש: אולי כדאי להעביר את ארון הספרים לכאן, אולי כדאי לצבוע את הבית או להרחיב את המרפסת. נוכל לשתול שושנים בגינה הקדמית, ולבנות מקום בו יוכלו הילדים לשחק מאחורה. תשלומי השכירות והמשכנתא, גם הם מטרידים את דעתו. לא משנה מהו הנושא - האדם טרוד בכל מה שמתרחש בעולמו.

טרדה עסקית

הדבר נכון לא רק כלפי הבית, אלא גם כלפי עיסוקו של האדם. "אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב (קהלת ג, יא) את הכל עשה יפה בעתו, מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו" (ברכות מג, ב). הסנדלר שקוע בתיקון המנעלים; הנעליים הם עולמו, והם מסלקים משכלו כל מחשבה אחרת. ראשו של איש העסקים מונח בעסק שלו, השרברב חושב על הצנרת, ורואה החשבון רואה מולו רק מספרים. ראשו עסוק תמיד בלחשוב על דרכים חוקיות כיצד להימנע מתשלום מס. זהו תפקידו - לשמור על כספם של לקוחותיו מידה של הממשלה, והוא עסוק מאוד בזה.

גם חיי הנישואין מסיחים את דעתו של האדם. כאשר חתן וכלה נישאים זה לזו, ההתרגשות שבהכנות לחתונה והחתונה עצמה, גורמים להם לשכוח את התכלית. מיד לאחר החתונה, הדבר נראה כביכול הם ספגו חבטה עזה בראשם, ונדמה כאילו איבדו את הכרתם. לוקח שבועות, ולעיתים אף חדשים, עד שדעתם מתיישבת עליהם והם מתחילים להבין שכעת הם נשואים ושעליהם להתחיל לחיות חיים אמיתיים - לגדל יחד משפחה של עובדי ה'.

ברוך ה', לאחר זמן מה נולד ילד, ועמו עוד מבול של טרדות, והעולם ממלא את לבם עוד יותר. איחולי מזל טוב ומטרנה, טיטולים ועוד הוצאות. כל ילד שנולד, מביא עמו עוד עיסוקים וטרדות ברוך ה'. תשלום שכר לימוד, תשלום חשבונות, ועוד כהנה וכהנה. הילדים גדלים, מתחילים לחתן אותם, ופירוש הדבר הוא עוד עולם ועוד עולם הממלא את לבו של האדם. כעת ישנם חתנים וכלות, מחותנים ונכדים, נסיעות למונסי ולליקווד - העיסוקים פשוט אינם נגמרים.

גם כאשר יש לאדם זמן פנוי, הוא כבר ימצא עיסוק אחר שימלא את זמנו, וכך אף פעם אין לו זמן לעצמו. יש אנשים שמצאו תחביבים שיעניינו אותם. לפלוני יש אוסף מטבעות, ובכל פעם שמגיע אליו אורח, הוא מוציא את

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

שאני הוא זה שנמצא מאחורי הקלעים. כל עוד אתם זוכרים אותי, כל עוד אינכם מניחים לעולם הזה להסיח את דעתכם, אז העולם אינו הבל - זה אני!"

העולם הוא הבל הבלים רק אם אנחנו שוכחים את ה', אולם מי שמבין שהעולם כולו הוא דבר ה', הכל נהפך לדברים המזכירים לנו את השי"ת. ולכן, מי שמצליח להתגבר על ההבל של העולם המסיח את דעתו, ומצליח לחשוב רק על ה' אחד - אז הכל כבר אינו הבל.

החיים הטובים

זהו שאנו אומרים בוקר וערב: "שמע ישראל" - מה עלינו לשמוע? מהו הדבר החשוב ביותר? ה' אחד! זהו הדבר החשוב ביותר - לחשוב על השי"ת כל הזמן. כשאנו אומרים "ה' אחד", אין כוונתו רק לומר שהוא אחד ולא שנים, אלא הרבה יותר מזה. "אחד" פירושו שהוא הדבר היחיד בעולם ששווה לחשוב עליו! מי שחושב על דבר מלבדו, חושב על הבל.

אני מודע לכך שדברי יעוררו התנגדות. יש אנשים שאם תאמר להם את הדברים הללו, הם ילעגו לך. הם יאמרו שזה קיצוני ולא ריאלי. "עליך להיות יהודי טוב, להתפלל וללמוד תורה ולקיים מצוות; אולם שהכל הוא רק ה', ואם לא אז זה הבל! לחשוב רק עליו? האם זה נקרא לחיות?" והתשובה היא "כן" רבתי! אלו הם החיים הטובים, המוצלחים והשמחים ביותר!

ילדים של נס

בימים עברו, יהודים הבינו את זה. כך נוכל ללמוד מיעקב אבינו ע"ה, שכאשר שאלו עשו על ילדיו, "מי אלה לך?" ענה לו יעקב, "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך" (בראשית לג, ה). כיצד אנחנו היינו עונים אם היו שואלים אותנו מי אלו? היינו עונים, "אלו הילדים שלי". אולם לא כך ענה יעקב! אלו לא הילדים שלי, אלא הילדים אשר חנן אותי אלקים.

הכרתי יהודי צדיק שאמר, שבכל פעם שהוא מביט בבני משפחתו, הוא חושב על ה'. מנין הגיעו ילדי החמד המתוקים הללו? זה נס! כך הוא חשב תמיד: "ילד זה נס!"

איני בא לומר שכדאי לומר את הדברים הללו בקול רם, משום שהדברים עלולים בהחלט להתפרש כיוהרה, או שתראו כשוטים. אולי שווה להראות כשוטה. "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום" (עדיה, ו). אולם מומלץ להיזהר עם העצה הזו. אמנם זהו מתכון להשיג גדולה, אולם אל תהיו סתם שוטים. מכל מקום, זו צריכה להיות השאיפה, וכעת אנחנו מדברים על השאיפה - לראות את השי"ת בכל מקום ובכל דבר.

המשפחה, העבודה, השדות! הכל הבל! זה נשמע מעט קיצוני מדי, אפילו לאזניים החרדיות שלנו.

התשובה היא שזה לא קיצוני מדי, ומי שאין לו את המבט הזה פירושו שהוא נלכד במלכודת של "גם את העולם נתן בלבם", ואדם זה מחמיץ את המטרה לשמה הוא חי. כל דבר המסיח את דעתך מלגלות את "אשר עשה האלקים מראש ועד סוף" הוא "הכל הבל", משום שהוא גורם לך שלא להצליח בחיים. רק כאשר יפנים האדם ש"הכל הבל" - אז הוא יבין שבעצם "הכל תורה", שאין עוד מלבדו יתברך. "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם" (קהלת יב, יג).

המפתח להצלחה

זה היה החידוש הגדול של המבול, וזהו הלקח שהוא בא ללמדנו. התכלית של המבול היתה לההביל את כל עניני העולם הזה, למחוק את העולם כולו וללמד אותנו שהבריאה כולה היא הבל וכלום. הכל הבל! השמים הם הבל הבלים! הארץ היא הבל! אוכל זה הבל הבלים! גשם זה הבל! הבית שלך הוא הבל! המשפחה שלך, העבודה שלך - הכל הבל! האוקיינוסים, אור השמש, יערות העד ושדות החיטה, השעורה והתירס - הכל הבל הבלים. המבול מכריז שהכל הוא אפסיות!

ובכן, האין זה נשמע עצוב ומדכא? זה נשמע כאילו נידונו לחיי הבל. לא רק שזה עצוב אלא שזה בלתי הגיוני! הרי הקב"ה שם אותנו בעולם הזה לתקופה של כמאה שנה, ואם הכל הבל - אז מה התועלת בחיינו?

לכן כדאי לכם להמשיך ולקרוא - עוד לא סיימתי. משום שההכרה שהכל הבל זו רק ההתחלה - זו רק הקדמה לעולם. ברגע שתלמדו את ההקדמה הזו, אם תלמדו אותה עם הפירוש הנכון, יהיה בידכם המפתח לחיים מוצלחים ביותר!

ה' אחד דוחה את ההבל

ברגע שהבנו שהכל הבל, זה מביא אותנו לחשוב שוב על השי"ת. נח ובניו הביטו מחוץ לחלון התיבה וראו שבעולם כולו לא נשאר דבר מלבד הקב"ה! זה היה הלקח האמיתי של המבול. מדוע העולם הפך לכלום? משום שהשי"ת הפך את זה לכלום! הכל נעלם, ושוב היה ניכר שהקב"ה הוא עליון על כל הארץ.

וזה היה הלקח שהיה על נח ובני משפחתו לזכור בעודם בונים את העולם מחדש. הקב"ה אמר, "כמובן שמתחת למים קיים עדיין עולם הממתין לכם, ובאמצעותכם ובאמצעות כל בעלי החיים שניצלו ממי המבול, העולם עתיד להבנות מחדש. אולם המראה הזה, של עולם ריק ושומם, תכליתו להוות תזכורת תמידית

זה הבל! זוהי הסתכלות של גויים! איננו אומרים ש"יורד גשם", אלא "מוריד הגשם" - ה' הוא זה שמוריד את הגשם, הגשם אינו יורד מעצמו. איננו מניחים לגשם להסיח את דעתנו מה', אדרבה, טיפות הגשם מזכירות לנו אותו.

בזמן שהטיפות יורדות מן השמים, תפקידנו הוא להביט בגשם, ולהתפעל מהנס המתרחש לנגד עינינו. מנין הגיעו המים הטריים והרעננים הללו? האם יש שם למעלה איזה מאגר מים גדול? לא, הגשם כולו מגיע מלמטה, ממי האוקיינוס המלוחים והבלתי נקיים. חום השמש מזקק את המים, והם מתאדים ועולים מעלה, וכך נוצרים עננים מלאים גשם. העננים הכבדים מועברים על ידי הרוח של השי"ת שהוא "משיב הרוח", ואז הוא שוב מעבה את האדים לצורה של מים, היורדים אל האדמה, אל המקומות הזקוקים להם.

השמש אינה זורחת

ברגע שהמים יורדים אלינו, הם מתחילים לנוע במורד ההרים והגבעות, על ידי כוח מופלא ששמו "כח המשיכה", וכך מתפשטים המים אל כל המקומות הזקוקים להם. המים שלא באים לידי שימוש, מוצאים את דרכם אל עבר הים, וכמו שכתוב (קהלת א, ז), "כָּל הַנְּחָלִים הַלֵּכִים אֶל הַיָּם, וְהַיָּם אֵינָנוּ מֵלֵא". הים אינו מתמלא ממים אלו, משום שברגע שהגיעו הנחלים אל הים, השמש נכנסת שוב לפעולה; ה' מחדש את פעולת אידוי הכמויות האדירות של המים מן הים. איזה נס מופלא! יש כאן פס ייצור המספק מים לארץ, במחזור קבוע.

לפתע, השמש היא כבר לא שמש, והאור והחום שהיא מפיצה אינם אור וחום. הרוח אינה רוח והעננים אינם עננים. האוקיינוס אינו אוקיינוס. לכשעצמם הם "הבל הבלים הכל הבל", אולם כעת, בזכות שכלינו, הם הפכו מ"הכל הבל" ל"ה' אחד".

לראות מבעד לסבך

זהו הנסיון הגדול של העולם הזה, הנסיון של "גם את העולם נתן בלבם". העולם הזה מבעבע בתוך ליבנו יומם ולילה. הדברים החשובים - המשפחה, החברים, הפרנסה, וגם הדברים שאינם חשובים כל כך - כל מיני דברים שעלינו לעשות או לראות, אנשים שעלינו לפגוש, וכל מיני מצבים.

אחת המטרות של הסבך האדיר הזה הוא להעסיק את ראשנו; אנו עומדים בפני נסיון - האם נסתבך בדברים שאנו רואים ושומעים, ואולי בכך נשכח מה? העולם הזה נברא בצורה מורכבת במיוחד, כדי שהאדם ילך לאיבוד בתוך כל המורכבות הזו. תפקידנו הוא לעמוד בנסיון ולהתגבר על הטיפול והטרדה העולמית, שהרי לחיים שלנו יש תכלית, והם אינם חייבים להיות חיי הבל! רק מי שמצליח להילחם בכל הבלבולים והטרדות, ולהישאר ממוקד ומרוכז בהשי"ת מבלי להסיח דעת ממנו, למרות

ההרגל נעשה טבע

והנה, כאשר מדברים עם אנשים על הנושא הזה, אם הם אינם עמי הארץ, הם יטענו שהם כבר יודעים זאת. "כמובן, ה' אחד; אין שום דבר אחר בעולם - זה פשוט וברור!" אולם אף אחד אינו מקיים את זה הלכה למעשה, ולכן מוטל עלינו לדבר על זה בצורה מעשית, ולא רק תיאורית. משום שברגע שמתחיל האדם ליישם את הלימוד החשוב הזה, כל מה שפעם היה הבל, פתאום נהפך מהבל - ל"ה' אחד".

כך לימד אותנו המסילת ישרים (פרק א). הוא מסביר כי בתחילה, האדם מואס בעולם הזה, ומרגיש שהעולם הזה הוא הבל וכלום. אולם אז הוא מזכיר לעצמו את הלימוד הגדול של המבול, שאין עוד מלבדו, ושאין ראוי לחשוב על שום דבר אחר מלבדו יתברך. וברגע שהאדם מבין שהקב"ה נמצא בכל מקום, ושרצונו הוא שנראה אותו בכל מקום, מתחיל הוא ללמוד את העולם, וכעת העולם הופך שוב לדבר חשוב, אולם חשיבותו אינה מחמת עצמו, אלא מכך שכל דבר בעולם מזכיר את השי"ת. העולם אינו הבל - הוא שווה הרבה! לאחר שהרגיל את עצמו בהתבוננות הזו שוב ושוב, הוא מתחיל להרגיש "שלא יהיה דבר נמאס אל נשמתו בעולם הזה, אלא אדרבא נאהב ונחמד ממנה" - משום שהוא רואה את השי"ת בכל מקום.

עצים ופירות שלא הכרתם

כאשר הוא מביט מבעד לחלון ביתו ורואה עץ, הוא חושב על כך שהוא מביט בבריאה של ה'; זה לא הבל - זה עץ של הקב"ה. או ווה! זהו כבר עץ מסוג אחר! וכאשר הוא רואה תפוח המונח על שלחנו, דעתו אינו מוסחת על ידי התפוח - כי הוא רואה נס של הקב"ה. הוא מתבונן כיצד קרה נס שכזה, שפרי אכיל צמח מתוך פיסת עץ. הפרי התבשל באילן, וכעת יש בפנינו חבילה של מזון טעים - יש בו מעט סוכר, מעט חמיצות - במינון מדויק ביותר. והמזון הזה עטוף בעטיפה יפהפייה, המגינה על הפרי, ושגם היא ראויה למאכל.

הביטו בפרוסת לחם. מהיכן הגיע הלחם הזה? המוציא לחם מן הארץ - ה' הוא זה שמוציא אותו מן האדמה! הלחם הזה כבר אינו הבל הבלים - עבור האדם החושב, עץ ותפוח ופרוסת לחם הם תזכורות ל"ה' אחד". אם מביטים בדברים עצמם, רק כדי להנות מהם, אז הכל הבל. אוכלים את המזון, הוא מתעכל, ואז הוא מופרש מהגוף - וזהו! אולם מי שאוכל כדי לזכור את השי"ת, אז זה ההפך מהבל.

אף פעם לא יורד גשם!

אלו הן דוגמאות בלבד, אולם למעשה, ההזדמנויות לקחת את עולם ההבל ולהפוך אותו לעולם של ה' אחד, הן בלתי נגמרות. כשיורד גשם בחוץ, יש אנשים שמתרגשים וקוראים: "הביטו, יורד גשם! אילו רעמים! אילו רוחות!"

אז אנו מיחלים רק לעזרתך שאתה תריב לנו וכל מה שתצליח השתדלותנו הוא אך מפני שאתה עשית.

וגאלנו מהרה - אל נא תמתין עד שנהיה כולנו זכאים כי זה יאריך. גאולה היא לשון המציינת פדייה של דבר שהוא שלו ומבקשים אנו גאולה בעבור שאנו מכירים כי אתה הגואל ואנו שלך.

ברוך אתה ה' גואל ישראל - לשון הווה [גואל], לא כמו סיום ברכת אמת ויציב [גאל], כי כאן מציין ההווה המתמיד, ושם הוא הודאה על הגאולות שעברו.

הסולח לכל עונויכי הרופא לכל תחלואיכי (תהלים קג, ג). התשובה והסליחה מצלת לא רק מעינים ויסורים, אבל גם מחוליים, וכן מרפאהו. כי עיקר סיבת החולי הוא להזכירו על עונותיו, ואחרי התשובה והסליחה, אין צורך במכה. ושב ורפא לו (ישעיה ו, י). ולכן מתפללים עכשיו על הרפואה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אנו רואים שישנם הבדלים בין קבוצות שונות בכלל ישראל, כיצד נדע מי מהם צודק?

תשובה:

כולם צודקים, וכולם טועים. אין בעולם הזה אדם מושלם או קבוצה מושלמת. עלינו לחיות עם הידיעה שאנחנו בעצמינו איננו צודקים תמיד בכל דבר וענין, ועלינו לעשות כל שביכולתנו כדי להשתפר. אמנם איננו צריכים לאמץ את מה שכולם עושים, ועל כל אחד לנהוג לפי המנהגים וההנהגות של קהילתו בצורה הטובה ביותר, מכל מקום, על כל אחד לדעת שישנם דברים טובים מאוד שניתן ללמוד בכל מקום.

במקום לומר, "בשטיבל פלוני מדברים באמצע התפילה, אז כנראה שזה לא כל כך גרוע". או "בבית הכנסת ההוא מתפללים מהר, אז גם אני יכול להתפלל מהר", ובכך ללקט מכל מקום את כל הדברים הלא נכונים, עליך ללקט את דוקא הדברים הטובים מכולם - לכך הם נועדו.

אדם כזה יצליח בחיים. לכך נועדה מדת הקנאה. קנאה היא מלשון קנין, האדם צריך לקנא בדברים הטובים אותם הוא רואה, ובכך לקנות אותם. "מדוע היהודי הזה מתפלל שמונה עשרה כל כך ארוך, ולא אני?" "מדוע הוא הולך ללמוד בבית הכנסת בערב, ואילו אני מבזבז את הזמן?" על כל אחד לנסות לחטוף את כל הדברים הטובים שהוא רואה אצל אחרים.

שהקב"ה דורש מאתנו שלמות. שלמות המדות, שלמות של שליטה עצמית, ושלמות ההטבה לזולתנו. כל צורה של שלמות שיוכל האדם לחקות - עליו לחטוף. בכל פעם שהוא בא במגע עם אחרים, כאשר הוא רואה טוב בעולם, עליו לנסות להעתיק את הדבר הזה אל חייו. זוהי אחת מהתועלות העצומות בכך שיש בעם ישראל קהילות כה רבות ומגוונות.

כל מה שקורה בחייו, למרות הקולות והרעשים - זהו האדם שהצליח בעולם הזה.

לזכור את הקב"ה - הוא הדבר החשוב ביותר, ולכן היה שווה להביא מבול לעולם רק כדי ללמד את הלקח הזה, לנצח נצחים. המבול האדיר החריב את העולם כולו, כדי לגלות לעין כל, שכל הדברים אותם החשיבו בני האדם, כעת הם כלום ואפס. מה נשאר בעולם? לא נשאר על מה לדבר, לא נשאר על מה לחשוב. מכל עבר יש רק מים, הכל שמם וחרב. נח ומשפחתו ישבו שם בתיבה, ולא היה מה לעשות מלבד להביט החוצה ולראות שאין כלום. בכך, אבותיו של העולם החדש, יחוו לכל הפחות פעם אחת את האמת הזו, שרק השי"ת הוא זה שצריך להיכנס לליבנו, ומתוך הבנה זו, הם יבנו שוב את עולמו של ה'.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לזכור את הלקח של המבול שלש פעמים ביום

הרב זצ"ל אמר: "עלינו לדבר על זה בצורה מעשית, ולא רק תיאורטית". כעת, כאשר סיימנו **לדבר** כיצד ליישם את זה, נראה שהגיע הזמן ליישם את זה **בפועל**. הבה ונקבל על עצמינו: בלי נדר, בשבוע הקרוב, אעצור שלש פעמים ביום, ובמשך עשרים שניות אוציא את העולם הזה מהראש שלי ואכניס במקומו את הקב"ה. לדוגמא, כאשר אני הולך ברחוב ומרגיש את אור השמש, אתבונן במשך עשרים שניות כיצד ה' הוא זה שמזהיר עלי את אורו ואת חומו.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ראה נא בעיניו - אף על פי שהוא יתברך רואה תמיד בלי היסח הדעת ואת הכל הוא רואה, מכל מקום יש ראייה מיוחדת של רחמים. כמו אדם שיודע בעניו של חברו אינו נרגש כל כך עד שיראה בעיניו ממש, ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב, יא), כמו כן כביכול אין מדת הרחמים מתעוררת כראוי עד שתהיה ראייה של מעלה המיוחדת לענין הזה. ראייה זו מתעוררת על ידי תפילת המבקש, ומתעוררת ביותר על ידי הכרתו כי ה' רואה. וההכרה שלנו באה על ידי אמירת התפילה וההתבוננות בה.

ורביה ריבנו - לא אמר וריבה בעדנו שאז היה במשמע שאין אנו משתדלים כלל, אלא אמר וריבה ריבנו שאפילו כאשר אנו משתדלים בכח ובגבורה אף